

Osloforskning

En evaluering

Øyunn Syrstad Høydal
masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo
November 2009

Sammendrag

Denne oppgaven er en evaluering av Osloforsknings virksomhet gjennom organisasjonens første 20 år. Osloforskning er et samarbeid mellom Oslo kommune og Universitetet i Oslo (UiO). Målet er primært å fremme forskning og rekruttering til forskning på Oslo-relaterte temaer. Det viktigste virkemidlet i dette arbeidet er – og har vært – tildeling av stipender til studenter som behandler Oslo-relaterte temaer i hovedfags- eller masteroppgaver.

Evalueringen bygger på en postbasert spørreundersøkelse til tidligere stipendmottakere, intervjuer med nåværende og tidligere engasjerte i Osloforskning, og organisasjonens arkivmateriale. Evalueringen vektlegger elementene mål, prosess og effekt. På den ene siden søker jeg å klargjøre organisasjonens formelle og uformelle mål og undersøke om Osloforsknings virkemiddelbruk (stipendordningen) er i samsvar med organisasjonens formelle mål. På den andre siden ser jeg på virksomhetens drift og interne prosesser for å forklare Osloforsknings virksomhet og utvikling.

Evalueringen viser at de offisielle målene for samarbeidet har endret seg lite gjennom 20 år. Skillet mellom disse målene og organisasjonens reelle virksomhet har imidlertid økt i løpet av perioden. Det har skjedd en målforskyvning fra organisasjonens manifeste mål til organisasjonens virkemiddel, stipendordningen, som har blitt et mål i seg selv.

Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at stipendordningen har begrenset påvirkningskraft i forhold til studentenes valg av oppgavetema. Det synes imidlertid som om ordningen har hatt andre ønskelige effekter.

Forord

Denne oppgaven er et svar på en forespørsel. Gjennom Vitenskapsbutikken på Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO) etterlyste Osloforskning våren 2006 hovedfags-/masterstudenter som kunne tenke seg å gjennomføre en undersøkelse i anledning organisasjonens 20-årsjubileum. I utgangspunktet var det slik at den som takket ja til oppdraget, ville få et stipend på 30 000 kroner og veileder – begge deler fra oppdragsgiveren. Faglig leder av Osloforskning, professor Lise Kjølørød, var min veileder høsten 2006, et forhold som fungerte utmerket i oppstartsperioden. Imidlertid så vi begge at Kjølørøds dobbeltrolle kunne bli en utfordring senere i oppgaveprosessen. For å unngå en uheldig rolleblanding fikk jeg derfor ny veileder, uten tilknytning til Osloforskning, vinteren 2007.

Denne oppgaven har tatt tid. Forsinkelsen skyldes både hyggelige og mindre hyggelige hendelser i livet mitt. Takk til alle som har vært tålmodige. Takk til veileder Arne Mastekaasa for gode innspill og en smule humor. Takk til Osloforskning og Lise Kjølørød. Takk til alle velvillige informanter, og til Osloforsknings sekretær Jørund Bergrem Støre for stor hjelp i avslutningsfasen. Takk også til min arbeidsgiver Husbanken Region øst for stor velvilje.

Livet er fullt av tilfeldigheter. Takk til Olav R. som snakket meg vekk fra kjønnsstudier og inn på sosiologi.

Stor takk til Mette, Hallgrim, Guro, Endre og Tone for avgjørende innsats på hjemmefronten. Takk til venner som har vist interesse for oppgave og framdrift. Takk til Thomas A. for selskap, kunnskap og vennskap gjennom snart 15 år med sosiologi. Takk til Alv som ga meg lyst til å begynne å skrive igjen, og som så meg helt fram til mål.

Og til slutt: takk til Ingvald for korrektur og alt annet – for det du kan, og for den du er.

Oslo, november 2002

Øyunn Syrstad Høydal

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	3
FORORD	5
INNHOLDSFORTEGNELSE	7
1. INNLEDNING	10
1.1 Osloforskning – en kortversjon	11
1.2 Om oppgaven	12
2. OM EVALUERING	14
2.1 Hva er evaluering?	14
2.2 Hovedretninger	16
2.3 I begynnelsen	17
2.4 Hvorfor evaluering?	19
2.5 Mellom barken og veden i vanskelige omstendigheter	21
2.6 Evaluering som maktspill	23
2.7 Avslutning	26
3. EVALUERING I DENNE OPPGAVEN	31
3.1 Mål, prosess, effekt	31
3.2 Pragmatisk tilnærming	32
3.3 Spørsmål og metoder	33
4. VEIEN MOT SVARENE	35
4.1 Kilder til Osloforskning	35
4.2 Opplegg	37
4.3 En mangfoldig historie	39
4.4 Om kunnskap og hukommelse	40
4.5 Informasjon og posisjon	41
4.6 Kontakt med akademia	42
4.7 Arkivmaterialet	43
4.8 Stipendundersøkelsen	44
4.8.1 Generalprøve	45
4.8.2 Adressejakt	47
4.8.3 Respons	47
4.8.4 Spørsmål og svar	49
4.9 Oppsummering	51

5. OSLOFORSKNING GJENNOM 20 ÅR.....	56
5.1 Om storbyen som forskningstema	56
5.2 En hvit flekk på kartet	57
5.3 Startvansker.....	59
5.4 Økende aktivitetsnivå.....	60
5.5 Motstridende syn	61
5.6 Omorganisering og lederskifte	62
5.7 Ledere	65
5.8 Osloforskning etter 2000.....	66
5.9 Daglig drift.....	67
5.10 Stipendordningen.....	68
5.11 Stipendordningen i en større sammenheng.....	69
6. MÅL OG RESULTATER.....	73
6.1 Om mål	73
6.2 Målene bak Osloforskning	74
6.3 Dagens målsettinger.....	76
6.4 Aktiviteter, delmål og hovedmål.....	79
6.5 Stipendundersøkelsen	80
6.5.1 Treffer tiltaket målgruppa?.....	80
6.5.2 Tema og problemstilling.....	85
6.5.3 Nyanser uten betydning.....	89
6.5.4 Hva skjer med oppgavene?	90
6.5.5 Motiverende midler	91
6.5.6 Stipendmottakernes yrkessituasjon	92
6.5.7 Rekruttering til kommunal sektor	94
6.5.8 Kvalifikasjoner og arbeid.....	95
6.6 Resultater – så langt.....	96
6.7 Oppsummering	102
7. AVSLUTNING	107
7.1 Mål.....	107
7.2 Prosesser.....	108
7.3 Effekt	109
7.4 Avsluttende kommentar	109
KILDELISTE	111
VEDLEGG:	116

1. INNLEDNING

Gjennom Vitenskapsbutikken på Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO) etterlyste Osloforskning våren 2006 hovedfags-/masterstudenter som kunne tenke seg å gjennomføre en undersøkelse i anledning organisasjonens 20-årsjubileum.

Osloforskning er et samarbeid mellom Oslo kommune og Universitetet i Oslo (UiO). Målet er primært å fremme forskning og rekruttering til forskning på Oslo-relaterte temaer. Det viktigste virkemidlet i dette arbeidet er – og har vært – tildeling av stipender til studenter som behandler Oslo-relaterte temaer i hovedfags- eller masteroppgaver.

I utlysningsteksten (vedlegg 1) var Osloforskning spesielt opptatt av "(...) hvor det er blitt av stipendmottakerne (...)" og hvilke "(...) arbeidsorganisasjoner og arbeidsområder mottakerne har oppsøkt etter avsluttet hovedfag/mastergrad (...)". Organisasjonen ønsket i den forbindelse at det skulle gjennomføres en spørreundersøkelse blant stipendmottakerne. I arbeidet med denne undersøkelsen dukket det også opp andre temaer som var interessante både for Osloforskning og for undertegnede: I hvilken grad påvirker muligheten for stipend studentenes oppgavetema? Hvilke temaer blir behandlet i stipendoppgavene? Bidrar stipendordningen til å fremme forskning på Oslo-relaterte temaer?

Disse spørsmålene gjorde meg igjen nysgjerrig på resultatene av Osloforsknings virksomhet. Det viste seg at organisasjonen manglet denne typen kunnskap. Det var aldri gjennomført noen evaluering av tiltaket, og virksomheten bar i stor grad preg av å være driftsorientert. Selv om Osloforskning er en liten organisasjon med relativt små budsjetter, er det gjennom årenes løp i hvert fall bevilget nærmere 14 millioner kroner til dette samarbeidet (Osloforsknings årsrapporter og regnskap). Dette er kanskje småpenger sett i forhold til tidsperspektivet, men et såpass stort beløp at det kan være grunn til å spørre hvilke resultater disse bevilgningene medfører. Med dette i bakhodet bestemte jeg meg for at denne oppgaven skulle bli en evaluering av Osloforsknings første 20 år.

1.1 Osloforskning – en kortversjon

Våren 1986 arbeidet Det akademiske kollegium ved UiO med en perspektivanalyse for perioden fram mot 2011 og universitetets 200-årsjubileum. Sentralt i dette arbeidet stod universitetets ambisjon om mer utadrettet virksomhet. En ønsket å tydeliggjøre den forskningsbaserte kunnskapens samfunnsmessige betydning, og en ønsket derfor et omfattende samarbeid med eksterne partnere (Strateginotat 1987). I strategiarbeidet inngikk også en klar ambisjon om å bedre forholdet til Oslo kommune, som ifølge tidligere rektor ved UiO lenge hadde vært motsetningsfullt (Lønning 2006 [intervju]).

Den første spiren til kontakt mellom universitetet og kommunen oppstod våren/sommeren 1986. Som et ledd i universitetets strategiarbeid var det blitt dannet en strategigruppe. Professor i samfunnsgeografi Tor Fredrik Rasmussen fungerte som rådgiver og saksbehandler for gruppa. Rasmussen var svært engasjert i storbyforskning. Han stod blant annet bak et tverrfaglig urbaniseringsseminar ved UiO og hadde tidligere arbeidet for et organ som kunne samordne og initiere Oslo-forskning ved universitetet. Strategiarbeidet førte til et uformelt møte mellom Inge Lønning, daværende rektor ved UiO, Rasmussen og daværende finansdirektør Viggo Johannessen i Oslo kommune. Dette resulterte i et fellesseminar mellom kommunen og UiO i januar 1987, der temaet var ”Oslos betydning i nasjonal sammenheng”. Rundt 100 deltakere fra kommunen, universitetet, departementene og næringslivet deltok. Programmet for dagen forteller noe om de ulike motivene partene hadde med seg inn i samarbeidet. På den ene siden diskuterte man den økende graden av internasjonalisering i næringslivet, befolkningsutvikling, forvaltning og boligproblemer – og på den andre siden økt konkurranse om statlige bevilgninger til høyere utdanning (Osloforsknings årsberetning 1987).

Som en direkte oppfølging av Oslo-seminaret fremmet universitetet et forslag om en tverrfaglig samarbeidsgruppe for Osloforskning. Byrådet behandlet forskningssamarbeidet 6. juli 1987 og bevilget 100 000 kroner til prosjektet samme år. Byrådet vedtok også at det skulle opprettes en samarbeidskomité bestående av fire medlemmer: to fra kommunen og to fra universitetet. Dermed var OSLOFORSK, senere Osloforskning, et faktum. Byrådet vedtok tre hovedmål for det nye samarbeidet. For det første skulle studenter og vitenskapelig ansatte ved UiO stimuleres til å velge Oslo-relaterte temaer som forskningsfelt. For det andre ønsket en å bygge et kompetanse- og kunnskapsmiljø om

Oslo-regionen ved UiO. Dette miljøet skulle også kunne benyttes til oppdragsforskning av kommunal interesse. Til slutt ønsket en å popularisere og tilgjengeliggjøre forskning om Oslo (Osloforsknings årsberetning 1987).

1.2 Om oppgaven

Oppgavens problemstilling er en evaluering av Osloforskning gjennom organisasjonens første 20 år. Evalueringen vektlegger elementene mål, prosess og effekt. På den ene siden søker jeg å klargjøre organisasjonens formelle og uformelle mål og undersøke om Osloforsknings virkemiddelbruk (stipendordningen) er i samsvar med organisasjonens formelle mål. På den andre siden ser jeg på virksomhetens drift og interne prosesser for å forklare Osloforsknings utvikling og virksomhet.

Dette er en empirisk oppgave. Evalueringen som gjennomføres, bygger på tre ulike former for kilder: skriftlig arkivmateriale, samtaler med informanter og en postbasert spørreundersøkelse. Det teoretiske rammeverket er begrenset til kapittel to, som dreier seg om evaluering som begrep, fenomen og profesjon.

Kapittel tre er en redegjørelse for de overgripende valg og vurderinger jeg har gjort i forbindelse med evaluering som metode. I kapittel fire drøftes utfordringene i forbindelse med innhenting av empiri. Dette omfatter arbeidet med utformingen av den postbaserte spørreundersøkelsen, og erfaringene jeg gjorde da spørreskjemaene kom i retur. Her redegjøres det for utfordringer knyttet til arbeidet med å skaffe til veie arkivmateriale og avveininger og vurderinger jeg gjorde i forbindelse med informantsamtaler. Alt i alt er kapitlet et forsøk på å synliggjøre og begrunne valg mellom en rekke av alternativer.

Min empiriske analyse av Osloforsknings virksomhet begynner i kapittel fem. Dette er på den ene siden en kronologisk oversikt over organisasjonens historie, og på den andre siden en presentasjon av sentrale trekk ved driften av Osloforskning. Jeg beskriver hvordan organisasjonen utvikler seg, og også hvordan målsettinger og ambisjoner endres underveis. Hensikten er å gi leseren en grunnleggende oversikt og kunnskap om organisasjonen og de prosessene som har ført fram mot dagens virksomhet, før vi kommer til kapittel seks, som er en analyse av mål, virkemidler og resultater (effekt).

I kapittel seks søker jeg å forklare motivene bak organisasjonen og hvilke formål etableringen av Osloforskning hadde. Dette gjør jeg ved hjelp av empiri fra arkivmateriale og informantsamtaler. Til slutt analyserer jeg Osloforskningens innsats og virkning. Jeg har valgt å fokusere på Osloforskningens stipendordning i min evaluering av organisasjonen. Det er flere årsaker til dette valget. Stipendene har vært organisasjonens kjernevirksomhet i alle år, alle andre virksomheter har i større eller mindre grad vært ad hoc-pregede. De siste årene har en dessuten nedprioritert annen virksomhet, og det er studentstipendene som er valgt som framtidig satsingsområde. Sist, men ikke minst, er det også stipendordningen som er tema for spørreundersøkelsen som dannet utgangspunktet for denne oppgaven.

2. OM EVALUERING

I dette kapitlet gir jeg en kort redegjørelse for evalueringsbegrepet og den historiske utviklingen av evaluering som akademisk og profesjonelt fenomen. Samtidig søker jeg å trekke noen teoretiske hovedlinjer før jeg gjør rede for utfordringer knyttet til praktisk evalueringsvirksomhet. Deretter knyttes de mer generelle teoretiske redegjørelsene til denne oppgaven. Til slutt en avrunding.

2.1 Hva er evaluering?

Alle evaluerer – i begrepets videste forstand. Verbet ”evaluere” kommer av gammelfransk ’value’ (verdi) og betyr verdsette, vurdere (Bokmålsordboka 2005: 231). Våre daglige vurderinger har imidlertid sitt mer eller mindre akademiske motstykke, og i denne oppgaven er det dette fenomenet som er gjenstand for belysning. Jeg har valgt å benytte meg av følgende definisjon: ”Evaluering er kort sagt systematisk at beskrive, analysere og fortolke en innsats og dens virkninger” (Adamsen m.fl. 1986: 17). Det er nettopp systematikken og den etterprøvbare analysen som er det primære skillet mellom akademisk evalueringsvirksomhet og de vurderingene hver og en av oss foretar i dagliglivet.

Nevnte definisjon er relativt generell. Andre definisjoner er mer spesifikt knyttet mot bestemte former for evaluering, ulike bruksområder eller spesifikke målgrupper. Noen definisjoner omfatter for eksempel brukerne av evalueringsresultatene. Her skal resultatene av evalueringen spille en praktisk rolle for en definert gruppe, som for eksempel sentrale myndigheter. Denne formen for brukerfokus har særlig stått sterkt innen amerikansk evalueringsvirksomhet (Almås 1993: 12). I dag omfatter imidlertid brukerfokuset mer enn selve resultatene av evalueringsvirksomheten. Evalueringprosessen har også blitt en kilde til læring og utvikling. Dette fokuset på selve prosessen blir sett som motstykket til evalueringer som vektlegger måloppnåelse og resultater (se senere redegjørelse om disse evalueringsformene).

Det finnes altså et skille mellom definisjoner som vektlegger ulike metoder, og definisjoner som ikke tar denne typen forbehold. Andre definisjoner understreker at evaluering kun kan knyttes opp mot intenderte sosiale endringer: ”(...) systematisk

innsamling av data for å skilja og analysere verknaden av eit forsøk på å skapa endring på eit gitt område” (Almås 1993: 13).

Evalueringer vil som regel bli foretatt i etterkant, eller underveis i gjennomføringen av et tiltak, men også konsekvensutredninger og lønnsomhetsanalyser som blir gjort i forkant av en satsing, kan defineres som evalueringsvirksomhet (Senter for statlig økonomistyring 2009 [kurs]).

Jeg har valgt å benytte en definisjon som ikke angir begrensninger i forhold til brukergrupper, som ikke skiller mellom mål- og prosessevalueringer, og som heller ikke virker begrensende i forhold til fortid og nåtid. Jeg mener denne åpenheten er en fordel fordi evalueringsbegrepet i praksis er en sekkebetegnelse for et stort mangfold av metoder. Samtidig rommer definisjonen det som synes å være grunnleggende fellestrekk for god evalueringsvirksomhet, nemlig den systematiske beskrivelsen av et tiltak og en analyse av tiltakets virkning. Definisjonen presiserer dessuten at evaluering handler om tolkning og dermed også verdier. Evalueringer gir ikke objektiv viten, men er alltid verdiorienterte (Krogstrup 2001: 97).

Som sagt rommer evalueringsbegrepet en rekke former for praktisk virksomhet. Ofte stilles det relativt beskjedne krav til hva som kan kalles en evaluering. En kjapp gjennomgang av et kursopplegg stiger i verdi når den får betegnelsen evaluering (Baklien 1993: 261). På den andre enden av skalaen finner en det som betegnes som evalueringsforskning, det vil si evaluering som forskning (Sverdrup 2002: 12). Her handler det om å bruke evaluering som en metode eller et verktøy for å finne ny og generaliserbar kunnskap og innsikt (Øia u.å.: 1). Evaluering som forskning er imidlertid et omdiskutert fenomen. Kritikerne mener forskning og evaluering er uforenlige størrelser. Årsaken er at mennesker og sosiale institusjoner ikke opptrer forutsigbart, og at det dermed er vanskelig å operere med generaliseringer fra ett sosialt fenomen til et annet etter naturvitenskapelig modell (Almås 1993: 18, Øia u.å.: 8). Bruk av evalueringsresultater som generell samfunnskunnskap kan også være problematisk fordi forutsetningene for denne formen for kunnskapsproduksjon er spesielle. Evalueringer vil som regel omhandle mindre samfunnsfenomener, som reformer og satsinger innenfor et gitt felt. Ved å gjøre omdiskuterte reformer til gjenstand for evalueringsforskning fjerner en seg fra reformen som politisk problem og omdefinierer det hele til et viktig ”forskningsproblem”, frigjort fra sin opprinnelige sammenheng.

Systemet som sådan havner aldri under evalueringslupen, og dermed risikerer en at grunnleggende systemfeil går fri for granskning – og krav om endring. Gjennom evalueringer ”(...) skapes inntrykket av at noe blir gjort med samfunnets skavanker, mens selve samfunnsformasjons maskineri og vesenstrekk, det som dypest sett forårsaker problemene, går fri for kritikk” (Arnulf Kolstad sitert i Almås 1993: 18).

Uavhengig av diskusjonen rundt begrepet evalueringsforskning kan evalueringer imidlertid i større eller mindre grad være forskningslignende, eller forskningsbaserte: ”Dette innebærer at de er metodisk og teoretisk forankret, og at forskningens systematikk og grundighet danner et sentralt fundament i analysene” (Sverdrup 2002: 12).

Analyse av innsats og virkninger er fenomener som har eksistert innenfor samfunnsvitenskapene lenge før evalueringsbølgen skyllet inn over oss fra vest. Metoderedskapene er de samme innen evaluering som i annen samfunnsforskning, men prosjektene som skal evalueres, ruller og går uavhengig av forskningsmiljøene (Baklien 1993: 264). Ulike rammebetingelser gjør også at evaluering må skje raskere enn hva som ellers er tilfelle innenfor rammene av et ordinært forskningsprosjekt. Dette stiller større krav til fleksibilitet (Baklien 1993: 265). En evaluator vil dessuten ofte være mer sårbar i forhold til interessenter og oppdragsgivere enn hva en forsker vil være (Almås 1993: 19). Dette er en problemstilling jeg vil komme tilbake til senere i dette kapitlet.

2.2 Hovedretninger

Ofte trekkes hovedskillet opp mellom målbasert og prosessorientert evaluering (Adamsen m.fl. 1986: 35). Førstnevnte kretser rundt virkningen av en bestemt innsats – og måling av denne virkningen (Adamsen m.fl. 1986: 11). Man kan si at det her dreier seg om forholdet mellom ideal og realitet. Realiteten evalueres opp mot målene som er fastsatt, og som representerer en ideal-situasjon. Er målet nådd, vil tiltaket vurderes som vellykket. Det vil si at en forutsetter kausalitet mellom tiltaket og oppnådd virkning (Øia u.å.: 7).

Det er imidlertid blitt hevdet at mål ofte er så uklare ønsker om fremtidige tilstander at det ikke gir mening å legge dem til grunn for slik evaluering. Politikere og andre er forsiktige med å bruke klare målsettinger som de senere kan risikere å bli stilt til ansvar for. Det er også et faktum at ulike aktører innad i en organisasjon ofte prioriterer svært ulike mål – og

at målene i tillegg endres over tid. På den andre siden kan det innad i en organisasjon herske enighet om at målene som er definert på papiret, ikke fungerer i praksis og derfor ikke er noe å ta hensyn til (Adamsen m.fl. 1986: 33, Vislie 1987: 43). Et ensidig målfokus kan dessuten medføre at evalueringen går glipp av satsingens eventuelle uheldige effekter, eller positive virkninger som ligger utenfor den formulerte målsettingen.

I prosessevalueringer flyttes fokuset fra resultat til forløp, utvikling og endring. Tanken er at en gjennom kunnskap om prosessene i en satsing kan få svar på hvorfor innsatsen fikk den virkningen den gjorde (Øia u.å.: 9). Det vil si at det også her er snakk om et årsak–virkning-forhold, men at dette primært dreier seg om forløp og prosesser som binder innsats og virkning sammen (Adamsen m.fl. 1986: 12). Slik unngår en utfordringene knyttet til ulike former for måleproblemer og flytter fokuset til praksis, gjennomføring og organisasjonen som helhet (Øia u.å.: 8). Prosessevalueringer bygger på et tett forhold mellom evaluator og brukere, og selve evalueringsforløpet fungerer som en læringsprosess der brukerne kan systematisere egne erfaringer og justere innsatsen i takt med ny kunnskap (Adamsen m.fl. 1986: 43).

Nettopp denne nærheten kan skape problemer i forhold til evaluatorens rolle som nøytral part i saken. Samtidig kan en kritisere denne metodiske tilnærmingen for en naiv tiltro til evaluatorens evne som observatør. Evaluatoren vil bare se en bit av virkeligheten, og prosessene i en organisasjon eller knyttet til en reform kan være så sammensatte og kompliserte at evaluatoren risikerer å drive sitt arbeid på et noe tynt kunnskapsgrunnlag (Adamsen m.fl. 1986: 45).

2.3 I begynnelsen

Allerede i perioden 1910–1920 ble det foretatt flere amerikanske evalueringsstudier. Disse studiene undersøkte forhold innen utdanningssektoren og fengselsvesenet, og de var også knyttet mot sosialpolitiske programmer (Sverdrup 2002: 21). Senere fattet amerikansk næringsliv interesse for evalueringer som redskap for studier av produktivitet i industrien.

Målet var å vurdere arbeidernes innsats i forhold til maksimal effektivitet i produksjonsprosessen.¹

Ut over 1950-tallet fikk evaluering innpass som eget fagfelt ved amerikanske universiteter. I denne perioden ble også definerte mål innført som utgangspunkt for evalueringer. Det fantes en sterk tro på evalueringer som kilde til objektiv og sikker viten som igjen kunne danne grunnlaget for fornuftige beslutninger – både innenfor politikk og næringsliv (Krogstrup 2001: 97).

Som en reaksjon på det sterke målfokuset innenfor tidligere evaluering dukket ideen om målfri evaluering opp på 1970-tallet. Bak denne nye retningen lå en tanke om at resultatet av en innsats måtte vurderes uavhengig av målene for innsatsen. Ved å frigjøre seg fra et ensidig målfokus kunne en konsentrere seg om innsatsens totale virkninger og konsekvenser. Målfrie evalueringsmodeller ble imidlertid ingen umiddelbar suksess. De to ulike evalueringsformene bygget på to forskjellige vitenskapssyn, og det rådende positivistiske vitenskapssynet satt godt i veggene. Nettopp fordi konflikten dreide seg om noe mye større enn to ulike evalueringsmetoder, tok det tid før nye former for evaluering fikk anerkjennelse (Krogstrup 2001: 99).

Prosessevalueringen vokste fram som en ny retning i etterkant av debatten på 1970-tallet. I motsetning til det ensidige resultatfokuset i de tradisjonelle målorienterte evalueringene, åpnet den nye retningen for evaluering av hele prosesser. Både initiativtakere, deltakere og selve organiseringen av et tiltak ble gjenstand for analyse. Prosessevalueringen skulle beskrive, men også ofte påvirke pågående prosesser. Målet var større innsikt, forståelse og læring, som igjen skulle medføre endring (Sverdrup 2002: 24-25).

I dag foreligger det en rekke mer eller mindre overlappende evalueringsretninger og modeller. Selv om det hevdes at det fremdeles er en eller annen variant av den målbaserte formen for evaluering som dominerer (Krogstrup 2001: 96), synes det som mange

¹ Mest kjent er Hawthorne-studien, der en undersøkte arbeidsforholdenes betydning for produktiviteten i en bedrift. Her fant en at bedring av arbeidsforhold ga økt produktivitet, men også at produktiviteten forble høy etter at forbedringene ble fjernet. Dette ble forklart ut fra den gruppefølelsen forsøket hadde bidratt til blant arbeiderne. Denne typen effekt er senere kjent som Hawthorne-effekten (Sverdrup 2002: 21).

diskusjoner om disse to hovedformene konkluderer med at en mellomting kanskje er å foretrekke – og at en slik mellomting også stemmer best i forhold til hvordan evalueringer gjennomføres i virkeligheten.

Målevaluering hindrer ikke at den som evaluerer samtidig er opptatt av å forstå de prosessene som eventuelt kan forklare endringer i adferd og holdninger hos enkeltindividet. Samtidig åpner prosessevaluering for begrunnede refleksjoner omkring måloppnåelse og hensikt (Øia u.å.: 9).

2.4 Hvorfor evaluering?

Sosiologen Reidar Almås skriver i boka *Evaluering* på norsk at det er nyttig å få en oversikt over hvem som er ivrige brukere av evaluering, før en stiller seg spørsmålet om hvorfor kravet om evaluering oppstår (Almås 1993: 21).

Offentlige myndigheter har vært og er en storbruker av ulike former for evaluering. Evalueringer har blitt flittig brukt i etterkant av reformer og effektiviseringstiltak, men også som ”nøytral” bakgrunnsinformasjon i forhold til saksframlegg. Politikere bruker evalueringer for å undersøke om mål er nådd, og dermed også som en kontroll i forhold til bruk av offentlige midler. Samtidig har eierskap til det enkelte evalueringsprosjektet også handlet om mulighet til å påvirke prosessen videre. Eierskap gir makt i form av kunnskap om resultatene av evalueringen og innflytelse i forhold til hvilke resultater som skal kommuniseres etter at prosjektet er gjennomført. Ofte er det slik at grupper som står bak en reform, også sikrer seg kontrollen over evalueringsprosessen, og dermed også reformen (Almås 1993: 22).

Enkelte samfunnsområder har i større grad enn andre vært gjenstand for stadige evalueringer: sosialpolitiske og forebyggende tiltak, spesielt innen rusmiddelsektoren; forskning og forskningsorganisering; bistandsarbeid (Baklien 1985: 262–263). Felles for disse områdene er store offentlige overføringer og stor grad av usikkerhet knyttet til resultatene i kjølvannet av pengestrømmene. Kritikere har hevdet at evalueringens viktigste funksjon innenfor deler av statlig virksomhet er legitimering av store overføringer, og at evaluering bare har blitt et motebegrep for å rettferdiggjøre bruk av offentlige midler (Baklien 1993: 263).

Også ”skattebetalerne” stiller ifølge Almås (1993: 23) krav om stadige evalueringer. Deler av media fungerer som folkets talerør, og krever svar i forhold til offentlige prioriteringer og pengestøtte til alt fra melkebønder til frivillige organisasjoner.

Til slutt er det viktig å huske at evalueringsbransjen som kommersiell aktør også påvirker dette feltet. Stadig mer kommersialiserte forskningsmiljøer og en lønnsomhetsbasert konsulentbransje er pådrivere for omfattende evalueringsvirksomhet. Bransjen har også påvirkningskraft i forhold til hvilke satsinger og tiltak som til enhver tid skal evalueres. Ulike oppdrag gir mer eller mindre prestisje til evaluatoren og evalueringsmiljøet hun representerer (Larsen 2001: 223).

Erik Albæk bruker organisasjonsteori i sitt forsøk på å forklare evalueringens funksjoner i politikk og forvaltning. Han mener en kan se på evaluering fra tre ulike perspektiver: et rasjonelt, et politisk og et kulturelt (Albæk 2001: 32). I det førstnevnte er organisasjoner rasjonelle beslutningssystemer som ”tenker seg om før de handler”. Organisasjonen styres av rasjonelle ledere og er preget av en klar rollefordeling, regler og prosedyrer. Det er satt tydelige mål for organisasjonens virksomhet, og graden av måloppnåelse skal evalueres. I etterkant av dette vil midlene justeres eller byttes ut. De to andre perspektivene tar inn de perspektivene ”det rasjonelle utelater” (Albæk 2001: 37).

Innenfor det politiske perspektivet betraktes organisasjonene som et politisk system der maktkamp, strategier, forhandlinger, koalisjonsdannelser osv. er sentrale elementer. Også her preges organisasjonen av rasjonalitet, men her er det den enkelte aktør som er rasjonell – ikke organisasjonen på systemnivå. Organisasjonenes mål er ikke styrt fra toppen, men formes hele tiden av den stadig pågående maktkampen i strukturen. Organisasjonen er en politisk arena der enkeltpersoner og grupperinger kjemper om makt og anerkjennelse. I en slik setting blir evaluering et nyttig verktøy for ulike grupper og enkeltpersoner som ønsker å fremme egne interesser. Her gir evalueringen grunnlag for maktkamp fordi dette er såkalt nøytral viten. Deltakerne i maktkampen kan ha liten interesse av eventuell ny kunnskap som en evaluering kunne frambringe. Her er det mest interessant med resultater som gir mer ved til eget bål. Enten fordi man tolker den foreliggende evalueringen slik at den passer med egen oppfatning, eller fordi det bestilles evalueringer som støtter opp om allerede eksisterende synspunkter (Albæk 2001: 38).

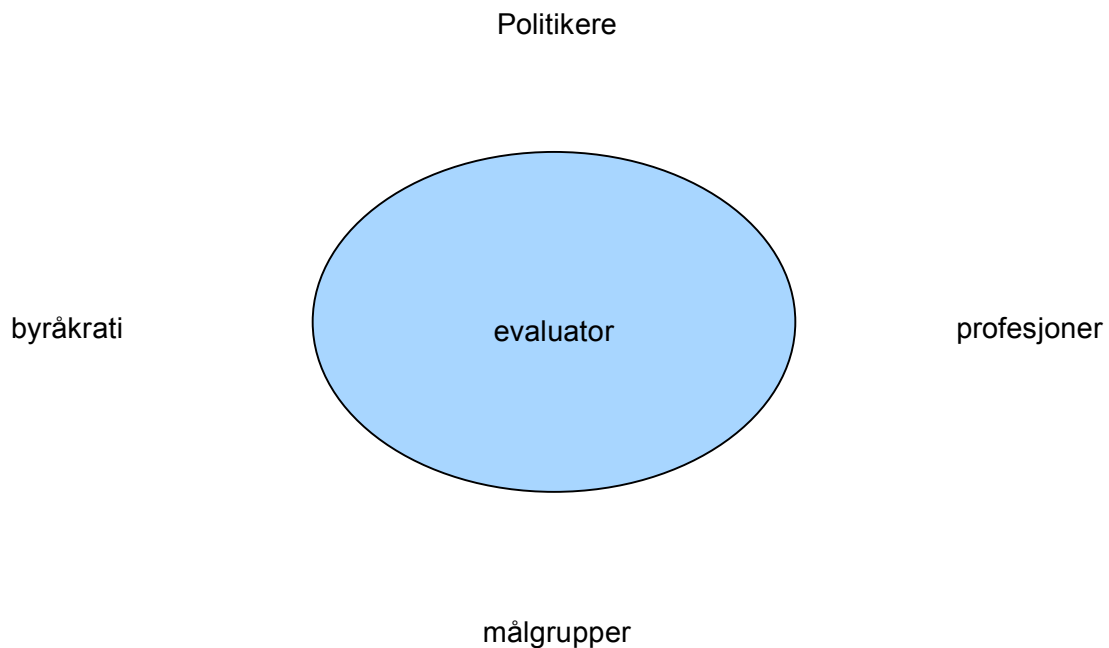
Endelig kan en betrakte organisasjoner som kulturelle systemer. Her er aktørenes viktigste oppgave å finne mening og et mønster for gjøremålene. Det handler ikke om å treffe rette valg, men om å skape mening i det man driver med. Organisasjonen skal framstå som seriøs, ansvarlig, rasjonell og med en god ledelse. Dette kan være viktig både internt og eksternt. Internt er det viktig for ansatte å kjenne at jobben de gjør, er viktig og ansvarlig. Eksternt kan evalueringer gi inntrykk av at bekymringer knyttet til virksomhetens drift blir tatt på alvor. Det rasjonelle i evalueringenes vesen overføres med andre ord til det som evalueres (Albæk 2001: 40). Disse tre perspektivene behøver imidlertid på ingen måte å være gjensidig utelukkende, og ikke alle bruksområder fanges opp av disse tre perspektivene (Albæk 2001: 43).

Albæk er ikke alene om å rette fokus mot evalueringenes funksjon. Peter Dahler-Larsen kategoriserer evalueringer etter sju ulike anvendelsesformer: kontroll, læring, opplysende/debattskapende, strategisk, taktisk, symbolsk og konstitutiv. Heller ikke disse kategoriene er gjensidig utelukkende, og samme evaluering kan brukes på flere ulike måter (Dahler-Larsen 2006: 215).

2.5 Mellom barken og veden i vanskelige omstendigheter

I faglitteraturen blir interessekonfliktene i evalueringssituasjonen viet mye oppmerksomhet. Forholdet mellom evaluatoren og grupperinger som inngår i feltet, blir omtalt som ”problematisk trekantforhold”. Situasjonen er «schizofren», evaluatoren er «mellom barken og veden», og sist men ikke minst den pikante gjengangeren: «evaluators do it under difficult circumstances» (se for eksempel Baklien 1985: 461).

Almås (1993: 25) mener utfordringen ligger i ulike gruppers forskjellige forventning til evaluatorens innsats (illustrasjon neste side):

Til tross for at evalueringsoppdrag som regel har en eller flere definerte oppdragsgivere med tydelige forventninger, er det også andre aktører som gjør seg gjeldende med sine krav. Forventningene innen en bestemt gruppe kan dessuten sprike like mye som forventningene mellom ulike grupperinger, og representanter fra de ulike grupperingene kan inngå i ulike former for allianser. På den ene siden kan interesseforskjellene skape handlingsrom, men på den andre siden øker det også sannsynligheten for at noen skal bli misfornøyde med gjennomføringen av evalueringen (Almås 1993: 25).

Almås (1993: 26) hevder imidlertid at den mest typiske rollekonflikten oppstår mellom oppdragsgiveren som ønsker et «klart og instrumentelt» svar på et spørsmål, og evaluatoren som må omdefinere spørsmålet for å bli i stand til å gi et godt svar. Rollekonflikter kan også lett bli resultatet når evaluatoren opererer på et praktisk felt hun mangler erfaring og kunnskap fra. Videre kan konflikter oppstå når praktikere med formell utdanning og bakgrunn på tilsvarende nivå som evaluatoren nærmest ønsker å gjøre jobben selv (Baklien 1985: 468).

Samtidig ligger muligheten for å bli avkledd og avslørt implisitt i evalueringens vesen. Både praktikere og politikere vil ha et behov for anerkjennelse og en uvilje mot avsløringer av ulik art. Praktikerne vil ofte ønske å drive politikk, politikerne vil ønske å bruke evalueringen til å tøyte praktikerne, og evaluatoren ønsker å finne kunnskap (Baklien 1985: 466–467). Slike relasjoner vil prege praktiske arbeidsforhold som informasjonstilgang og andre rammebetingelser.

Ulike former for evaluering åpner dessuten for spesifikke utfordringer knyttet til rollen som evaluator. Følgeevalueringer er en evalueringsform hvor relasjonsutfordringene er spesielt store. Dette er løpende evalueringer av en viss varighet, og nettopp den langsiktige relasjonen kan skape spesielle utfordringer. På den ene siden vil evaluatoren være avhengig av godt samarbeid med oppdragsgiveren i hele perioden. Dette vil som regel være nødvendig for å sikre informasjonstilgang, deltakelse i relevante prosesser og at evalueringresultatene faktisk blir tatt til etterretning. Samtidig må hun bevare en kritisk distanse og gjøre jobben ut fra faktiske funn, og ikke la seg styre av ønsket om en god tone med oppdragsgiveren (Sverdrup 2002: 151–152).

Selv om finansieringsmuligheten i stor grad vil innebære at evalueringer først og fremst vil være oppdragsforskning, mener Baklien at det også kan gjennomføres forskerinitierte evalueringer (Baklien 1985: 459–460). Hun hevder at dette for eksempel vil være en fordel i forbindelse med evalueringen av store og helhetlige tiltak eller spesielt omstridte satsinger. I slike tilfeller vil det være en fordel for evaluatoren å være fristilt fra oppdragsgiveren.

2.6 Evaluering som maktspill

Evalueringer er nærmest blitt et ritual, en forventet eller obligatorisk prosess – spesielt i forbindelse med offentlig virksomhet. Det er imidlertid ikke snakk om ritualer uten innhold og konsekvenser. Evalueringer setter dagsorden, påvirker ressursfordelinger og bidrar til å forme oppfatningen vår av viktige samfunnsinstitusjoner, som for eksempel den offentlige skolen. I lys av dette er det viktig å rette fokus mot hva evalueringer handler om, hvordan de utføres, og hvordan de brukes. Kort sagt å se på maktspillet som foregår i forbindelse med evalueringer (Dahler-Larsen 2006: 8).

Partene i en evalueringsprosess har ulike posisjoner. På den ene siden oppdragsgiver som sitter med pengene, og som i stor grad styrer praktiske premisser som evaluatorens informasjonstilgang, kildetilfang og tidshorisont. På den andre siden vil andre involverte (brukere, politikere og praktikere) søke å påvirke evalueringsprosessen i en for dem heldig retning. Den tredje parten, evaluatoren, er imidlertid også en medvirkende i denne maktkampen. I evalueringsslitteraturen fremstilles evaluatoren ofte som en nøytral og sannhetssøkende aktør, som forskeren – ”det beskjedne vitnet” (Meyer 2002: 10). Evaluatoren må hanskles med oppdragsgiveren som kanskje ikke primært ønsker ny kunnskap, men tvert imot en legitimering av det bestående. Og det er evaluatoren som befinner seg ”mellom barken og veden” – mellom krevende interessegrupper og mektige oppdragsgivere på den ene siden og det nøytrale forskeridealet på den andre. Denne diskursen styrker oppfatningen av evaluatorens rolle som nøytral kunnskapsprodusent, en formålsrasjonell aktør som i taper krig mot omgivelsene finner Sannheten og evaluerer verden fremover.

Evalueringer inngår ofte i et makt- og interesseduell, både når det gjelder stillingstagen til hvilke programmer og virkemidler som er betydningsfulle nok til å bli evaluert, og når det gjelder fastsettelse av evalueringsspørsmål, -kriterier og -mål. Dette er en klar utfordring for evaluatorene – man vil gjerne bidra med noe, men er ikke sikret at man får lov (Sverdrup 2002: 156–157).

Er dette hele virkeligheten? Eller bør mer oppmerksomhet rettes mot evalueringsmiljøenes aksept for bestillingsverk, blant annet gjennom de forbehold evalueringsmiljøene godtar som ramme for eget arbeid. Dette burde være et sentralt diskusjonstema når vi kjenner evalueringresultatene innflytelse på viktige samfunnsområder.

Boken *Evaluering og magt* (Dahler-Larsen 2006), som inngår som en del av den danske maktutredningen, presenterer sider ved praktisk evalueringsevne som omfatter annet enn nøytral kunnskapsproduksjon. Her omtales blant annet evalueringens pluss- og minusmakt. Førstnevnte begrep viser til evalueringenes mulighet til å avdekke eller kaste nytt lys over et fenomen. Sistnevnte handler om å mørklegge aspekter ved satsinger som evalueres. Ofte er områdene som mørklegges, et resultat av forhandlinger mellom evaluator og oppdragsgiver. Konsekvensen er at sentrale aspekter holdes utenfor evalueringen. ”Ingen evaluering kan kaste lys over alt samtidig Men reguleringen af grænsen mellem belysningen og mørklægningen er et viktig led i magtspillet” (Dahler-

Larsen 2006: 87). I denne maktkampen kan både oppdragsgiveren og evaluatoren ha sterke motiver for mørklegging. Evaluatoren kan gjennom mørklegging blant annet rydde kompliserende faktorer av veien og dermed styrke sin egen forskningsmessige troverdighet.

Dahler-Larsen trekker også fram språkets betydning i evalueringssammenheng:

Et annet viktig slag består i sprogets mulighet for at fastslå noget som uantastelig i forbindelse med evaluering. Som ramme for mange af evalueringsforløbene etableres en sprogbrug, hvor behovet for dokumentation fremstår som nærmest naturgivet og derfor uantastelig. (Dahler-Larsen 2006: 88)

Evalueringsspråket og metodikkens behov for klare kategorier fjerner nyanser og redefinerer virkeligheten. Evalueringens kriterier blir uangripelige størrelser som den komplekse virkeligheten må tilpasses, og evalueringens rammeverk blir mer virkelig enn virkeligheten. Dahler-Larsen nevner internasjonale leseundersøkelser som et eksempel (2006: 66). Her har danske evalueringsmiljøer valgt å operasjonalisere leseferdighet i lesehastighet og lesesikkerhet. Denne kategoriseringen blir stående som en uangripelig definisjon av hva lesing er, men er i virkeligheten bare ett av flere mulige alternativer i forbindelse med testing av ferdigheter på dette komplekse området. Slik blir fastsettelsen av evalueringskriterier et spørsmål om makt til å definere hvordan det står til med hele den oppvoksende generasjons leseferdighet.

Som tidligere nevnt blir også den omfattende bruken av evalueringer kritisert for å akseptere politiske rammebetingelser og for å beskjefte seg med småplukk som holdningskampanjer og forebyggende arbeid og la systemfeilene gå fri.

Knyttet til temaet makt og evalueringer, er det også verdt å merke seg en evalueringsform i vekst; nemlig evalueringer knyttet til arbeidstakeres innsats og personlig egnethet. Dette er et felt med store variasjoner i forhold til undersøkelsenes faglige forankring, men disse formene for evalueringer utføres også av fagfolk med et vitenskapelig grunnlag (Solberg, Reidar Mide (2009) Når vondt blir verre, DN 10./11. Oktober). Bakgrunnen for denne typen evalueringer kan være arbeidskonflikter av ulik karakter. I disse tilfellene vil selve evalueringresultatet kunne brukes som skyts mot enkeltpersoner. Da er det spesielt viktig

at evaluatoren ikke lar seg fange av eventuelle uheldige motiv og premisser som blir lagt til grunn for oppdraget.

I forbindelse med avslutning av en evalueringsprosess kan spørsmålet om offentliggjøring resultere i maktkamp mellom ulike involverte grupperinger. Oppdragsgivere som får en evaluering med kritikk av egen virksomhet i fanget, vil naturligvis ønske minst mulig oppmerksomhet om det nedslående resultatet. Dette kan medføre at resultatene aldri blir offentliggjort, eller at en velger å offentliggjøre sider ved evalueringen der virksomheten presenteres i et godt lys. Evaluatoren på sin side vil som regel ønske mest mulig offentlighet og oppmerksomhet om egen arbeidsinnsats. Kanskje kan ønsket om oppmerksomhet friste til konklusjoner som blir noe mer bastante enn evalueringresultatene skulle tilsi.

Offentlige evalueringer vil i prinsippet være offentlig tilgjengelig informasjon. Imidlertid kan timing av offentliggjørelsen brukes som en bevisst strategi for å unngå oppmerksomhet om evalueringer med kritiske konklusjoner. Dette kan handle om å utsette offentliggjøringen i forhold til viktige politiske hendelser, eller å offentliggjøre resultatene på et tidspunkt da disse vil drukne i annen informasjon (Larsen 2001: 228–229).

Metodekritikk er også en velbrukt strategi for parter som ønsker å så tvil om et uønsket evalueringresultat. Metoden i en evalueringsprosess består av en rekke valg blant flere mulige alternativer, og dermed er dette en form for kritikk det ofte vil være vanskelig å komme utenom. Ikke sjelden blir en kritisk evalueringsrapport fulgt opp av en ny studie som presenterer mer fordelaktige resultater (Senter for statlig økonomistyring 2009 [kurs]).

2.7 Avslutning

I verste fall kan evalueringer påføre enkeltpersoner store belastninger (Solberg, Reidar Mide (2009) Når vondt blir verre, DN 10./11. Oktober), eller medføre uheldige samfunnsmessige effekter. Til tross for maktspillet som kan prege selve evalueringen og senere offentliggjørelsen av evalueringresultatet, så er evalueringer også et nyttig verktøy for kunnskapsproduksjon.

Jeg har valgt å forholde meg til en relativt åpen definisjon av evalueringsbegrepet. I denne definisjonen omtales evaluering som en systematisk beskrivelse, analyse og fortolkning av en innsats og dens virkninger. Disse kriteriene mener jeg denne oppgaven tilfredsstillende. Her finnes både en systematisk og vitenskapelig basert beskrivelse av organisasjonen Osloforskning, og en analyse av organisasjonens virkemidler og resultatene av disse. Oppgaven presenterer også en tolkning av organisasjonens valg og prioriteringer og søker å sette disse i en større sammenheng.

Denne oppgaven er, som nevnt innledningsvis, finansiert av en oppdragsgiver som i utgangspunktet også hadde et veiledningsansvar. Litteraturens beskrivelser av utfordringene i forholdet mellom evaluator og oppdragsgiver er derfor et fenomen jeg kan relatere meg til. Likevel finnes det en del viktige forskjeller mellom et studentarbeid og ordinær evalueringsvirksomhet.

Evalueringstilgjenger er kommersielle aktører som er avhengige av fornøyde kunder, gjenkjøp og et timeregnskap som står i forhold til inntekt for hvert enkelt oppdrag. Som student står en i prinsippet i en friere stilling. Timeregnskapet blir en sak mellom den enkelte og Statens lånekasse. En misfornøyd oppdragsgiver behøver ikke å få særlig vidtrekkende negative konsekvenser. I forhold til tilbakereportering og kontakt med oppdragsgiver underveis i prosessen, befinner en seg også i en særstilling som student. Dermed står en relativt fritt både i forhold til valg av rammeverk for oppdraget, i forbindelse med utformingen av selve analysen og når konklusjonen skal formuleres.

Det er blitt hevdet at oppdraget er sentralt ved all evalueringsvirksomhet. En får et oppdrag – deretter gjennomføres arbeidet. I utgangspunktet var Osloforskning primært opptatt av at jeg skulle finne svar på hvor stipendmottakerne deres er ” blitt av” (vedlegg 1). Jeg har tolket dette som en invitasjon til evaluering av stipendordningen. I oppgaven søker jeg å besvare spørsmålet om stipendmottakernes nåværende yrkessituasjon, men jeg har også valgt å la andre problemstillinger inngå som en del av evalueringen (se innledning). Dermed har jeg erfart hva Almås mener er den mest typiske årsaken til rollekonflikter i en evalueringssituasjon: evaluatorens behov for å redefinere spørsmålet for å bli i stand til å gi et godt svar.

I denne sammenhengen har imidlertid endret problemstilling ikke medført konflikter i arbeidet. Mest sannsynlig fordi dette er et studentprosjekt med frie rammer, og fordi jeg også derfor etter hvert har arbeidet distansert i forhold til oppdragsgiver. I utgangspunktet hadde jeg imidlertid et relativt tett samarbeidsforhold med Osloforskning. Dette var en positiv opplevelse i den innledende runden. Nær dialog med Osloforskning var for eksempel hensiktsmessig i forhold til utformingen av spørreskjemaet. På lang sikt tror jeg imidlertid et tett forhold kunne blitt mer problematisk. Dette kunne både medført en viss grad av selvsensur eller eventuelt åpen uenighet i forhold til valg og prioriteringer. For det første fordi Osloforskning kanskje ville insistert på å bruke oppgaven til å fokusere på en annen tematikk enn hva jeg ønsket å prioritere, men også fordi det kanskje ville vært vanskelig å bevare en kritisk distanse til oppdragsgiveren når selve evalueringen skulle gjennomføres.

Ulike strategier kan velges for forholdet til oppdragsgiver og andre involverte parter i en evalueringsprosess. Evaluatoren kan som det ene ytterpunktet velge et distansert forhold ved rollen som nøytral observatør, eller på den andre enden av skalaen opptre som endringsagent gjennom aktiv deltakelse i evalueringsprosessen. Mellom disse to polene finnes det selvsagt mellomløsninger (Lindøe 2003: 77). Personlig har jeg valgt å distansere meg fra Osloforskning. Dette har jeg også, etter at veiledningsforholdet ble avsluttet, implisitt oppfattet som en foretrukket løsning fra oppdragsgiverens side. Gjennom avstand ønsket jeg å skape rom for å forme evalueringen og oppgaven etter eget hode. Dette har fungert godt. Jeg tror nok distansen har påvirket informasjonsflyten mellom oss i negativ retning. Det har for eksempel forekommet at noe jeg har vurdert som vesentlig informasjon, ikke har kommet til meg fra Osloforskning, men tilfeldigvis blitt snappet opp fra andre kilder. Ettersom Osloforskning er et lite og aktivitetsmessig begrenset foretak, tror jeg imidlertid ikke manglende informasjonsflyt har medført betydelige kunnskapshull for evalueringens del. Et tettere forhold hadde heller ikke vært noen garanti for at jeg fikk tilgang på mer informasjon fra Osloforskning. Ettersom jeg i utgangspunktet hadde et relativt tett forhold til oppdragsgiveren, har jeg erfart hvor lett det er å fanges av oppdragsgiverens verdensbilde. Oppdraget mitt har heller aldri vært et utviklingsprosjekt av den typen hvor evaluatoren går inn i organisasjonen og opptre som endringsagent. I lys av nevnte faktorer mener jeg strategivalget mitt har vært viktig og riktig. Samtidig kan det hende at en annen strategi hadde fungert utmerket.

Utfordringen knyttet til nærhet og distanse oppstår i møtet med alle informanter, og i arbeidet med oppgaven har jeg møtt tidligere involverte i Osloforskning som ikke deler nåværende ledelses ideer om drift og formål. Dette har imidlertid handlet om innspill fra personer som ikke lenger har et aktivt forhold til organisasjonen, og disse kildene blir dermed ikke en pressgruppe i samme grad som om de fremdeles hadde vært involvert i Osloforskning. Osloforskningens ”brukere”, altså tidligere og fremtidige stipendmottakere, er heller ikke en samlet allianse som har påvirket arbeidet mitt. Samtidig har jeg opplevd at jeg i stor grad har identifisert meg med studentgruppa i arbeidet med oppgaven. Dette skyldes vel at jeg selv er en del av Osloforskningens brukergruppe. Jeg ser imidlertid ikke at dette har vært et problem i forbindelse med evalueringen – kanskje snarere en styrke fordi brukergruppa i liten grad er tatt med på råd i forhold til Osloforskningens drift og strategi.

En oppdragsgivers ønske om å styre en evalueringsprosess handler ikke nødvendigvis om å underslå dårlige resultater eller rusk i maskineriet. Det kan like gjerne handle om ulik forståelse av mål og resultater, eller uenighet knyttet til hvilke rammer som skal aksepteres for arbeidet; hva som kan analyseres og eventuelt kritiseres, og hva som må aksepteres som gitte forutsetninger (antastelige og uantastelige faktorer). Jeg oppfatter Osloforskning som tilfreds med egen virksomhet. Osloforskning er fornøyd fordi søkertallet til studenstipendene er høyt, driften er stabil, og organisasjonen har sluttet å gape over utfordringer som krever for mye, som doktorgradstipendiater eller etableringen av et storbyforskningsmiljø (Kjølsrød 2006 [intervju]). Osloforskning har i liten grad signalisert interesse for måloppfyllelse i forhold til definerte målsettinger. Jeg har vært opptatt av organisasjonens målformuleringer for å se om dette er formuleringer som har praktisk betydning, eller kanskje heller burde vært erstattet av nye. Jeg har også ønsket å undersøke om stor interesse fra målgruppa betydde det samme som at virkemidlet (studentstipendene) fungerer etter intensjonen. Samtidig oppdaget jeg på et tidlig stadium at jeg var grunnleggende uenig i Osloforskningens beskjedne strategi. Dermed er jeg ingen nøytral observatør eller et beskjedent vitne. Jeg bærer med meg mine egne verdier, preget av min bakgrunn og samfunnsmessige plassering (Kjeldstadli 1992: 294). Dette preger oppfatningene mine, og tilnærmingen min til ny kunnskap.

Evaluering er en metode for kunnskapsproduksjon, og i dette ligger implisitt muligheten for alternative veivalg underveis i prosessen. Derfor er det viktig at vurderingskriteriene bak resultatet kommer tydelig fram. Maktspillet som preger et evalueringsforløp, bør

dessuten styrke forbeholdenes rolle i forbindelse med sluttresultatet av enhver evalueringsprosess.

3. EVALUERING I DENNE OPPGAVEN

Mens det forrige kapitlet var en teoretisk redegjørelse for evaluering som fenomen og praksis, vil neste kapittel omfatte mine erfaringer som evaluator av Osloforskning. Dette kapitlet er tenkt som et bindeledd mellom teori og praksis. Her søker jeg å vise mine valg knyttet til evaluering som metode.

3.1 Mål, prosess, effekt

Som tidligere nevnt er praktisk evalueringsvirksomhet fremdeles i stor grad fokusert rundt årsak–virkning-forholdet mellom innsats og effekt. På den andre siden har også prosessene som binder årsak og virkning sammen, i større grad blitt viet oppmerksomhet.

Målevaluering hindrer ikke at den som evaluerer samtidig er opptatt av å forstå de prosessene som eventuelt kan forklare endringer i adferd og holdninger hos enkeltindividet. Samtidig åpner prosessevaluering for begrunnede refleksjoner omkring måloppnåelse og hensikt. (Øia u.å.: 9)

Mitt utgangspunkt for evalueringen av Osloforskning var knyttet til spørsmål om virksomhetens effekt, altså hvilke resultater som lå i kjølvannet av organisasjonens 20 år lange virksomhet. For å bli i stand til å trekke slutninger om effekt, hadde jeg et behov for kunnskap om organisasjonens målsettinger. Resultater kan naturligvis frikobles fra målsettinger (jamfør målfrie evalueringer) og bør uansett inngå i et større perspektiv hvor en også trekker inn utilsiktede effekter i analysen. I dette tilfellet ønsket jeg imidlertid å vite mer om ideen bak Osloforskning. I den sammenhengen anser jeg at målformuleringer står sentralt. Målformuleringer kan dessuten fortelle noe om organisasjonens ønsker og ambisjoner, synliggjøre meningsforskjeller og maktkamp, utvikling og feilskjær. Jeg anså altså en forståelse rundt mål som nyttig for å undersøke effekten eller resultatene av Osloforsknings virksomhet. For å forstå effekten av et tiltak er det også nødvendig å skjønne prosessene som førte fram til dette resultatet. Med prosesser tenker jeg i denne sammenhengen på organisasjonens drift og virksomhet i bredt perspektiv. Dette innebærer praktisk virksomhet, organisasjonsmessig oppbygging, finansiering og utvikling.

3.2 Pragmatisk tilnærming

Som tidligere omtalt eksisterer det et utall evalueringsmodeller, ulike skoleretninger og et vell av teoretiske diskusjoner innen evalueringsfeltet. Samtidig er evaluering et praktisk fag, en form for kunnskapsproduksjon som ofte utføres innenfor helt andre rammer enn de idealsituasjoner litteraturen presenterer:

Ofte står vi overfor sosiale situasjoner der de ideelle forutsetningene ikke er oppfylt verken for å gjennomføre målevaluering eller prosessevaluering. (...) Situasjonen er ikke ideell, men realistisk i forhold til mye av det evalueringsarbeidet som foregår. Tilnærmingen kan karakteriseres som pragmatisk evaluering (Øia u.å.: 9).

Øia nevner ti spørsmål en bør søke svar på i en evalueringsprosess med et slikt pragmatisk utgangspunkt. Jeg har valgt å oppsummere slik:

Oppstart/bakgrunn/målsetting

- Hva førte til opprettelsen av prosjektet?
- Hvilke mål hadde en for tiltaket?
- Hvem står bak prosjektet?

Drift/prosesser

- Hvordan har tiltaket fått tilført ressurser?
- Hvilke aktiviteter har preget den daglige driften?
- Treffer tiltaket målgruppa? Hvem er det eventuelt tiltaket ikke treffer?
- Hvordan har prosjektet utviklet seg? Har det skjedd viktige endringer underveis?
- Hvordan har relasjonene til ytre samarbeidspartnere utviklet seg?
- Kan driften vise til stabilitet i forhold til ledere?

Måloppnåelse/resultater

- Er underliggende problemer løst, slik at det har skjedd endringer i ønsket retning?
- Hvor nær har en kommet målene som lå til grunn?
- Hvor ligger ansvaret for framgang og resultater?
- Hvor sviktet eller overrasket resultatene i forhold til forventningene?

Øia knytter denne evalueringsmetoden opp mot evaluering av sosialpedagogiske tiltak som fritidsklubber og ungdomshus. Denne typen forbyggende ungdomsarbeid har innholdsmessig lite til felles med Osloforsknings virksomhet, men i begge tilfeller er det snakk om aktiviteter som har pågått over en tidsperiode, og hvor det kan være betimelig å stille noen grunnleggende spørsmål knyttet til aktiviteten som helhet: "(...) spørsmål om eksisterende tiltak fungerer etter hensikten, om de er berettiget til videre økonomisk støtte og på hvilken måte de kan gjøres bedre" (Øia u.å.: 2).

Sosiale tiltak av typen fritidsklubber og ungdomshus er høyst sannsynlig mer levende og omskiftelige organismer enn Osloforskning; daglig preget av brukere, ledere og skiftende driftsfilosofi. Men også Osloforskning har vært preget av ledere med ulike motiver og målsettinger, dragkamp mellom interessegrupper og tidens ånd. Den største forskjellen er kanskje at Osloforskningens målgruppe ikke er direkte involvert i organisasjonens drift, mens brukergruppa er helt sentral i driften av et ungdomshus eller lignende. Øia (u.å.: 8) mener at sosialpedagogiske tiltak er kjennetegnet av uklare og sammensatte årsakssammenhenger. Dette tror jeg imidlertid er forhold som kjennetegner en rekke ulike organisasjoner og tiltak, også Osloforskning.

Evalueringsmetoden har trekk både fra mål- og prosessorienterte evalueringsmetoder, og representerer dermed kanskje de pragmatiske grep som finner sted i forhold til evalueringsvirksomhet i praksis. Her stiller en seg både spørsmål knyttet til måloppnåelse og til prosessene som leder mot de foreliggende resultatene. Metoden inneholder de elementene som tidlig ble utpekt som nødvendige bestanddeler i en god evaluering, nemlig en vurdering av innsats, effekt, prosess og effektivitet (Baklien 1985: 458).

3.3 Spørsmål og metoder

I gjennomføringen av evalueringen av Osloforskning var jeg altså opptatt av hovedpunktene mål, prosess og effekt. Jeg har benyttet ulike metoder for å svare på spørsmål knyttet til disse tre momentene. Arbeidet er dels basert på en kvantitativ spørreundersøkelse, dels på kontakt med informanter og dels på arkivmateriale og andre skriftlige kilder.

Samtaler med informanter, arkivmateriale og annen skriftlig informasjon er velegnet til å gi kunnskap om både målsettinger og prosesser. Skriftlige kilder som årsrapporter, strateginotater og møtereferater gir uttrykk for organisasjoners offisielle mål og strategier og i noen grad følgene av disse. De gir kunnskap om diskusjonene som er blitt ført på et formelt plan, hva som har skjedd når, og hvem som har gjort hva.

Informanter kan supplere med informasjon om diskusjonene som utspiller seg backstage. I møtet med menneskene bak organisasjonen får en også bredere kunnskap enn hva knappe

referater kan gi. Her kommer de uoffisielle målsettingene fram, de subjektive forklaringene og organisasjonsforståelsen. Når det skriftlige materialet er knapt eller manglende, kan informanter bidra med nødvendig utfyllende informasjon. Knut Kjeldstadli trekker frem sistnevnte argument blant åtte andre argumenter for bruk av muntlige kilder. Her nevner han blant annet hvordan møtet med informanter kan gi grunnlag for nye problemstillinger, andre enn dem forskeren på forhånd har definert. Slik kan intervjuene bli en del av selve forskningsprosessen. Informanter kan også brukes for å ”(...) *motvirke de systematiske skeivhetene (...)*” (Kjeldstadli 1992: 186) som kan prege skriftlig materiale fordi dette blant annet er forfattet for å oppfylle bestemte hensikter (eksempelvis årsrapporter) og godkjent av en bestemt maktgruppe (eksempelvis ledere).

Kvantitative undersøkelser som stipendundersøkelsen er velegnet til å ordne og sammenligne store mengder informasjon. De gir også mulighet til å undersøke statistisk sammenheng mellom ulike variabler (Kjeldstadli 1992: 222). Dermed kan en bruke det kvantitative materialet til å si noe om effekten eller mangelen på effekt av et tiltak som Osloforsknings stipendordning. I vurderingen av en spørreundersøkelses nytteverdi er reliabilitet, validitet og representativitet sentrale momenter. Det vil si om undersøkelsen er pålitelig, om resultatene er gyldige og anvendbare til det aktuelle formålet, og om de kan brukes til å generalisere fra en gruppe respondenter til et helt univers (Kjeldstadli 1992: 230).

4. VEIEN MOT SVARENE

Sosiologen Karin Widerberg omtaler metode som et verktøy som benyttes for å finne svar på de spørsmålene en stiller seg i løpet av et forskningsarbeid (Widerberg 2001: 58). I samme åndedrag kritiserer hun noe hun mener er en tendens til at metode og spørsmål er løsrevet fra hverandre i mange samfunnsvitenskaplige forskningsprosjekter.

I denne oppgaven har verktøyvalg og spørsmål inngått i en tett vev. Jeg har valgt metode for å få svar. Utgangspunktet for hele oppgaven var bestillingen fra Osloforskning av en undersøkelse blant tidligere stipendmottakere. Osloforskning var som nevnt først og fremst opptatt av stipendmottakernes yrkeshistorie etter avsluttet studium. Selve spørsmålene i spørreundersøkelsen ble til som et resultat av Osloforskningens ønsker og egen nysgjerrighet i forhold til stipendordningens praktiske betydning for den enkelte student. Parallelt med utformingen av spørreskjemaet begynte arbeidet med å nøste opp Osloforskningens historie.

4.1 Kilder til Osloforskning

I utgangspunktet var kunnskapen min om Osloforskning lik null. Selv om jeg tidlig i oppgaveprosessen ikke hadde noen plan for oppgaven utover å gjennomføre en spørreundersøkelse, hadde jeg et behov for å vite mer om organisasjonen jeg skulle skrive om. Jeg var grunnleggende nysgjerrig på hvorfor Osloforskning var blitt opprettet, og hva som hadde foregått innenfor organisasjonen disse 20 årene. Arkivmaterialet jeg fikk direkte fra Osloforskning, var svært mangelfullt, og nåværende ledelse kunne i liten grad gi svar på spørsmål om organisasjonens oppstart og tidlige historie. Jeg ble fra Osloforskningens side tipset om at både arkivet i Oslo rådhus og det sentrale arkivet ved universitetet sannsynligvis satt på mer materiale om organisasjonen.² Dermed tok jeg kontakt med disse institusjonene og bestilte aktuelle papirer. Jeg fikk også navnene på noen personer som hadde vært involvert i Osloforskning gjennom årenes løp, og som jeg kunne ta kontakt med for mer informasjon. Osloforskningens eget arkiv er svært mangelfullt

² Senere fikk jeg informasjon om at tidligere leder Tor Fredrik Rasmussen hadde sitt eget Osloforskningsskiv. Dette arkivet var imidlertid utilgjengelig på det aktuelle tidspunktet – da Rasmussen befant seg i en flytteprosess.

fram til 1995. Fra og med 1995 ligger arkivet elektronisk lagret, og dermed blir situasjonen betydelig forbedret. I arbeidet med å finne tilbake til Osloforsknings bakgrunn og historie har jeg benyttet meg av programmets eget arkiv, det sentrale arkivet ved UiO, arkivet i Oslo Rådhus, møter med informanter og henvendelser per e-post og telefon.

I utgangspunktet ønsket jeg å skaffe meg bakgrunnskunnskap om Osloforskning gjennom skriftlige kilder før jeg tok kontakt med informanter for supplerende informasjon. Slik ville jeg både bli i stand til å stille gode og velforberedte spørsmål og samtidig signalisere kunnskap og seriøsitet til informantene. Denne planen fungerte ikke.

Arkivet på UiO brøt offentlighetsloven med god margin. Normal praksis er tilbakemelding på krav om innsyn etter én til tre virkedager (Kurs om offentlighetsloven 2009). I dette tilfellet fikk jeg ikke noe svar før jeg selv tok kontakt med arkivet etter to uker, og det tok til sammen cirka en og en halv måned og nye henvendelser før jeg fikk arkivmaterialet jeg hadde bedt om. Fortgang i saken ble det først da jeg truet med studentavisa Universitas. Hvorfor dette tok så lang tid fikk jeg aldri helt svar på. Arkivet i Oslo rådhus hadde også problemer med å finne fram i papirene. Derfra dukket det raskt opp en diger bærepose med papirer som dreide seg om Storbyforskningsprogrammet – som er noe helt annet enn Osloforskning. De riktige papirene lot vente på seg. Dermed ble den første informasjonen om Osloforskning å finne blant informantene, det vil si nåværende og tidligere engasjerte i organisasjonen.

I utgangspunktet prioriterte jeg informanter som hadde vært involvert i den første fasen, siden dette var den perioden jeg visste minst om. Senere i arbeidet ønsket jeg kilder som kunne fortelle om omstruktureringen som ble gjennomført på midten av 1990-tallet. Dette var nemlig også et tema det fantes lite informasjon om i Osloforsknings eget arkiv. Til slutt hadde jeg et behov for mer utfyllende informasjon om Osloforsknings virksomhet de seneste årene. Enkelte informanter ga seg selv på grunn av deres helt sentrale rolle i samarbeidet. Andre ble kanskje litt tilfeldig valgt ut fra enkeltspørsmål jeg håpet de kunne besvare, eller anbefalinger fra andre informanter. Rekkefølgen på informantsamtalene ble i stor grad bestemt av det noe uvitenskapelige ”førstemann til mølla”-prinsippet.

Osloforsknings første leder Tor Fredrik Rasmussen anså jeg imidlertid som en så viktig kilde at jeg ventet til jeg hadde opparbeidet meg en viss kunnskap før jeg tok kontakt med han. Intervjuet med styreleder Pål Hernæs ble av samme årsak utsatt så lenge som mulig.

Oppsummert har jeg prøvd å få ulike tidsepoker, oppfatninger og organisasjonstilhørighet representert.

Følgende informanter ble intervjuet om Osloforskning mellom høsten 2006 og høsten 2009 (i kronologisk rekkefølge): Morten Bildeng (tidl. konsulent i byrådsavdeling for finans og varamedlem i Osloforsknings samarbeidskomite); Inge Lønning (rektor ved UiO 1985–1995); Hans Svelland (byrådsleder 1986–1989); Tor Saglie (universitetsdirektør 1991–2003); Tor Fr. Rasmussen (leder av Osloforskning 1987–94); Ragnvald Kalleberg (ansvarlig for omorganiseringsprosess midt på 1990-tallet og faglig leder fra 1994–1997); Nils Holm (kommunaldirektør, involvert i Osloforskning 1992–1995); Terje Wessel (faglig leder av Osloforskning 1998–2001).

Faglig leder Lise Kjølørød og Osloforsknings sekretærer Cecilie Lilleheil og Jørund Støre Bergrem har vært kontaktet etter behov. Pål Hernæs, styreleder i Osloforskning, ble intervjuet i mai 2009. Historieprofessor John Peter Collett ved Forum for universitetshistorie ble intervjuet om forholdet mellom UiO og Oslo kommune, og Harald Baldersheim, professor i statsvitenskap, ble intervjuet om storbyforskning. Per-Jørgen Olafsen, spesialrådgiver Oslo kommune, ble intervjuet om Kunnskap Oslo våren 2009. Andre informanter har vært kontaktet per e-post.

4.2 Opplegg

I utgangspunktet så jeg på samtalene med informantene som orienteringsintervju (Titlestad 1982: 36) – en mulighet for meg til å komme videre med arbeidet. Det ble ikke gjort lydopptak under disse samtalene. Dette har flere forklaringer. For det første fryktet jeg endeløse opptak med varierende innholdskvalitet fordi jeg manglet relevant kunnskap om Osloforskning. For det andre anså jeg at formålet med samtalene (orienteringsintervju) gjorde notater til egnet dokumentasjonsverktøy. For det tredje har jeg fra arbeidssammenheng erfaring med bruk av både bånd og notatblokk i ulike intervjusammenhenger, og synes båndopptak virkelig først er nødvendig når det er avgjørende å fange kildenes uttrykksmåte. Sist men ikke minst opplevde jeg notatformen som hensiktsmessig i forbindelse med de første intervjuene, og denne erfaringen tok jeg med meg videre i arbeidet.

Jeg gjorde det klart for alle informantene at opplysningene jeg fikk gjennom samtalene våre kunne bli brukt i en oppgave. I tillegg til informert samtykke (Thagaard 1998: 203), ble informantene lovet å få egne sitater (direkte og indirekte) til gjennomlesning i etterkant. Dette gjorde jeg både for å kvalitetssikre min egen oppfatning og nedtegnelse, men også for å signalisere at informantene kunne uttale seg uten redsel for å bli feilsitert eller mistolket.

I forkant av hver samtale hadde jeg notert konkrete spørsmål jeg ønsket svar på, men samtidig håpet jeg at samtalene ville gi meg kunnskap ut over disse svarene, både gjennom oppfølgingsspørsmål og via andre innspill fra informantene. Spørsmålene jeg på forhånd hadde forberedt, kan puttes i fire hovedkategorier:

1. Spørsmål knyttet til faktiske forhold rundt oppstarten av Osloforskning i 1987–88
Hvorfor ble denne ideen lansert? Hvordan skjedde dette? Hvem var med?

2. Osloforsknings videre historie

Hvorfor utviklet organisasjonen seg som den gjorde? Hvorfor skjedde det en omstrukturering på midten av 1990-tallet – og hva ble utfallet av denne? Har endringer eller status quo hatt bred støtte?

3. Osloforskning som strategisk samarbeid

Hva har samarbeidet betydd for kommune og universitet? Har resultatene stått i forhold til målsettingene? Hva er det reelle målet for dagens samarbeid? Hvordan vil samarbeidet videreføres?

4. Oppklaring rundt enkeltfakta

Hvorfor ble deler av omorganiseringsvedtaket fra 1995 aldri satt ut i livet? Hvorfor har det ikke vært flere enn tre stipendiater under Osloforsknings vinger? Hvilke studentgrupper har fått informasjon om stipendordningen?

Informantene fikk naturlig nok spørsmål knyttet til den perioden da de selv hadde en aktiv forbindelse med Osloforskning. For enkelte informanter er dette snakk om relativt lange tidsperioder, og dermed kunne de bidra med bredere informasjon enn andre. Noen av informantene har dessuten hatt flere roller som gjør dem interessante i sammenheng med Osloforskning. Informantenes ulike faglige og organisatoriske bakgrunn gir ulike utgangspunkt for refleksjoner.

Med unntak av faglig leder i Osloforskning professor Lise Kjølørød og professor emeritus Tor Fredrik Rasmussen har jeg kun møtt hver av de andre informantene én gang. I

utgangspunktet hadde jeg planer om å oppsøke de mest sentrale kildene for nye samtaler, men av tidsmessige årsaker har dette ikke latt seg gjøre. Jeg har imidlertid stilt oppfølgingsspørsmål per e-post og benyttet også muligheten i forbindelse med sitatsjekk til å stille nye spørsmål til flere informanter. Dette har foregått både per e-post og telefon. Tor Fr. Rasmussen ba om at dette ble gjort ansikt til ansikt, og dette var et ønske jeg etterkom.

4.3 En mangfoldig historie

Osloforsknings historie viste seg å være mer mangfoldig enn hva jeg i utgangspunktet hadde trodd. Etter å ha intervjuet tre informanter var resultatet tre ulike historier. Etter seks samtaler satt jeg med seks forskjellige tilbakeblikk. Informantene ga imidlertid noe langt viktigere enn en felles kronologisk fortelling om Osloforskning. Informantene bidro med refleksjoner, med innspill i forhold til temaer jeg tidligere ikke hadde reflektert over, og med kommentarer om konflikter og uenigheter som en ikke finner i en knapp årsrapport. Det er ikke slik at Osloforsknings historie er full av dramatiske bataljer om prioriteringer og veivalg, men som i de fleste andre forhold av en viss varighet har det vært uenighet også her. Osloforskning er og har vært mer enn en lenge etterlengtet og fredelig møteplass mellom kommune og universitet, mer enn et samarbeidsprosjekt med et felles mål og klare hensikter.

Opprinnelig var Osloforskning et møtepunkt mellom den øverste ledelsen i hovedstaden og representanter fra ledelsen av landets største universitet. Begge sider var naturligvis mest opptatt av å pleie egne interesser, og begge sider måtte ta hensyn til den strukturen de hadde i ryggen, og byråkratiet i egen organisasjon. Dette er faktorer som blant annet legger rammer for saksbehandling og styring. I tillegg har de enkelte deltakerne i samarbeidet kommet fra ulike faglige retninger og politiske leire. Informantene hadde motstridende oppfatninger om Osloforskning spesielt og politikk mer generelt. To av informantene mine kom med utsagn av typen ”dette var jo ren politikk” da de skulle forklare sider ved Osloforsknings virksomhet. Fortidas holdninger er vanskeligere å finne ut av enn faktiske hendelsesforløp. Muligheten er alltid til stede for at respondentene justerer holdningene slik at de passer med hva som synes mest rimelig ut fra dagens situasjon og sitt eget ideologiske verdensbilde. (Kjeldstadli 1992: 188). For å mestre disse utfordringene prøvde jeg å bevare en kritisk distanse til alt som ble sagt, og samtidig hindre at meningsforskjeller knyttet opp mot bakenforliggende motiver ikke kom i veien for fremstillingen av det

faktiske hendelsesforløpet. Jeg har prøvd å unngå fristelsen til å lage en eneste lang konflikthistorie ut av de opplysningene og refleksjonene jeg har fått tilgang til. Et feilaktig bilde av virkeligheten er like galt enten det er feilaktig negativt eller positivt (Øia u.å.: 6). Samtidig har det vært viktig for meg å tydeliggjøre uenighetene rundt Osloforsknings virksomhet. Først og fremst fordi uenighetene har vært der, men også for å vise at Osloforsknings faktiske utvikling ikke var og er den eneste mulige. Historien kunne vært en annen om andre meninger og ønsker hadde vunnet fram. Osloforsknings drøye 20 år gamle virksomhet er også en historie om definisjonsmakt.

4.4 Om kunnskap og hukommelse

I de første intervjuene var jeg prisgitt kildenes velvilje – rett og slett fordi mulighetene til gode forberedelser var begrenset så lenge jeg ikke hadde tilgang til relevante skriftlige kilder. Resultatet av disse møtene var avhengig av informantenes hukommelse, snakkesalighet og imøtekommenhet i forhold til en litt snublende spørsmålsstiller. Etter hvert som min egen kunnskap om temaet vokste, ble jeg nok både en bedre og mer kritisk spørsmålsstiller og en mer interessant samtalepartner. Det var en god opplevelse å oppdage at jeg satt med en oversikt over Osloforsknings historie som ingen andre hadde. Riktignok hadde informantene mer detaljkunnskap om enkelte tidsperioder, men få hadde i særlig grad fulgt organisasjonen før eller etter at de selv hadde spilt en aktiv rolle i programmet. Følelsen av oversikt gjorde meg tryggere i rollen min og bedre i stand til å sette informasjon i sammenheng. Jeg oppdaget at informasjon jeg tidligere ikke hadde forstått betydningen av nå ga mening når jeg fikk den presentert på nytt. Oppfølgingsspørsmål ga seg selv, og mer lettvinde svar kunne turneres.

Ideelt sett burde jeg ha snakket med flere av kildene mer enn én gang. Både fordi jeg kunne stilt dem bedre spørsmål dersom jeg hadde gjennomført en ny runde, fordi opparbeidet kunnskap hadde gitt meg ny innsikt som krevde nye svar, men også fordi det for respondentenes del tar tid å finne fram minner fra 20 år tilbake i tid (Titlestad 1982: 60). Det er rimelig å tro at noe av spriket mellom informantenes ulike historier i stor grad skyldes glemsel, eller mangel på tid til å hente fram korrekte årstall og hendelser. I *Fortida er ikke hva den en gang var* skriver historikeren Knut Kjeldstadli (1992: 188) at muntlige kilder har to særegenheter som byr på kildekritiske utfordringer: glemsel og feilerindring. Informantene mine husket ulikt om årstall, tidsrekkefølge og andre relativt konkrete ting.

Dette skapte umiddelbart frustrasjon, og jeg lurte på om jeg i det hele tatt kunne stole på noe av det de hadde å fortelle. Imidlertid slo jeg meg til ro med at disse opplysninger kunne sjekkes opp mot årsberetninger og annet skriftlig materiale når arkivene endelig hadde funnet fram riktige papirer. Dette viste seg å holde stikk. På den andre siden opplevde jeg at det var sider ved Osloforsknings historie ingen av informantene mine husket noe særlig om, og som jeg heller ikke klarte å finne godt arkivmateriale på. Her kunne jeg kanskje løst problemet ved å snakke med flere kilder, men dette ble ikke gjennomført av tidsmessige årsaker.

4.5 Informasjon og posisjon

Den informasjonen informanten er villig til å gi, er knyttet til hvordan intervjueren oppfattes, skriver sosiologen Tove Thagaard i *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode* (Thagaard 1998: 17). Hvordan ble jeg oppfattet? Nøyaktig hva andre synes og mener om deg, er det umulig å svare på – nettopp fordi det er den andre som feller dommen. Som regel sitter en imidlertid med en oppfatning av samspillet i møtet. Er følelsen god, kan en ofte regne med at møtet var godt. Men selv om praten fløt lett, og notatblokka ble fylt med setninger og understrekninger, kan det godt hende at informanten holdt mye og viktig informasjon tilbake – kanskje ikke bevisst, men fordi de rette spørsmålene aldri ble stilt. Det faktum at jeg som nevnt stilte relativt uvitende til mine første intervjuavtaler, kan ha virket i den retningen. På den andre siden kan det ha hatt motsatt effekt. Kanskje ble informantene mer åpne fordi studenten var forholdsvis uvitende og dermed ikke representerte noen trussel. Personlig tror jeg at jeg opplevde begge deler.

Det har blitt skrevet mye om hvordan kjønn og posisjon påvirker forholdet mellom informant og forsker (Thagaard 1998: 93, Widerberg 2001: 100) I mitt tilfelle var informantene menn – med to unntak. Disse mennene er mye eldre enn meg. De er professorer, direktører og erfarne politikere, og alle hadde større kunnskap enn meg om enkeltsider ved Osloforsknings historie. Jeg var den kvinnelige studenten med begrenset bakgrunnskunnskap og uten posisjon. På den ene siden kunne dette gi meg mot til å stille ”dumme” spørsmål. På den andre siden kunne det også skape en viss frykt nettopp for å stille ”dumme” spørsmål. Om det var møtet eller frykten som dominerte, var avhengig av hvordan jeg opplevde situasjonen.

Det er også viktig å huske på mer praktiske faktorer når det gjelder denne delen av informasjonsinnhenting. Noen av intervjuene ble preget av informantenes tidsnød. Informantene var hyggelige og velvillige, men hadde kanskje hatt behov for mer tid til å finne fram til informasjon om Osloforskning i hukommelsen. Smalltalk og tida som går, er ikke sjelden en viktig faktor i intervjusammenheng.

Ved et par anledninger ble det for liten tid til alle spørsmålene jeg ønsket svar på. I disse tilfellene hadde det vært lettere å be om et nytt møte om informanten befant seg lenger ned i hierarkiet. Jeg ønsket å avgrense intervjuperioden rent tidsmessig, og noen av informantene hadde flere ukers ventetid. I noen tilfeller benyttet jeg anledningen til å stille oppfølgingsspørsmål per e-post ved en senere anledning, eller i forbindelse med sitatsjekk. I andre tilfeller klarte jeg å finne ønsket informasjon ved hjelp av andre kilder.

Med ett unntak ble alle intervjuene gjennomført på informantenes arbeidssted. I unntakstilfellet ble intervjuet av praktiske årsaker foretatt i informantens eget hjem. Jeg opplevde forskjellen mellom hjem og kontor som ubetydelig. Alle informantene tok imot meg på sitt hjemmeområde. Jeg var gjesten, den fremmede, og de hadde på mange måter kontroll over situasjonen. I forhold til intervjuobjektets trygghet er dette en stor fordel. I forhold til min egen rolle vet jeg av erfaring at det er både fordeler og ulemper knyttet til rollen som gjest og vert i slike situasjoner.

Jeg har tidligere intervjuerfaring fra jobbsammenheng og sitter igjen med oppfatningen av at utfordringene og strategivalgene en møter som journalist, er temmelig like dem en møter i en akademisk intervjusituasjon. Egen yrkeserfaring bidro til en viss grad av selvsikkerhet i intervjusituasjonen fordi jeg på forhånd var kjent med fellene og spillet mellom intervjuer og intervjuobjekt.

4.6 Kontakt med akademien

Som et lite sluttpoeng har jeg lyst til å nevne at det store flertallet av mine henvendelser ble møtt med stor velvilje, og at de fysiske møtene med informantene med ett unntak var gode opplevelser. Dette unntaket var et møte jeg på et tidlig stadium hadde med en informant ved UiO. På dette tidspunktet hadde jeg ennå ikke fått tilgang til Osloforsknings arkiv, og derfor stilte jeg relativt uvitende til dette møtet. Til tross for mine beklagelser og

forklaringer knyttet til manglende forhåndskunnskap var informanten lite villig til å møte mine famlende spørsmål på halvveien. Samtalen stoppet opp, og møtet var nærmest over før det var begynt.

Jeg opplevde også at enkelte av mine henvendelser per e-post eller telefon til ansatte ved UiO ble møtt med en smule akademisk arroganse. I ett tilfelle var svarene jeg fikk oversendt per e-post, så knappe at avsenderen like gjerne kunne spart seg bryet med å trykke på send-knappen. I et annet tilfelle ble jeg belært om arkivet som kilde innen samfunnsvitenskapelig forskning når jeg eksplisitt hadde skrevet til informanten at jeg befant meg i avslutningsfasen av oppgaven. Trodde vedkommende at jeg var i ferd med å fullføre en oppgave om Osloforskning uten å benytte meg av arkivkilder? Eller var det slik at vedkommende selv hadde glemte svarene på disse spørsmålene og syntes det var greiere å gi et avslag der studenten fremstod som den ikke fullt så smarte parten? Ville en vitenskapelig kollega ha blitt behandlet på denne måten? Noe av det negative inntrykket jeg opplevde i slike situasjoner, kan kanskje tilskrives e-postens natur som et uforpliktende og flyktig medium, men det var utelukkende i kontakt med akademien jeg opplevde denne typen svar. Uansett er denne typen reaksjoner ubehagelig. Det skapte en viss uvilje mot å ta kontakt med kilder i universitetsmiljøet, og det gjorde at jeg som spørsmålsstiller la bånd på meg i frykt for å virke dum eller masete. Fra enkelte av disse informantene skulle jeg gjerne hatt mer utfyllende svar, men tilbakemeldingene deres gjorde oppfølging lite fristende. Noe av denne informasjonen fant jeg ved hjelp av andre kilder. De informasjonsbitene som fremdeles mangler, er på et slikt detaljnivå at jeg ikke ser dem som kritisk for oppgavens formål.

4.7 Arkivmaterialet

Det har ikke vært mulig å få fatt i en komplett samling av møtereferater fra Osloforsknings virksomhet. Både referatene og korrespondansen jeg fått tilgang til representerer noe som synes å være et litt tilfeldig utvalg. Alle årsrapportene fikk jeg imidlertid til slutt tak i, og her ligger også regnskapet vedlagt i de fleste årgangene. Noen aspekter ved Osloforsknings historie skulle jeg virkelig ønske bedre skriftlig informasjon om. Slik kunne jeg sett hva som faktisk ble vedtatt, når det ble vedtatt, og hva som skjedde som følge av disse vedtakene. Dette gjelder både hendelser der jeg har fått sprikende tilbakemeldinger fra kildene mine, men også i forhold til hendelser som ingen husker noe spesielt om. Som

nevnt har Osloforsknings tidligere leder Tor Fredrik Rasmussen sitt eget Osloforskningsarkiv. Mitt inntrykk er at dette rommer det meste av skriftlig materiale knyttet til organisasjonens virksomhet fram til 1994-95.

Det skriftlige materialet jeg fikk tilgang til, ga meg et bedre kronologisk overblikk og en mulighet til å kontrollere fakta i informantenes fremstilling. Det ga meg også ideer til nye spørsmål og temaer som burde belyses. Men slike såkalte nøytrale dokumenter har også forventninger å oppfylle. En årsrapport skal først og fremst presentere det formelle årsregnskapet og gjøre rede for virksomhetens aktivitet i året som gikk. Slike dokumenter er ikke laget for å vise meningsforskjeller og interessekonflikter. Her skal en tvert imot vise at foretaket er driftig og velorganisert. Rene møtereferat har jeg bare i begrenset grad fått tilgang til. Møtereferater gir uansett en svært knapp framstilling av virkeligheten og begrenset kunnskap for dem som ikke deltok i sammenhengen. Strateginotat og langtidsplaner kan være fulle av gode ideer og engasjement, men det er ikke alltid ”de hårete målene” gjenspeiles i daglig drift. Dessuten er dette også dokumenter rensket for såkalte negative holdninger blant enkeltpersoner eller grupper. Her er hensikten å sette kurs og å skape ny giv.

Mye av mitt arkivmateriale fram til 1994 er skrevet av Tor Fredrik Rasmussen. Rasmussen fungerte både som leder og som sekretær. Dette ga ham store muligheter til å sette sitt eget preg på årsrapporter, referater og lignende. Selv om en del av disse dokumentene også er godkjent og signert av andre, ligger det en viss påvirkningsmulighet i rollen som referent.

4.8 Stipendundersøkelsen

Osloforskning ønsket å nå så mange som mulig av stipendmottakerne og ønsket derfor en postbasert spørreundersøkelse. E-postbaserte alternativer og telefonintervjuer ble vurdert, men forkastet både på bakgrunn av problemer knyttet til personvern, tekniske utfordringer og arbeidsbelastning.

Ut fra Osloforsknings arkiver er det ikke mulig å si nøyaktig hvor mange hovedfags- og masterstudenter som har fått stipend gjennom årenes løp. Jeg har bare fått tilgang til

opplysninger om hvor mange studenter som har fått stipend og fullført oppgaven sin. I perioden fra 1988 til og med 2006 dreier det seg om 222 hovedfags- og masterstudenter.³ 14 av disse studentene har skrevet oppgaver i samarbeid med en medstudent. Det vil si at 215 oppgaver har blitt fullført og belønnet i dette tidsrommet. Spørreundersøkelsen ble sendt til 209 stipendmottakere. Den resterende gruppen klarte jeg ikke å finne adresser til.

Da jeg startet arbeidet med spørreundersøkelsen trodde jeg at jeg satt med en komplett liste over stipendmottakere i tidsrommet 1988 til 2006. Da svarskjemaene begynte å komme i retur, skjønnte jeg imidlertid at de stipendmottakerne som ikke hadde fullført og bestått oppgavene sine manglet i mine papirer. Dette har i og for seg ikke så store konsekvenser for spørsmålene i skjemaet, men gjør spørsmålet om oppgaven ble fullført (spørsmål 2.2 i skjemaet) overflødig.

På grunn av tidspress var det nødvendig å starte hele oppgavearbeidet med utforming av spørreundersøkelsen. Parallelt forsøkte jeg å sette meg inn i Osloforsknings historie, men som tidligere omtalt var dette en prosess som tok noe tid. Dermed ble spørsmålene i undersøkelsen mindre gjennomarbeidet enn ønskelig. To faktorer spilte en viktig rolle for spørsmålsutformingen: 1) Osloforsknings interesse for stipendmottakernes senere yrkesliv, og 2) tilbakemeldinger i forbindelse med skjematesting. Rundt dette bygget jeg ut med spørsmål av mer generell art knyttet til temavalg, faglig bakgrunn og lignende. I det endelige skjemaet er spørsmålene knyttet opp mot tre hovedtemaer i tillegg til personopplysninger som kjønn og oppvekstkommune.⁴ Den første spørsmålsgruppa dreier seg om selve oppgaven, den andre dreier seg om stipendet fra Osloforskning og den tredje om yrkeslivet etter endt utdanning.

4.8.1 Generalprøve

En forundersøkelse dannet utgangspunktet for spørreundersøkelsen. Målet med forarbeidet var tredelt. For det første ønsket jeg innspill til gode spørsmål. For det andre ville jeg teste spørreskjemaet på noen før det gikk i posten til 209 respondenter. Slik håpet jeg å luke ut

³ En mulig feilkilde her er Osloforsknings eget arkivsystem, som ifølge organisasjonens egen sekretær bærer et visst preg av skiftende ansattes personlige løsninger (Lilleheil 2006).

⁴ I spørreskjemaet er spørsmålene fordelt under seks overskrifter.

uklare formuleringer og logiske feil i skjemaet. For det tredje antok jeg at samtalen med respondentene kunne gi meg gode innspill til oppgaven rent generelt.

I forbindelse med forarbeidet benyttet jeg to informanter som tidligere har fått stipend fra Osloforskning – heretter A og B. A er en venn, og B er en bekjent. Fordi vi ikke var fremmede for hverandre, gikk praten lett. Prosessen foregikk slik at jeg først laget et utkast til spørreskjema som A kommenterte. Samtalen dreide seg om spørsmålenes relevans, om eventuelle tvetydige formuleringer og mangler ved skjemaet. Deretter laget jeg en ny versjon som B fylte ut i mitt nærvær. Dette ga nye verdifulle innspill. Informanten kommenterte spørsmålene, men fungerte også som kontrollør i forhold til skjemaets grafiske utforming.

Forundersøkelsen ga meg innspill til nye spørsmål og nyanser. Begge informantene fortalte blant annet at de hadde endret problemstillingen i forbindelse med stipendsøknaden. Både A og B hadde gitt oppgaven en tydeligere Oslo-vri for å bedre sjansene sine i søknadsbunken. For eksempel uttalte A: ”Jeg måtte tenke litt bredere enn det jeg først hadde planlagt. Oppgaven ble i større grad en Oslo-oppgave, og jeg tror faktisk det gjorde den bedre.”

Denne tilbakemeldingen medførte at jeg laget et skille mellom problemstilling og tema i spørreskjemaet. Slik håpet jeg å se om stipendmulighetene påvirket temavalget for hele oppgaven, eller om det eventuelt bare hadde betydning for valg av problemstilling. I As tilfelle betydde det at hun dreide oppgaven fra å være en mer teoretisk betraktning om kulturkonsumenter til å bli en oppgave om kulturkonsumenter knyttet til en bestemt arena i Oslo.

Begge informantene ga uttrykk for at de hadde opplevd overraskende liten interesse fra Oslo kommune i etterkant av innleveringen. A igjen: ”De sender meg 30 000, og så hører jeg aldri mer fra dem.” Dette var et tema jeg ikke hadde reflektert over før samtalen med informantene, men som senere fikk sin plass i det endelige spørreskjemaet.

Ved utformingen av spørsmålene var det vanskelig å vite hvor mye respondentene ville huske i dag – opptil 20 år etter avsluttet hovedfag. Imidlertid kan avslutningen av et hovedfag defineres som en milepæl for de fleste, og dermed kan en forvente litt ekstra av

respondentens hukommelse (Haraldsen 1999: 168). Når det gjelder den enkeltes yrkeshistorie, så er det rimelig å anta at de fleste husker fulltidsgjorber av en viss varighet som de har hatt etter endt utdanning. Skjemaet følger dessuten en logisk rekkefølge, der respondenten leter bakover i hukommelsen fra nåværende arbeidssituasjon (Kjølørød 1993: 144). For mine to testpersoner representerte hukommelsen ikke noe problem i forbindelse med utfylling av skjemaet. En innvending mot informantene mine er at både A og B har avsluttet sine hovedoppgaver i løpet av de siste fem årene. Ideelt sett burde jeg kanskje også snakket med noen som avsluttet studiet sitt for 15–20 år siden. Slik kunne jeg blant annet fått bedre kunnskap om eventuelle hukommelsesutfordringer knyttet til spørsmålene.

4.8.2 Adressejakt

Den første utfordringen var å finne postadressene til de 222 aktuelle stipendmottakerne. Mye kan hende i løpet av en 20-årsperiode. Blant annet skjer det årlig i underkant av 600 000 flyttinger innenfor landets grenser (Forgaard 2005). En undersøkelse utført av SSB i 2003 viser dessuten at hele 34 prosent av unge og yngre voksne kvinner med ekteskaps erfaring tok mannens navn og kuttet ut sitt eget slektsnavn (Noack og Wiik 2005). Ordinære navnekombinasjoner skapte ekstra utfordringer i letearbeidet. Ved hjelp av telefonkatalogen på nettet fant jeg imidlertid det store flertallet av stipendmottakerne. Dette stemmer godt med metodelitteratur jeg fant om temaet, der det står at rundt 70 prosent av respondentene lar seg finne ved hjelp av enkle datasøk (Haraldsen 1999: 251). De resterende fant jeg ved hjelp av opplysningstjenesten, åpne nettsøk og studentregisteret ved UiO⁵, Sosiologforeningen og foreningen som organiserer studentene på samfunnsgeografi. Til slutt stod jeg igjen med 13 av 222 som jeg ikke klarte å lokalisere. Det tilsvarer 5,8 prosent.

4.8.3 Respons

Etter en uke fikk alle som hadde fått skjemaet, en påminnelse i posten.⁶ Statistisk sett er det omtrent etter en ukes tid at mottakere som har lagt skjemaet til side for å se på det senere, er i ferd med å glemme hele undersøkelsen (Haraldsen 1999: 258). Den første uken i januar 2007 ble det sendt ut purrebrev med nytt skjema og frankert svarikonvolutt. På dette

⁵ Her var det mulig å søke på mobilnummeret til tidligere studenter og ut fra dette finne en del adresser.

⁶ Påminnelsesbrev og purrebrev er sterkt inspirert av oppsett i *Spørreskjemametodikk etter kokebokmetoden* (Haraldsen 1999).

tidspunktet lå svarprosenten på 50 prosent. Ideelt sett bør minst 45 prosent ha svart på dette tidspunktet (Haraldsen 1999: 259). Fordi undersøkelsen først gikk ut i midten av november 2006, burde denne purringen egentlig blitt sendt ut midt i desember samme år, men av frykt for å tape kampen om respondentenes oppmerksomhet rett før jul, ble det utsatt. Ideelt sett burde nok en purring gått ut etter denne, men av tidsmessige årsaker ble dette lagt på is.

Flere forhold gjorde at jeg forventet en brukbar respons på spørreundersøkelsen. For det første gir temaer som er relevante for mottakerne, høyere svarprosent enn undersøkelser som tar opp ukjente problemstillinger (Haraldsen 1999: 264). Jeg håpet også på en viss velvilje fordi dette er personer som selv har arbeidet seg gjennom hovedfags- eller masteroppgaver. Sist men ikke minst regnet jeg med at respondentene ville stille seg positive til undersøkelsen fordi Osloforskning tidligere har støttet dem økonomisk.⁷

Etter tre uker hadde det kommet inn 101 utfylte skjemaer i retur. 15 konvolutter hadde kommet tilbake fra Postverket med beskjed om ukjent adresse eller lignende. På denne tiden var jeg i en annen sammenheng blitt klar over Folkeregisterets Særregister på Hedmark.⁸ Slik fikk jeg 13 nye adresser. Dermed fikk disse spørreskjemaet i posten samtidig med at resten av respondentene fikk purring og nytt skjema. I forbindelse med denne siste utsendelsen ble svarfristen satt til 15. januar 2007. Til slutt kom det inn 140 svar. Dette tilsvarer en svarprosent på 66,9 prosent. Hvor mange feilsendinger som ble gjort, er vanskelig å vite, men noen er det. Jeg fikk til sammen fem konvolutter i retur fra mottakere som aldri har fått stipend fra Osloforskning, men med samme navnekombinasjon som aktuelle stipendmottakere. En sjettede mottaker i denne kategorien korresponderte jeg med per e-post. Mottakeren hevdet hun aldri hadde fått stipend fra Osloforskning, men det relativt uvanlige navnet hennes gjorde at jeg foretok en dobbeltsjekk. Det viste seg at vedkommende hadde skrevet en oppgave med samme tittel som var oppført under hennes navn i Osloforsknings arkiv. På samme tid var vedkommende av yrkesmessige årsaker omtalt i Aftenposten. Kvinnen hadde ifølge

⁷ Etter innspill fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) ble det spesifisert i informasjonsbrevet som fulgte med undersøkelsen, at deltakelsen var frivillig. Dette for å unngå misforståelser om motytelser.

⁸ Under lesning av boka *Kathe, alltid vært i Norge* (2003) av Espen Søybye.

Osloforsknings papirer fått stipend 15 år tidligere. Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare dette tilfellet, men i forhold til oppgaven velger jeg å se på saken nettopp som et enkelttilfelle.

4.8.4 Spørsmål og svar

Spørsmålene i spørreskjemaet er et resultat av innspill fra Osloforskning og mine egne ønsker og vurderinger. Det ferdige resultatet er helt og holdent mitt eget. Til tross for testing og bearbeiding i forkant oppdaget jeg at skjemaet hadde sine svakheter da svarene begynte å komme tilbake.

De innkomne spørreskjemaene åpnet en interessant verden. Noen var knappe og korrekte, andre fortalte små historier med utfyllende svar langt over stipulert plass. Det var utropstegn og smilefjes som fortalte om positive og negative erfaringer. Det var han som mente han hadde fått muntlig løfte om et større stipendbeløp enn det han fikk, og dermed hevdet at stipendet først og fremst hadde lært ham betydningen av skriftlige kontrakter i arbeidslivet. Og så var det hun som skrev en lang kommentar om blåskjortene som hadde overtatt makten i Oslo rådhus. Noen ønsket meg lykke til med arbeidet, og andre kommenterte spørsmål de syntes var meningsløse.

I forhold til spørsmål 2.5, som dreier seg om oppgavens tema, så jeg at kategoriene mine ikke helt holdt mål. Til tross for at jeg ba respondentene om å nøye seg med ett kryss, så hadde flere satt to kryss. Svaralternativene er med andre ord ikke gjensidig utelukkende. Det finnes imidlertid en oppsamlingskategori ("annet") i skjemaet som kunne vært benyttet. Avstanden mellom svaralternativet benyttet i tilknytning til spørsmål 2.5 og respondentens egen temaredegjørelse i spørsmål 2.6 forundret meg dessuten i en del tilfeller. I forhold til spørsmål 2.7 ("Hvorfor valgte du dette temaet?") tror jeg ferdige svaralternativer kanskje hadde gitt bedre utbytte og litt mindre av det noe ulne svaret "interesse". Det er rimelig å anta at de aller fleste vil skrive en master- eller hovedoppgave om et tema som av en eller annen grunn interesserer dem. Her var det først og fremst resten av forklaringen som hadde interesse for min del. Det vil si om respondenten hadde tidligere arbeidserfaring knyttet til temaet, om respondenten hadde vært knyttet til et prosjekt i regi av UiO osv. Mange har oppgitt nettopp prosjektdeltakelse som forklaring, men fordi dette ikke er oppgitt som svaralternativ, er det vanskelig å vite om denne gruppen kanskje egentlig er større. Her ville svaralternativer både gitt en pekepinn om

ønsket detaljnivå i svaret og dessuten bidratt til å klargjøre hva det faktisk spørres om (Haraldsen 1999: 139). Helt generelt burde flere av spørsmålene vært utstyrt med uttømmende svaralternativer. Dette ville også forenklet arbeidet mitt i etterkant.

Spørsmål 2.7 ("Hvorfor valgte du dette temaet?") og 3.2 ("Påvirket muligheten for et stipend fra Osloforskning ditt valg av tema for master-/hovedfagsoppgave?") dreier seg begge om hvorfor respondentene valgte oppgavetema som de gjorde. Svarene er viktige i evalueringen av Osloforskning, og derfor ønsker jeg å diskutere spørsmålene nærmere. Det er rimelig å anta at valg av oppgavetema bestemmes av en rekke årsaker som er mer eller mindre bevisste, og som i større eller mindre grad blir husket 10–20 år senere. Definerte svaralternativer kunne gitt hukommelsen bedre hjelp til å komme i gang.

Stipendmuligheten burde imidlertid være en tilgjengelig knagg for respondentenes hukommelse. Det er likevel en differanse mellom de som oppgir stipendet som bakgrunn for temavalg i det åpne spørsmålet 2.7, og de som oppgir dette i ja-/nei-spørsmålet 3.2. På førstnevnte oppgir bare 4,3 av respondentene at stipendet spilte noen rolle for temavalg. På spørsmål 3.2 oppgir 12,1 prosent at stipendet spilte en rolle. Det siste spørsmålet er kanskje formulert slik at hukommelsen får en dytt i retning av å huske at stipendmuligheten faktisk spilte en rolle. Det kan også være at flere oppgir at stipendet spilte en rolle fordi dette framstår som en tilgjengelig logisk, men ikke nødvendigvis riktig forklaring.

14,9 prosent av respondentene oppga tidligere arbeidserfaring som svar på 2.7. Noen av disse spesifiserer at de har vært ansatt i Oslo kommune. Respondentenes eventuelle tilknytning til Oslo kommune og tidligere arbeidserfaring burde vært et tema i spørreskjemaet. Slik kunne en sett eventuell sammenheng mellom tidligere yrke, utdanning og framtidig yrkesretning, men også hvor mange som i utgangspunktet hadde en yrkesmessig relasjon til Oslo kommune. Sistnevnte blant annet fordi Oslo kommune oppgir stipendordningen som et markedsføringstiltak rettet mot potensielle arbeidstakere. For den praktiske delen av analysearbeidet burde jeg rett og slett ha stilt spørsmålet: "Er du ansatt i Oslo kommune?" Da hadde jeg sluppet å bla fram og tilbake i skjemaene for å finne dette svaret.

I den delen av spørreskjemaet som dreier seg om stipendet fra Osloforskning, er det en overvekt av holdningsspørsmål. Dette er spørsmål som er vanskelige å stille og besvare. Hvilken holdning vi inntar i konkrete spørsmål, blir blant annet preget av hvilke sympatier og antipatier spørsmålet vekker der og da. I mange tilfeller kan dette dreie seg om saker vi

egentlig ikke har noe følelsesmessig forhold til, og dermed er svarene lite verdt (Haraldsen 1999: 175). I dette tilfellet kan tidsaspektet også spille inn. Hvor mye husker respondentene av tankene de gjorde seg rundt et stipend de kanskje fikk for mer enn ti år siden? I slike tilfeller er det lett å lage seg forklaringer som passer til nåværende holdninger og kunnskap (Kjeldstadli 1992: 188).

Under utformingen av spørreskjemaene syntes jeg at jeg hadde et bevisst forhold til bruk av ”vet ikke”-kategorien som svaralternativ. De utfylte spørreskjemaene som kom i retur, viste imidlertid at ”vet ikke”-muligheten burde vært gitt som alternativ ved flere anledninger. Blant annet gjelder dette i forbindelse med spørsmålet om stipendmuligheten påvirket oppgavetema (spørsmål 3.2) og i forhold til spørsmålet om stipendet har hatt betydning i arbeidslivet (spørsmål 3.6). I begge disse tilfellene har noen av respondentene laget sin egen ”vet ikke”-kategori. Dette er imidlertid snakk om så få tilfeller at det ikke skaper problemer for analysen. Vet ikke-kategorien kunne også vært benyttet i spørsmål 3.4, 3.3, 4.3.

4.9 Oppsummering

Det praktiske arbeidet med datainnsamling ble en lærdom om forholdet mellom teori og virkelighet. I utgangspunktet planla jeg å arbeide meg bakover i Osloforsknings historie gjennom arkivmateriale og deretter informantsamtaler. På grunn av tidspress og praktiske omstendigheter ble rekkefølgen motsatt. Dette er ingen ideell situasjon. Det er vanskelig å stille gode spørsmål når en mangler vesentlig kunnskap, og selve møtet med informantene kan være utfordrende når en ikke er har et faglig fundament å stå på. Dette fordi informantene kan oppleve situasjonen som irriterende og en dårlig forberedt student som noe respektløs, men også fordi det skaper ekstra usikkerhet for egen del. De fleste informantene hadde imidlertid forståelse for situasjonen min, og jeg opplevde samtalene som positive og lærerike.

Arbeidet mitt med Osloforsknings historie har vært en lærerik og omfattende prosess. Informantintervjuer, og senere arkivarbeid, ledet tilbake til oppfølgingsspørsmål til informantene, nye blikk på arkivmaterialet, nye spørsmål, nye henvendelser – skriving og omskriving.

Spørreundersøkelsen ble utformet og sendt før ideen om evaluering dukket opp. Dermed var det lite jeg kunne gjøre for å tilpasse den til det videre arbeidet jeg skulle gjennomføre. Spørsmålene i undersøkelsen var imidlertid i noen grad utformet med tanke på å måle effekten av Osloforsknings stipendordning. Dette dreide seg om spørsmål knyttet til stipendets betydning for studentenes valg av oppgavetema, Oslo kommunes interesse for stipendoppgavene og noen av spørsmålene knyttet til stipendmottakernes videre yrkesliv. Dermed var spørreundersøkelsen likevel en egnet kilde i forbindelse med evalueringen.

Respondentenes kunnskap og interesse er avgjørende for svarkvaliteten i en spørreundersøkelse. Disse to faktorene gir flere korrekte svar og gjør respondentene mindre utsatt for påvirkning i svarsituasjonen. Det hevdes også at de som deltar i postale undersøkelser, vil være de som kan mest og er mest engasjerte i det aktuelle temaet. Dermed sitter en igjen med respondenter som gir bedre og mer konsistente svar på vurderings- og holdningsspørsmål (Haraldsen 1999: 2008). Det er rimelig å tro at kunnskapsnivået knyttet til temaet i denne undersøkelsen har vært høyt, siden spørsmålene dreier seg om hendelser i den enkeltes eget liv. Ettersom undersøkelsen er knyttet til en økonomisk premiering, kan en også anta at temaet har vakt en viss positiv interesse. I forhold til overvekten av holdningsspørsmål knyttet til sekvensen om stipendordningen i spørreskjemaene, kan en anta at svarene likevel gir god informasjon.

Til tross for bestrebelsene for å skape uttømmende svarkategorier da spørreskjemaet ble laget, har det i etterkant vist seg at denne målsettingen ikke lyktes. På flere spørsmål mangler det helt tydelig en ”vet ikke”-kategori blant svaralternativene. I enkelte tilfeller har noen respondenter laget sine egne ”vet ikke”-kategorier. Dette er imidlertid snakk om så få tilfeller at det ikke utgjør noe problem for videre analyse. Det overveldende flertallet av respondentene har forholdt seg til de trykte svarkategoriene i skjemaet.

Dersom oppgavens problemstilling og generelle retning hadde ligget klar på det tidspunktet jeg formulerte spørsmålene i stipendundersøkelsen, ville nok undersøkelsen vært noe annerledes. For det første ville spørsmålene i undersøkelsen i større grad vært knyttet til Osloforsknings målformuleringer. Dette ville gitt meg bedre bakgrunn for evaluering og analyse av studentstipendene som virkemiddel for måloppnåelse. På den andre siden ville jeg valgt bort den siste spørsmålsgruppa i skjemaet, den som dreier seg om respondentenes yrkeshistorie. Spørsmål 6.1 (”Har du noen gang etter avsluttet

utdanning hatt en stilling der du jobbet med et tema relatert til det du behandlet i oppgaven din?") og eventuelt spørsmål 6.2 ("Har temaet du skrev master-/hovedfagsoppgave om, vært relevant for en eller flere jobber du har hatt?") ville jeg beholdt. Disse spørsmålene gir en bedre pekepinn i forhold til oppgavenes relevans i senere yrkesliv enn den kronologiske yrkeshistorien respondentene blir bedt om å fylle ut under spørsmål 6.4. Yrkesfokuset i undersøkelsen skyldtes først og fremst at dette var temaet Osloforskning etterspurte i sin utlysning (se vedlegg 1). Etter hvert som min kunnskap om Osloforskning vokste, valgte jeg en annen retning for denne oppgaven.

Ideelt sett bør en naturligvis vite hva en ønsker svar på, før en sender ut en spørreundersøkelse, men i dette tilfellet var logikk og tid to konkurrerende størrelser. En undersøkelse tar tid å utforme, og det tar tid før svarene kommer inn. Derfor var det for min del viktig å få undersøkelsen ut så raskt som mulig. For å kompensere for manglende fokus puttet jeg inn de spørsmålene jeg kunne komme på. Noen av svarene har derfor liten verdi for oppgaven, og svar på spørsmål som aldri ble stilt, hadde hatt større verdi. Blant annet ville jeg gjerne ha stilt flere spørsmål knyttet til Oslo kommune og studentenes oppfatning av kommunens rolle i Osloforskning. Kommunen hevder selv at studentstipendene brukes i rekrutteringsøyemed, og dette hadde det vært interessant å ha fått stipendmottakernes tanker om.

I etterkant har jeg også savnet dybdeintervjuer med et utvalg stipendmottakere. På denne måten kunne jeg kanskje fått et klarere inntrykk av respondentenes hukommelse rundt temavalg og oppgaveskriving. Jeg kunne også fått et mer helhetlig inntrykk av hvordan stipendordningen oppfattes. Denne typen dybdeintervjuer er imidlertid bortprioritert av tidsmessige årsaker.

Når det gjelder kunnskap om organisasjonen Osloforskning, så er imidlertid situasjonen en helt annen. Her er inntrykket mitt først og fremst blitt til i direkte samtale med informanter. I slike situasjoner er det naturligvis lett å la seg fange av andres engasjement og virkelighetsoppfatning. Kritiske spørsmål har en tendens til å forsvinne i det personlige møtet og ikke dukke opp igjen før en sitter ved skrivebordet. I de første informantsamtalene var jeg dessuten dårlig forberedt og derfor i en posisjon som gjorde det vanskelig med motforestillinger. Kildene jeg har snakket med, uttaler seg på bakgrunn av sin egen subjektive forståelse av organisasjonen. Noen av informantene mine har brukt

mye engasjement og tid på Osloforskning, og enkelte av dem har vært med på å etablere organisasjonen. Dette vil naturligvis prege fremstillingen deres av Osloforskningens historie og av samarbeidets betydning.

Styrken i de kvalitative dataene består i antallet informanter og kombinasjonen av muntlige og skriftlige kilder. Dette har både gitt mulighet til kontroll av fakta og oppfølging av løse tråder. Samtidig ville jeg, dersom jeg hadde hatt ubegrenset tid, gjerne brukt flere informanter og mer tid til oppfølgingsspørsmål. Opplysninger det knytter seg usikkerhet til, har jeg forsøkt å behandle med forbehold. Jeg har også prøvd å la ulike oppfatninger komme til syne i de tilfellene hvor dette har vært aktuelt.

For å hindre misforståelser og feiloppfatninger har alle informantene som siteres i oppgaven, fått mulighet til å lese sine egne direkte og indirekte sitater. Sitatsjekkene ble dessverre først foretatt drøye to år etter at samtalene ble foretatt.⁹ Dette er naturligvis ikke ideelt og gjør det vanskelig for informantene å komme med innvendinger mot annet enn gale faktaopplysninger. Dette har imidlertid ikke medført problemer i denne sammenhengen. Et informant var imidlertid vært skeptiske til bruken av muntlige utsagn som direkte sitater i oppgaven. Disse innvendingene var ikke knyttet til innholdet i sitatene, men det faktum at jeg hadde sitert vedkommende tilnærmet ordrett. Informanten ønsket at sitatene skulle omformuleres til en mer nøytral form, eller bare brukes indirekte som bakgrunnsinformasjon. Jeg har imidlertid valgt å beholde mine muntlige utsagn. For det første fordi jeg oppfatter premissene for samtalene våre som helt klare, og at det derfor ikke skulle by på noen overraskelse at de er sitert i denne oppgaven. Dessuten dreier dette seg om en erfaren kilde som bør være innforstått med at ”sagt er sagt” i slike sammenhenger. Samtidig oppfatter jeg disse muntlige formuleringene som svært presise, og de er sannsynligvis langt morsommere å lese enn alternativet.

Til tross for et omfattende arbeid med informanter og arkivmateriale, ser jeg at min forståelse av organisasjonen Osloforskning er begrenset. Det indre livet i en organisasjonen er vanskelig tilgjengelig for en utenforstående. I dette tilfellet har det dessuten også handlet

⁹ Arbeidet med oppgaven ble påbegynt høsten 2006.

om å forstå prosessene internt ved UiO og i Oslo kommune. Dette betyr tre ulike organisasjoner med sine strukturer, maktkamper og mål.

Til tross for mangler ved spørreskjemaet, svarte hull i Osloforsknings historie og min begrensede innsikt i Osloforsknings indre liv, mener jeg at empirien som foreligger, er god nok til å brukes i en evaluering og videre analyse av Osloforsknings stipendvirksomhet.

Denne oppgaven har til slutt blitt et treårig prosjekt. I perioder har jeg vært heltidsstudent, i andre perioder har jeg skrevet på deltid, og et drøyt år ble det ikke skrevet en eneste setning. Dette har medført lovlig sein oppfølging av informanter, stadige henvendelser om utsettelse til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og flere oppstartsrunder hvor jeg nærmest har startet med blanke ark. Fordelen har vært at jeg med ujevne mellomrom har sett oppgaven med relativt nye øyne. Spesielt i forhold til forståelsen av organisasjonen Osloforskning tror jeg dette har vært en stor fordel.

5. OSLOFORSKNING GJENNOM 20 ÅR

I dette kapitlet starter den empiriske analysen av Osloforskning. Først gis det en kronologisk oversikt over organisasjonens første 20 år. Dette er vesentlig kunnskap for videre drøfting. Samtidig søker jeg å plassere opprettelsen av Osloforskning i en bredere samfunnskontekst, for å gi en mest mulig helhetlig forståelse av bakgrunnen for organisasjonen. Kapitlet gir videre innblikk i drift og prosesser som har preget Osloforskning fram til i dag.

5.1 Om storbyen som forskningstema

Storbyen som forskningstema lå nærmest urørt i Norge fram til slutten av 1970-tallet. Og i den grad det tidligere ble drevet storbyforskning, så var det bolig- og byplanlegging som ble viet mest oppmerksomhet. Mot slutten av 1970-tallet vokste imidlertid interessen for storbyen som forskningsobjekt – både blant forskere, politikere og administrativt ansatte i kommunal sektor (Baldersheim 1983a: 7).

Det kan synes som om den nye interessen hadde et relativt pragmatisk utgangspunkt. Tradisjonelt hadde storbykommunene hatt god økonomi, men gjennom 1970-tallet opplevde de største kommunene minst økonomisk vekst, eller stagnasjon på grunn av reduserte skatteinntekter og mindre overføringer. Det vokste fram en oppfatning om at staten favoriserte mindre kommuner og grisgrendte strøk gjennom fordelingspolitikken (Røiseland 1991, Baldersheim 1983b: 20, Hagen 1999). Samtidig som storbyene ble rammet av tilstramming i offentlige budsjetter, opplevde de også sterk prisstigning på boliger og framvekst av ulike sosiale problemer som belastet sosialsektoren i byene i større grad enn tidligere (Baldersheim 1983a: 7). Resultatet ble at storbyene mente de satt igjen med mindre penger til å dekke stadig større utgifter.

Storbyene hadde imidlertid vansker med å dokumentere behovene for mer penger overfor staten. I 1976 tok derfor daværende finansrådmann Bernt H. Lund i Oslo initiativ til det som senere skulle bli Storbyutvalget. Utvalgets mandat var å ferdigstille en utredning om Oslo og Bergens strukturelle og økonomiske utfordringer. Utredningen var ferdig i februar 1979. Staten lot seg imidlertid ikke overbevise om storbyenes behov for større

bevilgninger. Holdningen var snarere at storbyenes problem skyldtes ineffektivitet og manglende styring, og at storbyene selv måtte finne løsninger på problemene (Lund 1983: 33-36). Dette bidro til at byenes interesse for egne administrative og politiske styringssystemer økte, og i Oslo førte denne prosessen til to store kommunale reformer på 1980-tallet: byrådsreformen og bydelsreformen (Røiseland 1991: 1). I 1986 ble det tatt initiativ til et program for storbyforskning i regi av Bergen, Trondheim, Stavanger og Oslo.¹⁰ Hensikten med programmet var ”(...) å styrke kommunenes kunnskap om egen virksomhet og forhold som påvirker denne, og å styrke kommunens interne forutsetninger for å ta i bruk forskningsresultatene på en bedre måte enn hittil” (Rapport 1987: 1). Bak forskningsinteressen lå med andre ord tanken om at forskningsbasert kunnskap kunne dokumentere storbyenes spesielle behov overfor staten. Dette dreide seg både om særtrekk som rettferdiggjorde større statlige overføringer, men også om hjelp til å løse styringsutfordringer og bedre innsikt til å løse andre av storbyenes spesielle problemer.

Storbyenes nyvakte interesse for forskningsbasert kunnskap var også en del av en generell samfunnsutvikling. Motkonjunkturpolitikken som ble ført i Norge fram til slutten av 1970-tallet, ble erstattet av troen på nyskaping som den beste veien ut av den økonomiske bølgedalen. Og det var vitenskapsbasert innovasjon som skulle bygge den nye industrien. Amerikanske Silicon Valley var stjerneeksempel og motivasjonskilde, og ved Universitetet i Oslo dukket de første planene om en forskningspark opp. Samtidig ble sekstiåtternes drøm om katt og kaniner og et småbruk langt fra Sinsenkrysset erstattet av et mer urbant fokus. 1980-tallets jappevind var nær knyttet til livet i byen, og i 1986 stod første byggetrinn av jappemonumentet Aker Brygge ferdig (Collett 2007 [intervju]).

5.2 En hvit flekk på kartet

Selv om forskningsinteressen var økende hos ledelsen i Oslo rådhus, eksisterte ingen formelle kontaktkanaler mellom kommunen og byens eget universitet. Det hadde det heller aldri gjort i universitetets 175 år lange historie. Universitet i Oslo var bokstavelig talt en

¹⁰ ”Program for storbyrettet forskning” ble initiert av Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger i 1986, og formelt etablert med Kommunenes Sentralforbund (KS) i 1990. Fra 2006 er også Kristiansand kommune medlem av programmet” (www.byrådsavdeling-for-finans-og-utvikling.oslo.kommune.no/forskning/storbyforskning/).

hvit flekk på bykartet i mange år. Det tok flere tiår før det kom skilting som hjalp nye studenter eller besøkende med å finne fram til Blindern. Et eget trikkestop for universitetsområdet ble ikke laget før det nye Rikshospitalet stod ferdig i 2000 (Collett 2007 [intervju]).

Mangelen på kontakt med kommunen merket en godt hos ledelsen ved Universitetet i Oslo på 1980-tallet. Konkurransen om studenter og statlige bevilgninger ble stadig tøffere, og behovet for allianser vokste. Fra Blindern så en hvordan andre universiteter og høyskoler hadde tett kontakt med sine respektive byer og tilhørende regioner (Lønning 2006 [intervju]). Spesielt tydelig ble mangelen på en slik hovedstadsallianse i behandlingen av politiske spørsmål der UiO og kommunen hadde motstridende interesser. Ifølge Lønning oppfattet kommunen universitetet som en statsinstitusjon og dermed ikke en lokal samarbeidspartner. Dette var blant annet tydelig i reguleringssaker der kommunen og universitetet "kranglet i årevis" (Lønning 2006 [intervju]).

Etableringen av Osloforskning hadde, som nevnt innledningsvis, sin bakgrunn i universitetets strategiarbeid på midten av 1980-tallet. Universitetet ønsket på generell basis større grad av eksternt samarbeid, og spesielt viktig var det å bedre forholdet til Oslo kommune. OSLOFORSK, senere Osloforskning, ble etablert i 1987. I den første Samarbeidskomiteen deltok finansdirektør Viggo Johannessen og avdelingsdirektør Nils Karlgård fra Oslo kommune. Universitetet var representert med rektor Inge Lønning og professor Tor Fr. Rasmussen. Året etter fikk Samarbeidskomiteen ny form og ble i årene som fulgte et fast møtepunkt for finansdirektøren i Oslo kommune og universitetsdirektøren. Rasmussen fungerte som komiteens sekretær. Komiteen var Osloforsknings overordede organ og la strategiske føringer for organisasjonen. I 1988 ble det dessuten også opprettet en fagkomité, som skulle "(...) oppmuntre til og sette i gang mer forskning om og for Oslo-regionen innenfor de prioriterte fagområdene" (Osloforsknings årsberetning 1988–1989). Denne komiteen hadde med andre ord det faglige ansvaret og behandlet innkomne søknader. Komiteen bestod av fire faste medlemmer; to fra hver organisasjon. Rasmussen ble komiteens leder og fungerte siden som Osloforsknings leder fram til 1994. Med andre ord hadde Rasmussen en rolle i begge komiteer.

1988 passerte uten det helt store aktivitetsnivået, men en bedømmelseskomité ble nedsatt og avga innstilling om ”ti belønningsverdige prosjekter”. Dette dreide seg om pågående eller avsluttede hovedoppgaver og forskningsprosjekter (Osloforsknings årsberetning 1988–1989). I 1989 ble en hovedfagsoppgave, en spesialfagsavhandling og en doktorgradsavhandling belønnet av Osloforskning under Universitetets årsfest. Å legge prisutdelingen til årsfesten ifølge Rasmussen et bevisst grep for å synliggjøre det nye samarbeidet (Rasmussen 2006 [intervju]). Åtte hovedfagsprosjekter ble støttet med stipend.

Dette året utgir også Oslo kommune en egen bystyremelding om Universitetet i Oslo (*Om Universitetet i Oslo* 1989). I innledningen heter det blant annet: ”Byrådet tar med denne meldingen sikte på å presentere det store aktivum som Universitetet i Oslo er for byen (...)”. Her anbefales det et omfattende samarbeid mellom kommune og universitet, ikke bare for å øke den kommunale bruken av universitetets kompetanse, men også for å gi kommunalt ansatte etterutdanning og stimulere til fri forskning. Samtidig blir det ytre ønske om et mer aktivt samarbeid i forbindelse med virksomheten i Forskningsparken.

5.3 Startvansker

I en senere årsrapport (Osloforskning 1992) blir perioden fra 1989 til og med 1991 omtalt som en ”konsolideringsperiode”. Mangelen på framdrift skyldtes både etableringsproblemer og forhold som lå langt utenfor Osloforsknings kontroll.

Universitetsdirektør Kjell Stahl forlot stillingen i august 1990, og det skulle gå nesten ett år før Tor Saglie ble ansatt som hans etterfølger. Ettersom universitetsdirektøren representerte UiO i Osloforsknings samarbeidskomité, ble det vanskelig å fortsette arbeidet med å finne prosjektledere og heltidsstipendiater innen de ulike programområdene uten noen i denne stillingen. (Saglie 2006 [intervju], Rasmussen 2006 [intervju], Osloforsknings årsrapport 92).

I 1991 gjorde Osloforsknings aktivitetsnivå et lite hopp. Det ble laget en rapport med sammenfatning av tidligere hovedoppgaver og arrangert seminar i rådhuset med oppgavepresentasjon, og i tillegg ble det gjennomført to forskningsprosjekter på oppdrag for kommunen. Begge prosjektene var av naturvitenskapelig art – noe som skulle bli en sjelden foreteelse innenfor dette samarbeidet. I det ene prosjektet ble det gjennomført

toksikologiske undersøkelser av avfallsdeponier i Oslo, og i prosjekt nummer to var det ”rotters gode levevilkår i Oslos avløpssystem” (Osloforsknings årsrapport 1990–1991) som havnet under lupen. Det ble i tillegg utdelt belønning for god Oslo-forskning til to prosjekter under universitetets årsfest. Og samtidig ble det vedtatt at Osloforskning skulle arbeide med egen forskning innen de to prioriterte områdene ”kommunal økonomi og finansiell styring” samt ”Oslos næringsliv i nasjonalt og internasjonalt perspektiv” (Osloforsknings årsrapport 1990–1991).

I Osloforsknings første år snakkes det om storbyforskning og forskning på oslotematikk om hverandre. Jeg oppfater det som om begge deler i denne sammenhengen er en betegnelse for storbyforskning med Oslo-vri. Osloforsknings prioriterte temaområder i denne perioden peker også i denne retningen.

5.4 Økende aktivitetsnivå

Aktivitetsnivået stiger ytterligere i løpet av 1992. Takket være liten aktivitet i tidligere år og dermed et akkumulert overskudd, kunne Osloforskning ansette to vitenskaplige assistenter på heltid. Disse skulle arbeide innenfor de to nevnte prioriterte temaområdene. Dette resulterte senere i en rapport om utviklingen av den farmasøytiske industrien i Oslo og en doktorgrad om ressursbruk i Osloskolen. Sistnevnte er Osloforsknings hittil eneste fullførte doktorgradsprosjekt.

Flere hovedfagsstudenter valgte dessuten å knytte seg opp mot de prioriterte temaene (Osloforsknings årsrapport 1993). I løpet av året ble det delt ut stipend til 16 hovedfagsoppgaver, og oppgavene ble presentert i rådhuset. I tillegg ble fire mindre forskningsprosjekter belønnet. Samtidig arbeidet kommunens opplæringscenter og universitetets kurssekretariat med et etterutdanningstilbud for kommunalt ansatte. Dette resulterte i tre kurs i regi av Prosjektforum ved SV-fakultetet og samarbeidende kommunale etater i løpet av 1993. Kursene var ettårige og ga deltakerne 10 vektall.¹¹ Ved Aker sykehus ble det gjennomført et kurs i reduksjon av sykefravær, i seksjon for forvaltning i Oslo kommune ble det gjennomført opplæring i forvaltningsanalyse, og

¹¹ Tilsvarende 30 studiepoeng i dag.

opplæringscenterets ansatte fikk vekttall i leder- og teamutvikling. I tillegg ble det arrangert heldagsseminar om etikk, og kurssekretariatet utviklet også en seminarserie for kommunen, drev rådgivning og hadde andre former for kontakt. Samtidig ble det arbeidet med et opplegg for juridiske kurs som skulle komme i løpet av 1994 (Osloforsknings årsrapport 1993). I løpet av 1993 flyttet Osloforskning også inn i egne lokaler i Ullevålsveien 105.¹² Her holdt Rasmussen og stipendiatene til, men også flere hovedfagsstudenter som hadde fått stipender.

Hva som skjedde videre i forhold til samarbeidet om opplæring og etterutdanning, har jeg ikke klart å finne ut av – verken gjennom informanter eller skriftlig materiale. Ifølge styreleder og plan- og strategisjef Pål Hernæs, var dette et avsluttet kapittel i 1995 da han gikk inn i Osloforsknings styre (Hernæs 2009 [intervju]). Oppholdet i Ullevålsveien ble også en kortvarig affære. Allerede i 1996 flyttet Osloforskning tilbake til Blindern som en følge av ny organisering.

5.5 Motstridende syn

Selv om Osloforsknings aktivitetsnivå steg fram mot midten av 1990-tallet, var ledelsen i Oslo kommune ikke helt fornøyd med samarbeidet. Kommunen ønsket en bredere forankring i universitetsmiljøet og kontakt med flere fagmiljøer. Dette kommer fram i referater og korrespondanse fra denne perioden.

I 1993 skjedde det et skifte på toppen av rådhuset. Viggo Johannessen, som hadde vært engasjert i Osloforskning fra oppstarten, sluttet i stillingen som finansdirektør og Nils Holm overtok. Holm tok, slik jeg oppfatter det, fatt i den tidligere ulmende misnøyen med samarbeidet. Han mente Osloforsknings leder stod i veien for organisasjonens utvikling:

Det var hans [Rasmussens] interessefelt, faglige bakgrunn og kontakter som preget samarbeidet. Osloforskning var lite forankret i resten av universitetsmiljøet. Vårt mål var at dette skulle være en bred forskningsplattform som omfattet mange fag. På denne tiden var andre fag enn samfunnsgeografi underprioritert. Vi ønsket blant annet flere oppgaver fra sosiologi, historie og økonomi. Vi var også opptatt av å knytte flere kontaktpunkter mot universitetsmiljøet (Holm 2009 [intervju]).

¹² Ifølge Tor Fredrik Rasmussen hadde organisasjonen tidligere holdt til i noen gamle tyskerbrakker på Blindern.

Rasmussen på sin side hevder at Holm anklaget han for å gi Osloforskning en uheldig politisk slagside: ”Holm mente vi drev med politikk og ønsket derfor ikke at forskningssamarbeidet skulle utvides. Det er klart at storbyforskning handler om politikk, men vår forskning og våre prioriteringer hadde hele tiden et solid vitenskapelig fundament.” (Rasmussen 2009 [intervju])

Om dette temaet viser mine undersøkelser følgende: 1) Samfunnsgeografene var ikke den dominerende gruppen i det aktuelle tidsrommet. Tvert i mot var det flest stipendmottakere blant sosiologene og statsviterne i denne perioden. 2) Osloforskning var på dette tidspunktet lite forankret i resten av universitetsmiljøet. Samarbeidet hadde imidlertid ført til ny kontakt mellom UiO og kommunen gjennom etterutdanningstilbud for kommunalt ansatte og ulike former for seminarvirksomhet. 3) I denne perioden var Osloforsknings stipendtildelinger og satsinger til en viss grad bestemt av prioriterte temaområder som blant annet omfattet offentlig styring, nærings- og byutvikling. En hadde ambisjoner om å drive storbyforskning, dvs. forskning på såkalte storbyespesifikke problemstillinger, og dette er forskning som berører det politiske feltet. 4) Konflikten mellom Holm og Rasmussen gjenspeiles blant annet i referat fra møte i Samarbeidskomiteen 05.02.1993

5.6 Omorganisering og lederskifte

Kommunens misnøye med Osloforsknings manglende forankring i universitetssystemet kom på et tidspunkt da universitetet hadde en generell ambisjon om å stramme inn i forhold til egne frittstående forskningsenheter (Bergrem 2005: 33). Universitetsledelsen ønsket at Osloforskning skulle integreres bedre i resten av virksomheten:

Universitetet i Oslo har sett betydningen av at Osloforskningen må få en fastere organisasjon og en sterkere faglig forankring i flere av våre fagmiljøer. Det er derfor foreslått at Osloforskningen organisatorisk skal legges inn under Det samfunnsvitenskapelige fakultet, nærmere bestemt som et prosjekt eller program under Institutt for sosiologi. Forskningen vil bli nært knyttet til Avdeling for samfunnsgeografi, som nylig er blitt overført fra Det historisk-filosofisk fakultet. (Referat fra Samarbeidskomiteens møte 20.04.1994, skrevet av Rasmussen)

Tor Fredrik Rasmussen gikk av med pensjon i 1994. Bestyrer Ragnvald Kalleberg ved Institutt for sosiologi (ISO) ble bedt om å lage en utredning med forslag om reorganisering

av Osloforskning, og i november 1994 ble det lagt fram en anbefaling, samlet i fem punkter.

1. Oslo-forskning gjøres til et program ved Universitetet i Oslo (UiO).
2. Programmet lokaliseres, ledes og administreres ved Institutt for sosiologi (ISO), Det samfunnsvitenskapelige fakultet.
3. Programmet ledes av en av de fast ansatte ved ISO.
4. Overordnet formål og styringsmodell videreføres og tilpasses til programformen. Det opereres fortsatt med en styringsgruppe med lik representasjon fra OK og UiO. Denne enhet kalles "programstyre".
5. Den faglige profil bør videreutvikles, med en sterkere satsing på stabs- og doktorgrads-forskning. Det bør også satses på utvikling av flere større studietiltak (som vekttallsgivende hovedfags-kurs om byforskning og doktorgradskurs) og på styrking av formidlingsvirksomheten (som ved presseseminarer, rapportserie og artikkelsamlinger).
(Osloforsknings årsrapport 1995)

Når det gjelder de ulike punktene i forslaget til den fremtidige organiseringen av Osloforskning, så er det avsnittet om faglig profil som bør vies mest oppmerksomhet. De fire første punktene i anbefalingen gjenspeiler behovet for en klarere organisasjonsform og en tydeligere forankring og plassering av Osloforskning innad i universitetssystemet. Som tidligere omtalt hadde både universitetet og Oslo kommune vært misfornøyde med den tidligere organiseringen av Osloforskning. Det synes imidlertid som om denne delen av omorganiseringen primært var et resultat av kommunens ønsker om organisatorisk endring. Styringsformen, som omtales i det fjerde punktet, er en videreføring av gammel modell og gir sannsynligvis en indikasjon på begge organisasjonenes behov for å holde en hånd på rattet.

Når det gjelder det siste punktet, så kan vedtaket tyde på en viss vilje til satsing på Osloforskning. Tanken om et fagfelt med undervisningstilbud på hovedfags- og doktorgradsnivå, og med midler og tid til disposisjon for byinteresserte forskere blant universitetets fast ansatte, ble imidlertid aldri en realitet. Og selv om vedtaket står oppført i Osloforsknings årsrapport fra 1995, så virker det ikke som om dette har satt dype spor internt i Oslo kommune:

Jeg kan ikke huske noe om vektallsgivende hovedfagkurs, og stabsforskning med storbyforskning som arbeidsområde, og tror at dette har vært spørsmål Oslo kommune ikke har gått inn i. Når det gjelder stipendiater har Oslo kommune ment at en burde være forsiktig med dette av økonomiske grunner (e-post fra tidligere finansdirektør Nils Holm i samråd med styreleder Pål Hernæs, 2007).

Tidligere universitetsdirektør Tor Saglie kommenterer saken slik:

Slik jeg husker det var det en kombinasjon av hvorvidt Oslo kommune ville prioritere midler til formålet, men også hvorvidt UiO i forbindelse med den konkrete budsjettbehandlingen internt ville følge opp. En ting er prinsippvedtak, noe annet er konkrete budsjettprioriteringer ... (Saglie 2007 [e-post])

Hos tidligere universitetsdirektør Tor Saglie og Nils Holm, kommunaldirektør i Oslo kommune, er meningene delte om utfallet av omorganiseringsprosessen. Saglie mener prosessen var mislykket:

Slik jeg ser det var dette ingen vellykket revitalisering. Virksomheten kom aldri over et visst kritisk nivå, og forankringen i universitetsmiljøet forble svak. Vi klarte aldri å skape noe eierskap i et større fagmiljø. Tor Fredrik Rasmussen var også veldig dedikert, og det fikk konsekvenser at han forsvant (Saglie 2006 [e-post]).

Holm mener derimot at prosessen ga en organisatorisk gevinst:

Omleggingen førte til en klar forankring i universitetssystemet og sikret de administrative prosessene rundt Osloforskning. Vi fikk en større bredde i samarbeidet, men mistet noe av engasjementet. Vi hadde nok ønsket et større engasjement. (Holm 2006 [e-post]).

Universitetet og kommunen ble enige om å sette i gang på foreløpig basis fra januar 1996, og Kalleberg overtok som faglig leder. Målet var å få på plass en samarbeidsavtale, en samarbeidskomité og et programstyre i løpet av første halvår 1996. Dette skulle imidlertid vise seg vanskelig. Ikke før 20. oktober 1999 ble avtalen om Osloforskning underskrevet av Oslo kommune og Universitetet i Oslo. Og så sent som i 2000 fikk Osloforskning et nytt permanent styre. Styremedlemmene ble valgt for en periode på tre år, og plan- og analysesjef Pål Hernæs i Oslo kommune ble ny styreleder. Samtidig ble det opprettet en fagkomité som skulle behandle søknader om hovedfagsstipend. Ifølge Hernæs og tidligere universitetsdirektør Saglie lå det ingen konflikter til grunn for forsinkelsen av samarbeidsavtalen. Det hele skyldtes interne formaliteter hos samarbeidspartnerne.

Da jeg begynte i -95 pågikk det en langvarig prosess i forhold til ny avtale og vedtekter for samarbeidet. Dette tok meningsløst lang tid og skyldtes verken konflikter internt hos oss eller mellom kommunen og universitetet. Det var vel snarere snakk om formaliteter som av en eller annen grunn dro det hele ut (Hernæs 2009 [intervju]).

Hyppige lederskifter og mangelen på en forpliktende samarbeidsavtale satte sitt preg på Osloforsknings virksomhet den siste halvdel av 1990-tallet. Fraværet av en bindende avtale skapte også diskusjon i forhold til hvilke summer UiO og Oslo kommune skulle bidra med. Dette skapte en viss økonomisk usikkerhet. Både på grunn av uklare økonomiske fremtidsutsikter og usikkerheten knyttet til den generelle driften, var det vanskelig å sette i gang større forskningsprosjekter. Årsrapportene fra denne perioden forteller imidlertid at stipendtildelingen til studenter som skrev om Oslo-relaterte temaer, stort sett gikk sin vante gang. Unntaket er 1995 da driften mer eller mindre lå nede.

5.7 Ledere

Professor i sosiologi Ragnvald Kalleberg fungerte som leder i omstrukturingsfasen fra 1994 og fram til januar 1997. Deretter fulgte noen år med hyppige lederskifter. Professor i sosiologi Trond Petersen overtok som faglig leder etter Kalleberg i 1997. Petersen ble avløst av samfunnsgeografen Terje Wessel ett år senere. Med unntak av Wessel, er det hva jeg kan se ingen av Rasmussens etterfølgere som har en faglig forhistorie som skulle tilsi et spesielt Osloforsknings-engasjement. I Wessels lederperiode økte aktivitetsnivået. Det ble utlyst en stipendiatstilling og Wessel videreførte Rasmussens urbanitetsseminar, men i noe mindre målestokk. Det ble holdt ni seminarer i løpet av året, og årsrapporten beretter om jevnt god deltakelse fra Oslo kommune og departementene, dårlig deltakelse fra de vitenskapelig ansatte ved UiO og "(...) skuffende dårlig studentdeltakelse fra fag som historie, statsvitenskap og sosialøkonomi" (Osloforsknings årsrapport 1999). Urbanitetsseminaret forsvinner igjen da Wessel går av som leder.

I 2001 overtok professor i sosiologi Gunn Elisabeth Birkelund (UiO) som ny faglig leder. Året etter ble hun imidlertid prodekan ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved UiO, og dermed overtok professor i sosiologi Lise Kjølørød (UiO) stafettspinnen. Med unntak av

Ifølge svar på e-post som ble sendt til lederne i tidsperioden mellom Rasmussen og Kjølørød, skyldtes de hyppige lederskiftene primært praktiske endringer i den enkelte leders totale arbeidssituasjon. Dette inntrykket deles av styreleder Hernæs:

De hyppige skiftene skyldtes til en viss grad at ansatte ved universitetet skiftet arbeidsoppgaver. Kanskje skyldtes det også at dette samarbeidet ikke dreier seg om høyprofilert forskning? Det er ikke snakk om et nivå som gir prestisje i universitetskretser, eller bringer din egen forskning videre (Hernæs 2009 [intervju]).

Når det gjelder visjoner for Osloforsknings drift og virksomhet, er svarene noe mer nyanserte. Dette ser imidlertid ikke ut til å ha medført konflikter eller arbeidsmessige utfordringer av den grad at noen har trukket seg fra stillingen.

Ifølge både Tor Saglie og Nils Holm (2006 [intervjuer]) mistet Osloforskning en viktig ressurs da Rasmussen gikk av med pensjon. Hans personlige engasjement for både fagfeltet og samarbeidet ble ikke erstattet gjennom omstrukturering eller nye ledere. Likevel hevder Rasmussen (2009 [intervju]) at han aldri fikk svar på et brev han sendte Saglie 5. oktober 1995. I brevet informerer Rasmussen om at han har mottatt 16 stipendsøknader inneværende år. Han skriver videre at Forskningsadministrativ avdeling og Ragnvald Kalleberg er underrettet om søknadene, og at søkerne har fått beskjed om at søknadsbehandlingen er utsatt. Han informerer også om at han har mottatt en søknad fra Medisinsk fakultet om 1,75 millioner kroner til ”Prosjekt storbyhelse”. Rasmussen anbefaler at søknaden behandles i nærmeste framtid. Etersom Rasmussen på dette tidspunktet har inntrykk av at aktivitetsnivået i Osloforskning er heller lavt, tilbyr han også å gjøre en innsats i organisasjonen (brev fra Tor Fredrik Rasmussen datert 05.10.1995). Rasmussen tar altså kontakt med Osloforskning ved både Kalleberg og Saglie, men det synes som om ingen av disse ønsker at Rasmussen skal trekkes inn igjen i organisasjonen. Rasmussen blir heller aldri senere kontaktet av påfølgende ledere av Osloforskning (Rasmussen 2009 [intervju]).

5.8 Osloforskning etter 2000

Siden årtusenskiftet er det holdt flere strategimøter og seminarer, der målet har vært å legge en langsiktig strategi for hva Osloforskning skal være i årene som kommer. En av

ideene som ble drøftet, var muligheten for at Osloforskning skulle kunne bidra med starthjelp til større Oslo-relaterte forskningsprosjekter, noe både universitetet og Oslo kommune ville vært interessert i. På et tidlig stadium ble det klart at det ville kreve en helt annen finansiering. Uten at det ble konkret testet, var det også fare for at kommunen ville ønsket å påvirke et slikt samarbeid i større grad enn hva som var ønskelig fra de vitenskapelig ansattes side (Kjølørød 2007 [intervju]). Også det gamle ønsket om å ansette egne stipendiater er lagt på is. Osloforskning ansatte sin andre og hittil siste stipendiat i 2001, men avhandlingen ble ikke fullført. Ifølge nåværende faglig leder Lise Kjølørød og styreleder Pål Hernæs er organisasjonen for liten for å følge opp egne stipendiater. Størrelse og organisasjonsform har også gjort at Osloforskning har takket nei til rollen som mellomledd og administrator for eventuelle nye forskningssamarbeid mellom kommunen og universitetet (Kjølørød 2007 [intervju]).

I 2005 ble Osloforskningens vedtekter endret, slik at det i dag ikke lenger er et formelt krav om årlige møter mellom universitetsdirektøren og finansdirektøren i Oslo kommune. Bakgrunnen for dette var delvis de praktiske utfordringene det medførte å samle disse topplederne, og delvis et initiativ fra daværende rektor Arild Underdal: ”[Det er] lite ønskelig å belaste både universitetets og byens toppledere mer enn nødvendig” (Osloforskningens årsrapport 2005).

5.9 Daglig drift

Organisasjonen har hele tiden vært et spleiselag mellom Universitetet i Oslo og Oslo kommune. Med unntak av en periode tidlig på 1990-tallet, da universitetet bidro med noe høyere bevilgninger enn kommunen, har partene stilt like summer til rådighet. I dag (2009) bidrar hver enhet årlig med 400 000 kroner. Overføringene har ligget omtrent på dette beløpet siden 1989 (Osloforskningens årsrapporter), hvilket betyr at den reelle verdien av overføringene er blitt betydelig mindre (www.ssb.no/vis/kpi/kpiregn.html). På grunn av flere skifter i regnskapssystemer ved UiO, og det faktum at Osloforskning har hatt ulik organisatorisk plassering ved universitetet og heller aldri har vært en selvstendig juridisk og regnskapspliktig enhet, har jeg ikke klart å få informasjon om den eksakte summen av de samlede overføringene i løpet av Osloforskningens første 20 år. Ut fra årsrapporter og annet materiale synes det imidlertid som om dette dreier seg om et sted mellom 13 og 14 millioner kroner.

På det mer praktiske området synes det rimelig å anta at universitetet har bidratt i noe større grad enn kommunen i kraft av rollen som praktisk tilrettelegger. Dette var spesielt tilfelle i den perioden Tor Fredrik Rasmussen hadde det daglige ansvaret for samarbeidet. På dette tidspunktet var aktivitetsnivået på sitt høyeste. I denne sammenhengen er det viktig å huske at storbyforskning var Rasmussens fagfelt som forsker – uavhengig av hans stilling i Osloforskning.

Driften av Osloforskning handler i dag stort sett om stipendutbetalinger, oppdatering av internettsider, samt håndtering av henvendelser fra studenter og media. Hvert år settes det også av midler til andre faglige tiltak. Hvert halvår arrangeres det presentasjoner av stipendoppgavene i Oslo rådhus (Lilleheil 2007 [e-post]).

To ganger i året er det stipendutlysning (søknadsfrist 31. januar og 15. september). I etterkant av fristene har faggruppa et møte og innstiller studenter til stipend. Dette er en av de viktige sakene i styremøtet som legges etter faggruppas møte. Det er ikke tradisjon for innsigelser fra styret til faggruppas innstilling. En av årsakene til dette er kanskje at faglig leder er til stede i begge sammenhengene. I tillegg gjennomgår styret regnskapet for inneværende år og budsjett for neste, og de drøfter hvilke aktiviteter som skal prioriteres neste halvår (Lilleheil 2007 [e-post]).

Cirka 280 000 av de årlige overføringene til Osloforskning går til lønn og administrering av programmet. Programmet er organisatorisk plassert under Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi og har to lønnede medarbeidere. Daglig leder er ansatt i en 20 prosents stilling. I tillegg fungerer en av instituttets egne konsulenter som Osloforsknings sekretær i 20 prosents stilling (Bergrem 2009 [e-post]).

5.10 Stipendordningen

Studentstipendene har vært Osloforsknings kjernevirksomhet siden oppstarten på 1980-tallet. Ifølge tidligere faglig ansvarlig for Osloforskning, Tor Fredrik Rasmussen, var fagmiljøet knyttet til storbyforskning ved UiO på denne tiden nærmest fraværende. Det var også vanskelig å skape ny entusiasme for dette temaet blant etablerte forskere. Derfor falt

fokuset på studentforskning. Studentene skulle lokkes til Oslo- og storbyforskning, og ideen om studentstipender dukket opp (Rasmussen 2006 [intervju]).

I tillegg til den omtalte strategien knyttet til tildeling av studentstipender ønsket en også å belønne og stimulere etablerte forskere som drev storbyforskning. Denne typen premiering har imidlertid ikke vært foretatt med samme regelmessighet som de årlige tildelingene av studentstipender. I Osloforsknings informasjonsmateriell oppfordrer en imidlertid fremdeles studenter og ansatte ved Universitetet i Oslo ”til å fremme prosjektforslag og utforme forskningsprogrammer” (informasjonsplakat 2006, vedlegg 2).

I dag er alle høyeregradsstudenter fra Universitetet i Oslo som skriver om et Oslorelatert tema, i prinsippet velkomne som stipendsøkere hos Osloforskning. Det eksisterer ingen føringer som begrenser eller prioriterer utvalgte oppgavetemaer. Faglig leder Lise Kjølørød begrunner denne strategien som følger: For det første mener Osloforskning at det er usikkert om et forsøk på å styre studentenes temavalg ville gitt tilstrekkelig og faglig god respons. For det andre er en generell kompetansebygging med Oslo som utgangspunkt mer interessant og matnyttig for Oslo kommune enn fokus på utvalgte temaer. I tillegg til prosjektbeskrivelse spiller karakterer og anbefaling fra veileder en rolle når midlene skal fordeles (Kjølørød 2007 [intervju]). Fram til 1996 eksisterte det ingen søknadsfrister for stipendordningen, og hver søknad ble i stor grad behandlet for seg. Fra og med midten av 1990-tallet ble det innført to årlige søknadsfrister (Osloforsknings årsrapport 1996).

De første stipendutbetalingene varierte mellom 5 000 og 25 000 kroner. Flertallet fikk utbetalt beløp mellom 5 000 og 10 000 kroner. Til sammenligning ble de første forskningsarbeidene belønnet med 15 000 hver. Ifølge Osloforsknings nåværende sekretær Jørund Støre Bergrem ble studentstipendene nedjustert til 20 000 kroner per oppgave våren 2007.

5.11 Stipendordningen – utgangspunkt og endringer

I utgangspunktet ønsket Osloforsknings ledelse en organisasjonsmodell der hvert prioriterte forskningsområde (eller programområde) ble ledet av en forsker/universitetslærer. Dette skulle bidra til ”(...) å initiere mer forskning og til å samordne forskningen bedre enn før”. Meningen var deretter å knytte en gruppe

stipendmottakere til hvert temaområde, og at disse studentene skulle veiledes av faglederen innen dette feltet (Osloforsknings årsberetning 1987). Senere ønsket en også eksterne veiledere fra Oslo kommune og en egen referansegruppe fra kommunalt hold (Osloforsknings årsberetning 1988–1989). Deler av denne organisasjonsmodellen ble forsøkt iverksatt i 1988, men det var vanskelig å skaffe vitenskapelig ansatte til å lede de ulike temaområdene. Av fire programområder skulle området knyttet til næringsliv og byutvikling ledes av Rasmussen. Temaområde boligforhold og boligmarked skulle ledes av daværende forskningsstipendiat Terje Wessel, men her skulle Rasmussen ha veilederansvar for studentene. Innenfor området styring og økonomi skulle professor i statsvitenskap Tore Hansen utforme et forslag til aktuelle forskningstemaer. Han hadde imidlertid ikke anledning til å lede noe programområde, så her nøyer Rasmussen seg med å påpeke instituttets store personalressurser og at det ”(...) bør være mulig å få mer Osloforskning fra statsviterne” (Osloforsknings årsberetning 1987). Programområdet som ble kalt levekår, var også uten ansvarshavende, så her skulle Rasmussen påta seg ansvaret for å ”initiere adekvat forskning om levekår i Oslo” (Osloforsknings årsberetning 1987).

Enkelte kilder har hevdet at kommunen i utgangspunktet ønsket at Osloforskning skulle være et samarbeid som rommet hele universitetets faglige bredde, men at organisasjonen nærmest ble kuppet i samfunnsfaglig retning. Den tidligste årsrapporten slår imidlertid klart fast at ”samarbeidet i første omgang bør omfatte samfunnsforskning” (Osloforsknings årsberetning 1987). Dermed kan en kanskje anta at kildenes mer tverrfaglige hukommelse snarere er et uttrykk for egen holdning enn organisasjonens faktiske hensikt.

I utgangspunktet var Osloforskning opptatt av å premiere oppgaver og annen forskning innenfor klart prioriterte temaområder på det samfunnsvitenskapelige feltet. Allerede i 1987 foretok finansdirektørens planavdeling en forespørsel hos de kommunale etatene om hvilke forskningsoppgaver som pågikk og eventuelt var ønsket. Fra Osloforsknings side ble dette arbeidet sett som ”(...) et viktig grunnlag for valg av nye forskningsoppgaver ved universitetet” (Osloforsknings årsberetning 1987). Innspillene fra kommunalt hold omfattet alt fra forskning rundt organisasjonsstrukturene innen skoleverket til utvikling av strategier for et mer avfallsfritt samfunn (Osloforskning, notat 1987). Imidlertid valgte Osloforskning i første omgang å prioritere fire temaer knyttet til kommuneplanarbeidet: næringsliv og byutvikling, boligforhold og boligmarked, styring og økonomi og levekår. Året etter supplerer en temalisten med ”naturmiljø”.

Allerede i årsrapporten for 1988–89 påpekes det at fagkomiteen har tolket temakravene i vid forstand for:

(...) å understreke at Oslo-forskningen, på lik linje med all annen universitetsforskning, er uavhengig grunnforskning selv om den bør være av interesse også i praktisk arbeid. Dels har støtten vært gitt til mange typer forskningsoppgaver og mange fagmiljøer for å øke interessen for Oslo-forskning.

Og deretter understrekes det "(...) at i den grad fagkomiteen selv har tatt initiativ for å fremskaffe hovedfagsstudenter til Oslo-forskningen har det vært for å rekruttere til de prioriterte programområdene". De prioriterte temaområdene ble byttet med nye allerede i 1990–91. Da ble det listet opp sju temaer som til sammen burde inkludere det aller meste av forskningstemaene ved et universitet. Samtidig valgte en tre hovedsatsingsområder: "næringsliv og byutvikling", "organisasjon, styring og økonomi" og "bydelsordningen".¹³ I årsrapporten for 1992 går det fram at temaene "kommunal økonomi" og "Oslos næringsliv i internasjonalt perspektiv" skal prioriteres.

Det synes som om organisasjonen har problemer med å ta langsiktige avgjørelser i forhold til valg av prioriterte forskningstemaer. Dette skyldes nok flere forhold. Oslo kommune kom med skiftende innspill. Samtidig kan det tenkes at Osloforsknings jakt etter akademiske medspillere og organisatoriske famling spilte en viss rolle. Det kan også skimtes en grunnleggende motsetning mellom kommunens behov for konkret kunnskap knyttet til spesifikke problemstillinger og universitetets fokus på fri forskning (Saglie 2006 [intervju], notat 1988, Osloforsknings årsberetning 1988–1989). Det kan også ha vært intern uenighet i Osloforskning. Etter tidligere leder Tor Fredrik Rasmussens mening mistet Osloforskning raskt målet, som etter hans oppfatning burde være forskning knyttet til spesifikke storbyutfordringer og temaer som befolkningsutvikling, næringsliv og sosiale problemer. I stedet for å premiere oppgaver som omhandlet generelle storbytemaer med en lokal tilknytning, ble den lokale tilknytningen gradvis viktigere enn storbyfokuset (Rasmussen 2006 [intervju]). I dag har dette resultert i at alle som på en eller annen måte skriver Oslo-relaterte oppgaver, kan søke organisasjonen om stipend.

¹³ Et prosjekt der NIBR ble støttet av Storbyprogrammet, men med stipendiater fra universitetet.

Da Osloforskning ble etablert, hadde ledelsen ved UiO klare ambisjoner om et åpent universitet, involvert i et omfattende samarbeid med eksterne institusjoner og næringsliv. Forskningsparken var i ferd med å bli en realitet, og troen på forskningsbasert innovasjon var sterk. Så fulgte 1990-tallet med økonomiske nedgangstider. Universitetet i Oslo opplevde i tillegg en langvarig lederkrise. Dette gjorde det vanskelig å sette 1980-tallets optimistiske ambisjoner ut i livet. Rådende samfunnsforhold la en demper på innovasjonslyst og vekst (Collett 2006 [intervju]). Dermed ble Osloforskning etablert under ett paradigme, men vokste og utviklet seg under andre forhold. Det kan være rimelig å anta at et misforhold mellom opprinnelige ideer og målsettinger og senere rammevilkår skapte en viss frustrasjon i organisasjonen.

6. MÅL OG RESULTATER

Som nevnt i kapittel tre ønsker jeg å benytte et såkalt pragmatisk utgangspunkt for min evaluering av Osloforsknings virksomhet. Denne formen for evaluering henter elementer både fra prosess- og målorienterte evalueringsmetoder. Dette kapitlet består av tre deler. Første del omhandler motiv og mål bak etableringen av Osloforskning, og de målsettinger som preger dagens organisasjon. Del to dreier seg om måloppnåelse i forhold til Osloforsknings offisielle og uoffisielle målsettinger. Her bruker jeg resultatene fra stipendundersøkelsen og informasjon fra skriftlig materiell og informanter til å diskutere organisasjonens måloppnåelse og generelle resultater. Del tre er en oppsummering og sammenfatning.

6.1 Om mål

Aller først litt om mål. Mål kan være latente eller manifeste. Sistnevnte dreier seg om kjente og uttalte mål, mens såkalte latente mål for eksempel kan dreie seg om mål den enkelte medarbeideren i organisasjonen navigerer etter, men som av ulike grunner ikke passer seg som en manifest målsetting (Vislie 1987: 42). Mål kan også forskyves over tid. Dette skjer for eksempel dersom organisasjonen ”o” etableres for å sørge for sikre skoleveier til alle landets skolebarn. Underveis i arbeidet oppdager en internt i ”o” at planen om sikre skoleveier er umulig å gjennomføre. Organisasjonen tilpasser seg derfor den ”nye” virkeligheten ved å justere målene sine. I tillegg kan det oppstå nye mål, som ofte er latente og derfor vanskelig å oppfatte for en ekstern evaluator (Vislie 1987: 42).

I kapittel fire nevner jeg andre utfordringer knyttet til bruken av mål som utgangspunkt for evalueringer. Til tross for dette synes det som om mål og måloppnåelse er interessant i de fleste evalueringssammenhenger, og at dette er fenomener som nærmest er nødvendig i evalueringssammenheng (Øia u.å.: 3, Vislie 1987: 36).

I denne oppgaven er Osloforsknings målsettinger et av mange elementer som er gjenstand for gjennomgang. Slik håper jeg at målfokuset er en av flere brikker som skal bidra til et helhetlig bilde av organisasjonens virksomhet. Samtidig mener jeg det er viktig å løfte fram eventuelle uklarheter rundt en definert målsetting. Dersom en organisasjon driver

etter en helt annen kompasskurs enn hva formulerte mål skulle tilsi, kan en synliggjøring av dette bidra til nyttig refleksjon rundt egen virksomhet.

Før jeg går nærmere inn på Osloforsknings mål og måloppnåelse, er det hensiktsmessig med en avklaring knyttet til ulike sider av målbegrepet. Det eksisterer en rekke definisjoner og begreper knyttet til mål og målsetting. Dette gjenspeiler trolig at mål er interessant innenfor en rekke former for mer eller mindre teoretisk fundert virksomhet, som for eksempel PR- og reklamebransjen. Organisasjoner og andre virksomheter opererer ofte med et målhierarki. Øverst troner gjerne en visjon, og deretter følger et hovedmål (en målsetting). Under disse kan det befinne seg en rekke av mer konkrete mål som gjerne omtales som resultatmål, arbeidsmål, delmål eller mellomliggende mål. Visjoner uttrykker virksomhetens høyeste ambisjon og er en ledestjerne for framtida. Motiver er bakenforliggende og ofte uuttalte størrelser, i kontrast til mål som ideelt sett bør være klart definerte og målbare (<http://www.jbi.hio.no/bibin/bos22/Oversikt.html>).

6.2 Målene bak Osloforskning

Bak etableringen av det som skulle bli Osloforskning, lå det ulike motiver. For UiO var etableringen av Osloforskning på den ene siden en del av en langsiktig strategi som gikk ut på å åpne universitetet mot omverdenen, men universitetets initiativ til etableringen av Osloforskning var primært motivert ut fra ønsket om et bedre forhold til ledelsen i Oslo kommune. Målet var at kommunen på sikt skulle bli mindre av en motpart og mer av en støttespiller, noe som igjen ville gi universitetet bedre rammevilkår blant annet i forhold til arealplanlegging og statlige overføringer. Samtidig håpet universitetet at kommunen skulle oppdage kompetansen som fantes på Blindern, og benytte seg av denne snarere enn dyre konsulenter (Lønning 2006 [intervju], Saglie 2006 [intervju]).

Hvordan kunne UiO gjøre seg attraktive for Oslo kommune? Jo, ved å tilby et samarbeid rundt storbyspesifikk kunnskapsproduksjon, som det på denne tiden var stor interesse for på toppen av rådhuset (Lønning 2009 [intervju], Bildeng 2006 [intervju]). Strategien var imidlertid avhengig av et fagmiljø som prioriterte denne typen forskning. Professor Tor Fredrik Rasmussen hadde lenge arbeidet for å bygge et miljø for storbyforskning ved universitetet. Denne tanken ble nå også støttet av ledelsen ved UiO (Lønning 2009 [intervju]). Universitetets motiv for etableringen av Osloforskning var altså ønsket om et

bedre samarbeidsforhold mellom kommunen og UiO. For å skape dette samarbeidsklimaet lanserte universitetet ideen om en organisasjon som skulle stimulere til Oslo-relatert kunnskapsproduksjon. Denne kunnskapsproduksjonen måtte imidlertid forankres i et fagmiljø, og blant annet derfor ønsket universitetet å satse på storbyrettet forskning.

Fra kommunens side håpet en at forskningssamarbeidet kunne gi ny kunnskap om spesifikke storbyutfordringer, og at denne kunnskapen kunne bli lønnsom for Oslo kommune på relativt kort sikt (Bildeng 2006 [intervju], *Om Universitetet i Oslo* 1989). Samtidig så en positivt på mulighetene for samarbeid med universitetet om kursing og etterutdanning av kommunalt ansatte. Flere interesser kjempet med andre ord på et tidlig stadium om plass og oppmerksomhet innenfor Osloforsknings relativt beskjedne rammer:

I Osloforsknings første årsrapport er hovedmålene for samarbeidet definert som følger:

- å stimulere til at studenter og lærere ved Universitetet i Oslo i økende grad velger Oslo-problematikk som tema for sin forskning
- å bygge et kompetanse- og kunnskapsmiljø om Oslo-regionen ved UiO. Dette miljøet bør i en viss utstrekning kunne påta seg kortsiktig preget utredningsarbeid innrettet mot å gi grunnlag for konkrete beslutninger i Oslo kommune
- å stimulere til at forskning om og for Oslo gjøres tilgjengelig i populær form (Osloforsknings årsberetning 1987)

I målformuleringen presiseres det at Osloforskning både skal stimulere de vitenskapelig ansatte og studentene ved universitetet til å forske på Oslo. Førstnevnte gruppe har nok stort sett befunnet seg i skyggen av studentene sine innenfor denne satsingen, men de var altså en definert målgruppe helt fra starten av. Punkt to dreier seg både om å bygge opp et Oslo-forskningsmiljø ved UiO, men også om at dette miljøet bør være en enhet for oppdragsforskning med tette bånd til kommunen. Dette viser den opprinnelige viljen til å satse på Oslo-forskning som et eget felt ved universitetet. Det illustrerer samtidig den kommunale ledelsens interesse for forskningsbasert kunnskap knyttet til kommunal drift og administrasjon. Det siste punktet, som dreier seg om formidling og popularisering av forskning, er ikke omtalt av noen av mine informanter. Imidlertid er det et visst fokus på dette i de tidligste årsrapportene, og det ble også gjennomført tiltak som tydet på at dette var en oppgave en ønsket å ta alvorlig. Blant annet ble det i 1989 og 1991 utgitt publikasjoner med sammenfatninger av stipendoppgavene. I 1991 ble det også utgitt en

rapport om kjøpesentre og byliv i endring av stipendiat John Pløger, som var tilknyttet Osloforskning. Samtidig ble det fram til midten av 1990-tallet og Rasmussens avgang arrangert årlige seminarer om urbanisering, storbyproblemer og samfunnsplanlegging. Dette var et tiltak Rasmussen hadde drevet før Osloforskning så dagens lys, men som senere ble en del av organisasjonens portefølje (Rasmussen 2009 [intervju]).

6.3 Dagens målsettinger

Mål og motiver endres. I løpet av Osloforskningens virksomhet har målformuleringen om formidling og popularisering forsvunnet fra organisasjonens offisielle mål. Den ble riktignok trukket fram igjen i forbindelse med omleggingen på midten av 1990-tallet, men er senere utelatt. Oslo kommunes mulighet til å nyttiggjøre seg universitetets kunnskapsproduksjon er en imidlertid fremdeles opptatt av. Og det finnes fremdeles et engasjement for Osloforskningstiljøet, men i stedet for den opprinnelige formuleringen om å bygge et forskningsmiljø vil en i dag stimulere dette miljøet:

Osloforskning er et samarbeid mellom Oslo kommune og Universitetet i Oslo (UiO), som skal bidra til å fremme forskning og rekruttering til forskning som henter sitt tema fra Oslo.

Universitetet i Oslo ønsker å stimulere osloforskningstiljøet og satser på både høyeregrads studenter og etablerte forskere. Oslo kommune ønsker på sin side å nyttiggjøre seg universitetets kompetanse for å kunne drive fremtidsrettet styring. Et virkemiddel for å stimulere osloforskning er å gi økonomisk støtte i form av mindre stipend til forskningsprosjekter, hoved- og masteroppgaver og i noen tilfelle artikler. (<http://www.iss.uio.no/forskning/osloforsk/>)

Slik jeg leser denne teksten fra organisasjonens egen hjemmeside, er Osloforskningens hovedmål "(...) å fremme forskning og rekruttering til forskning som henter sitt tema fra Oslo." Deretter følger en formulering som i stor grad overlapper hovedmålet, men som her fremstår som et slags delmål for universitetets del: "Universitetet i Oslo ønsker å stimulere osloforskningstiljøet og satser på både høyeregrads studenter og etablerte forskere." Deretter følger det som synes å være kommunens delmål med satsingen: "Oslo kommune ønsker på sin side å nyttiggjøre seg universitetets kompetanse for å kunne drive

fremtidsrettet styring.” Til slutt følger en setning om virkemidlene Osloforskning benytter for å nå målsettingene: ”Et virkemiddel for å stimulere osloforskning er å gi økonomisk støtte i form av mindre stipend til forskningsprosjekter, hoved- og masteroppgaver og i noen tilfelle artikler.”

På organisasjonens egen hjemmeside finnes én målformulering. I samtaler med Osloforsknings ledelse har det kommet fram andre. Organisasjonens faglige leder, professor Lise Kjølørød (2007 [intervju]), nevner følgende målsettinger for samarbeidet:

- Osloforskning skal løfte studentforskningen ved universitetet
- Osloforskning ”gir noe” (dvs. studentforskning) tilbake til byen
- Osloforskning skal rekruttere til stillinger i Oslo kommune (omtales som ”absolutt måloppnåelse”)

Fra kommunens side definerer styreleder Pål Hernæs (2009 [intervju]) følgende mål for samarbeidet:

- markedsføring av kommunen som fremtidig arbeidsplass med tanke på rekruttering
- kunnskapsproduksjon gjennom masteroppgaver som kan være nyttig for Oslo kommune

Osloforsknings hovedmålsetting er vanskelig å bli klok på. For hva betyr det egentlig i praksis ”(...) å fremme forskning og rekruttering til forskning (...)”? Ifølge *Bokmålsordboka* (2005: 306) betyr det at Osloforskning ønsker å hjelpe fram, øke, påskynde eller stimulere forskning og rekruttering til forskning. Målsettingen er med andre ord snarere en definisjon av en virksomhet enn en målsetting. Målet i denne sammenhengen er sannsynligvis mer forskning, ikke å fremme forskning. Og hva menes med forskning i denne sammenhengen? Resten av teksten gir inntrykk av at Osloforskning definerer begrepet i vid forstand – både forskningsprosjekter, artikler og hoved- og masteroppgaver havner inn under forskningsbegrepet. Den siste delen av målformuleringen handler om tema, og her gir teksten ingen begrensninger så lenge forskningstemaet på en eller annen måte hentes fra Oslo.

Osloforsknings hovedmålsetting har flere svakheter. For det første er målet ikke målbart. Det sier ingenting om hvor mange som skal stimuleres til forskning på Oslorelaterte

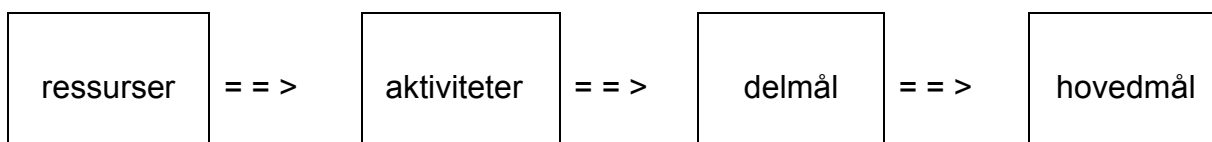
temaer. Er målet nådd dersom stipendordningen årlig lokker én enkelt student til å skrive en Oslo-relatert masteroppgave, eller må det 40 studenter til? Begrepet ”fremme” er med andre ord et dårlig ordvalg i denne sammenhengen. For det andre er ”forskning” også et begrep som forvirrer i målformuleringen. Som nevnt synes det som om dette forskningsbegrepet også rommer hoved- og masteroppgaver. En slik tolkning stemmer overens med Kjølørøds mål om ”å gi noe (dvs. studentforskning)” tilbake til byen. Styreleder Hernæs uttaler imidlertid på sin side helt klart at masteroppgaver ikke kan defineres som forskning (Hernæs 2009 [intervju]).

Osloforsknings drift handler per i dag så godt som utelukkende om tildeling av stipender til høyeregradsstudenter som skriver Oslo-relaterte oppgaver. Dette kan regnes som et virkemiddel for rekruttering til videre forskning, men er det vellykket i så måte? I realiteten er det en svært liten andel av masterstudentene som går videre til en forskningskarriere. De som velger denne veien, kan etter hva jeg skjønner i begrenset grad bestemme område for egen forskning. Med andre ord er det liten sjanse for at stipendmottakerne går videre til Oslo-relatert forskning – med mindre det til enhver tid er etterspørsel etter forskere innen dette feltet, og problemet er at det finnes for få søkere.

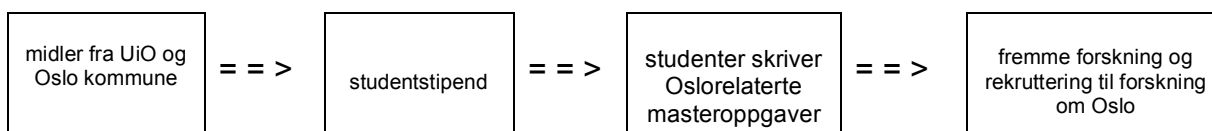
Resultatet av spørreundersøkelsen rettet mot tidligere stipendmottakere viste at Osloforsknings stipendordning påvirket en relativt liten gruppe av studentene til å skrive oppgaver som på en eller annen måte henter tema fra Oslo. Og selv om studentene motiveres til å skrive Oslo-relaterte oppgaver, er det ikke dermed sagt at de rekrutteres til forskning. Med mindre det er studentoppgavene som er forskningen, og det hersker det altså ulike meninger om i Osloforsknings ledelse. Organisasjonen oppgir dessuten senere i samme målformulering at den vil ”stimulere Osloforskningsmiljøet”, og at denne stimuleringen skal omfatte både studenter og etablerte forskere. Dermed uttrykkes det en ambisjon som omfatter mer enn studentarbeider. Her oppstår det også utfordringer i forholdet mellom teori og praksis. For det første finnes det dem som mener at det ikke finnes et Osloforskningsmiljø å stimulere (Wessel 2006 [intervju], Hernæs 2009 [intervju]), og for det andre synes det som om organisasjonen i liten grad satser på den enkelte forsker som arbeider innenfor dette feltet.

6.4 Aktiviteter, delmål og hovedmål

Bak en satsing vil det alltid ligge en implisitt teori om at ulike former for innsats vil gi visse effekter. En forståelse av logikken bak målsettinger, virkemidler og de ulike fasene i en satsing vil være sentralt i de fleste former for evalueringer. Dette vil være et nyttig verktøy i forbindelse med planleggingen av evalueringen, men kan som her også bidra til oppklaring underveis i prosessen (Sverdrup 2002: 64–66; Sverdrup og Baklien 2002: 28–29). Derfor ønsker jeg nå å forholde meg til målformuleringen som er å finne på organisasjonens egen hjemmeside. Det er rimelig å anta at dette målet på et tidspunkt er vedtatt av Osloforsknings ledelse, og at det uttrykker organisasjonens offisielle rettesnor. Jeg har tidligere tolket målformuleringen som et målhierarki bestående av ett hovedmål og to delmål. For å unngå en del av problemene knyttet til målevaluering kan det være hensiktsmessig å la visjonspregede hovedmål ligge og i stedet konsentrere seg om enklere og mer konkrete delmål og organisasjonens aktiviteter. En slik kjede av ressurser, aktiviteter og delmål kan illustreres på følgende måte (Vislie 1987: 47):

Bak Osloforsknings virksomhet ligger det også en antagelse om årsakssammenheng mellom tilførte ressurser, aktiviteter og mål. Dette kommer blant annet til uttrykk i målformuleringen på Osloforsknings hjemmeside: "(...) et virkemiddel for å stimulere Osloforskning er å gi økonomisk støtte i form av mindre stipend til forskningsprosjekter, hoved- og masteroppgaver og i noen tilfeller artikler". Denne tankegangen bekreftes av Osloforsknings leder Lise Kjølørød (2007 [intervju]). Dersom Osloforsknings virksomhet settes inn i modellen vist ovenfor, kan resultatet bli slik:

Dermed blir det Osloforsknings hovedaktivitet – stipendvirksomheten – og organisasjonens delmål knyttet til stipendmottakerne som havner i søkelyset. Denne kjeden er imidlertid problematisk. Påvirkningsforholdet mellom nest siste ledd (studenter skriver Oslo-relaterte masteroppgaver) og siste ledd (fremme forskning og rekruttering til forskning om Oslo) er vanskelig å forklare. For hvordan kan Osloforskning mene at studenter som skriver Oslo-relaterte masteroppgaver, fremmer forskning og rekruttering til forskning om Oslo? Og hvis det ikke finnes noe påvirkningsforhold mellom disse to faktorene, må det siste leddet fjernes. Dersom studentoppgaver regnes som forskning, er Osloforsknings mål allerede oppnådd i kjedens nest siste ledd. Med andre ord legger Osloforskning til grunn en årsak–virkning-kjede for virksomheten sin som i praksis ikke gir mening.

Selv om ikke Osloforskning har satt seg konkrete mål i forhold til antall søkere, tematikk eller faglig spredning blant stipendmottakerne, er stipendvirksomheten likevel egnet for videre undersøkelse. Ordningen har en uttalt hensikt og befinner seg som et ledd i en teoretisk kjede. Spørreundersøkelsen har dessuten gjort det mulig å undersøke om stipendordningen fungerer etter hensikten, det vil si om ordningen stimulerer studenter til å skrive Oslo-relaterte oppgaver. Samtidig synes det som om delmålet (studenter skriver Oslo-relaterte oppgaver) i praksis etter hvert har blitt Osloforsknings virkelige hovedmål.

6.5 Stipendundersøkelsen

Spørreskjemaet (vedlegg 3) ble altså sendt til 209 tidligere studenter som hadde fått stipend fra Osloforskning i forbindelse med gjennomføringen av master- eller hovedoppgaver ved Universitetet i Oslo. Undersøkelsen ble, som nevnt i kapittel 4 bare sendt til studenter som har fullført og levert oppgavene sine. Studentene har fått stipend i perioden fra 1988 til 2006. Studenter som har fått artikler eller annet arbeid belønnet i samme periode, er ikke en del av undersøkelsen. Undersøkelsen har en svarprosent på 66,9 prosent.

6.5.1 Treffer tiltaket målgruppa?

Markedsføringen av stipendordningen gjennomføres innenfor et relativt beskjedent format. Det annonseres på nettsiden til Osloforskning. Lenke til denne siden ligger på instituttets egne nettsider. Det blir hengt opp plakater rundt på Blindern, og det blir sendt ut e-post til studiekonsulenter ved alle fakultetene ved UiO. Hva som videre skjer med informasjonen

på det enkelte fakultet, finnes det ingen oversikt over (Lilleheil 2009 [e-post]). Tidligere har det i perioder bare blitt sendt informasjon til SV- og HF-fakultetet, men i dag får alle fakulteter samme informasjon. I tillegg har det alltid vært slik at enkeltlærere reklamerer for ordningen. Dette har nok først og fremst dreid seg om forelesere ved SV- og i noen grad HF-fakultetet (Kjølsrød 2007 [intervju]).

Antallet stipendsøknader gjorde et merkbart hopp i 1999. Dette året kom det hele 42 søknader – mot et snitt på cirka 20 tidligere på 1990-tallet (Osloforsknings årsrapporter). I perioden 2000–2006 har snittet vært 46 søknader per år, og 2004 ble et rekordår med 54 stykker. Dette kan tyde på at målgruppa i økende grad er klar over stipendordningen og ønsker å komme blant de heldige.

Til tross for en bredt definert målgruppe må vi tilbake til tidlig 1990-tall for å finne realister blant stipendmottakerne. Det har imidlertid ikke vært lansert spesielle tiltak for å rekruttere realister – eller teologer, jurister og medisinere – for den del. Disse gruppene har heller aldri vært representert i fagutvalget eller styret i Osloforskning (Kjølsrød 2007 [intervju]).

Det er stor faglig spredning blant Osloforsknings stipendmottakere. Hele 25 ulike fag er representert. Jeg har valgt å se på den reelle tildelingsfordelingen og ikke svarene fra spørreundersøkelsen i denne sammenhengen. Slik får en et bedre bilde av den reelle situasjonen. 13 fag er representert med tre eller færre stipendmottakere. I denne kategorien finner en alt fra det tradisjonsrike universitetsfaget jus til sykepleievitenskap og sosial farmasi. I forhold til fordeling mellom de ulike fakultetene er det en klar overvekt av stipendmottakere fra HF- og SV-fakultetene. Samlet sett er det samfunnsviterne som er i flertall blant stipendmottakerne. Sosiologene utgjør den største enkeltgruppa. 18,4 prosent av stipendmottakerne er sosiologer. Samfunnsgeografene og statsviterne er også godt representert med henholdsvis 15,3 og 10,7 prosent av mottakerne. Ni oppgaver levert ved Psykologisk institutt er belønnet med stipend, men fem av oppgavene er samarbeidsprosjekter, så i realiteten har 15 psykologistudenter fått stipend fra Osloforskning. Dette utgjør 6,4 prosent av stipendmottakerne. Innen humaniora er det historikerne som utmerker seg. 17 prosent av stipendmottakerne har levert oppgaver i historiefaget, og historikerne utgjør dermed den nest største faggruppa.

Fra de andre fagene er det færre enn ti mottakere. Realfagene er dårligst representert: To mottakere kommer fra Institutt for informatikk, en fra faget kjemi, og tre stykker har fått stipend for hovedoppgave i naturgeografi. Stipendfordelingen mellom de ulike fagene har dessuten gått i bølger¹⁶. Statsviterne fikk hovedsakelig stipend på første halvdel av 1990-tallet. Fra 1995 og fram til 2006 er det bare delt ut ett stipend til studenter fra Institutt for statsvitenskap. Ni sosialøkonomer har fått stipend, men bare én etter 1994.

Kunsthistorikerne ble først representert i 2001, og etter dette har instituttet årlig hatt én stipendmottaker. Historikerne har vært representert gjennom hele perioden, og i 1999 og 2000 ble henholdsvis ni og ti studenter belønnet med stipender. Fram til slutten av 1990-tallet kan temabegrensninger fra Osloforskning ha spilt en viss rolle i forhold til den faglige fordelingen. Tildelingen av stipender har også vært påvirket av forskningsprosjekter med studentdeltakelse ved enkelte fag. Konsentrasjonen av oppgaver knyttet til fag og enkelttema kan skyldes større forskningsprosjekter ved det enkelte fag. Blant annet statsvitenskap, historie og samfunnsgeografi har hatt flere prosjekter der deltakende studenter har søkt Osloforskningsstipend (Kjølørød 2009 [intervju]).

Tabell 1 (stipendår og fag)

Count

		stipendår				Total
		1987-1991	1992-1996	1997-2001	2002-2006	
fag	sosiologi	3	11	11	7	32
	statsvitenskap	6	8	0	1	15
	samfunnsgeografi/ geografi	2	7	10	7	26
	sosant	1	0	3	0	4
	kriminologi	1	0	0	2	3
	etnologi	2	4	1	2	9
	sosøk	3	1	1	0	5
	religionshistorie	0	0	1	1	2
	psykologi	0	2	1	4	7
	historie	1	2	8	5	16
	ped/spesped	1	0	3	0	4
	nordisk/norsksomand	0	0	2	0	2
	respråk					
	kunsthistorie	0	0	1	2	3
	folkloristikk	0	0	0	1	1

informatikk	0	0	1	0	1
sivøk	0	1	0	0	1
arkeologi	0	1	0	0	1
jus	0	0	0	1	1
sykepleievitenskap	1	0	0	0	1
annet	0	0	0	1	1
Total	21	37	43	34	135

Kilde: stipendundersøkelsen 2007

I kommunikasjonsteori snakker en gjerne om en sender, et budskap, en kanal og en mottaker (Sverdrup 2002: 80). Et budskap må gjennom fire ulike stadier hos mottakeren dersom det skal føre til læring, holdningsendring eller påvirkning. Først må mottakeren bli oppmerksom på innholdet, deretter må mottakeren forstå innholdet, mottakeren må lagre informasjonen, og til sist skjer en påvirkning eller endring av mottakerens holdninger og tanker. Her blir kommunikasjon tolket som en lineær prosess, noe som passer godt når informasjon fra en bestemt aktør inngår som en del av en evaluering (Sverdrup 2002: 81).

Når informasjon fra sender til mottaker blir stykket opp på denne måten, blir en bevisst på alle fallgruvene som finnes mellom sender og mottaker. Osloforsknings budskap til målgruppa skulle være relativt lettfattelig (se vedlegg nettside og plakat). Utfordringen er snarere at informasjonen passerer mange ledd på sin vei mot målet. Det er slett ikke sikkert at studiekonsulentene ved alle fakultetene er like engasjerte når det gjelder å spre det glade budskap videre. Dette er kanskje spesielt en risiko i fagmiljøer der Osloforskning har hatt få stipendmottakere og vært lite synlige gjennom årene. Osloforsknings informasjonsmateriell er dessuten relativt beskjedent rent visuelt og kan kanskje drukne i Blinderns fargeglade plakatjungel.

Hvordan finner så studentene fram til Osloforsknings stipendordning? Eller er det Osloforskning som finner studentene? Har informasjonsflyten endret seg i løpet av 20 års virksomhet? I tabellen nedenfor er stipendår valgt som uavhengig variabel og informasjon om stipendordningen er avhengig variabel.

Tabell 2: informasjon og stipendår

Count

		stipendår				Total
		1987–1991	1992–1996	1997–2001	2002–2006	
info	Veileder	7	12	14	9	42
	Medstudenter	3	6	11	11	31
	infomateriell osloforsk	8	8	14	8	38
	Kombinasjon	3	6	1	3	13
Total		21	32	40	31	124

Kilde: stipendundersøkelsen 2007

Som vi ser av tabellen, har veilederne spilt en viktig rolle som markedsførere av stipendordningen. Spesielt i den første perioden (1988–1992) var veilederens rolle som informatør viktig. På dette tidspunktet kan vi regne med at Osloforsknings stipendordning var et nokså ukjent fenomen ved universitetet, og at engasjerte ansatte var viktige for å skape blest om fenomenet. I siste periode (2003–2006) er det imidlertid studentene som har overtatt hovedrollen som markedsførere av stipendordningen. Studentenes rolle har fått større betydning for hver tidsperiode, og vi kan anta at rykter om stipender og støtteordninger sprer seg raskt blant mer eller mindre pengeløse studenter, og at denne jungeltelegraf-virkningen kanskje vil øke.

Som nevnt har Osloforsknings eget informasjonsarbeid har variert i omfang fra år til år. Det er vanskelig å fastslå når det har blitt gjort et godt informasjonsarbeid, og når dette har blitt mer tilfeldig utført. Ut fra tabellen har organisasjonens eget informasjonsarbeid hatt størst betydning i periode en og tre. Det er ikke uventet at Osloforsknings egeninnsats var viktig de første årene, da ordningen var ukjent i universitetsmiljøet. I dag er ordningen relativt godt kjent i studentmiljøet, og det spiller derfor kanskje ikke lenger noen stor rolle hvordan det informeres fra Osloforskning. I periode to har mer enn 20 prosent fått informasjon gjennom flere kanaler. Dette kan kanskje ha en sammenheng med Osloforsknings aktive periode på tidlig 1990-tall.

Mer kunnskap om informasjonsflyten får en dersom en går videre og ser på informasjonsarbeidet i forhold til hver enkelt faggruppe. Blant statsviterne har veilederrollen vært viktig som bindeledd mot stipendordningen. 70 prosent av

stipendmottakerne i denne gruppen har fått tips om stipendordningen via veileder. Statsviterne, er imidlertid sammen med samfunnsgeografene og historikerne en litt spesiell studentgruppe i denne sammenhengen. Deres opptreden i Osloforskningsystemet har i flere tilfeller hatt sammenheng med deltakelse i større forskningsprosjekter (Kjølsrød 2009 [intervju]). Det er nærliggende å anta at dette er prosjekter som har behandlet storbyrelevante problemstillinger, og at de vitenskapelig ansatte i denne sammenhengen er godt informert om Osloforskning. Informasjonsflyten mellom ansatte og studenter vil sannsynligvis være noe mer omfattende for prosjektdeltakere enn for studenter utenfor slike ordninger.

6.5.2 Tema og problemstilling

Oppgavene som er belønnet med stipend, spenner over et vidt tematisk spekter. Noen har en generell tematikk som på en eller annen måte er knyttet til Oslo. Blant disse oppgavene kan jeg trekke frem studien av unge kvinners håndtering av brystkreft, som var Oslo-relatert fordi kvinnene ble behandlet ved et sykehus i byen. Andre er knyttet direkte mot kommunal drift eller storbyspesifikke problemstillinger. Her kan nevnes oppgaver knyttet mot offentlig kommunikasjon i Oslo, gjennomføringen av kommunale reformer og storbyens boligutfordringer.

I spørreskjemaet er det laget 12 ulike kategorier for tema, samt den åpne kategorien ”annet”. Disse kategoriene ble laget dels på bakgrunn av en temaoversikt på Osloforsknings hjemmesider (<http://www.iss.uio.no/forskning/osloforskning/bibliografi/>), og dels etter en gjennomgang av oppgavetitler. Som omtalt i kapittel fire har respondentene ikke vært helt fornøyd med de ferdige temakategoriene knyttet til spørsmål 2.5. En gjennomgang av svarene på det åpne spørsmålet 2.6 (”Vær vennlig å gi en kort beskrivelse av temaet”) viser også at en del oppgaver kunne vært plassert under flere ulike temakategorier. I de tilfellene respondentene har krysset av for to ulike temakategorier på spørsmål 2.5, har jeg valgt én av kategoriene med bakgrunn i respondentenes utfyllende svar på spørsmål 2.6.

Tabell 3. Tema og stipendår

tema	stipendår				Total
	1987-1991	1992-1996	1997-2001	2002-2006	
oslohistorie	2	6	3	3	14
kunst- og kulturhistorie	1	0	0	3	4
arkitektur	0	0	0	3	3
næringsliv	0	5	0	1	6
flerkulturelle	3	1	17	8	29
helse	2	0	2	3	7
boligforhold	2	0	5	5	12
oppvekst	0	2	4	2	8
byplanlegging	0	2	4	1	7
offentlig styring	7	12	1	1	21
kommunikasjon	0	1	2	0	3
friluftsliv	0	2	0	0	2
annet	2	5	5	4	16
vold	0	1	0	0	1
kriminalitet	1	0	0	0	1
demografi	1	0	0	0	1
Total	21	37	43	34	135

Kilde: stipendundersøkelsen 2007

Det som dominerer i statistikken, er oppgaver om ”det flerkulturelle Oslo”. Over 20 prosent av oppgavene er å finne innenfor denne kategorien. Deretter følger ”offentlig styring” (15,7 prosent), ”annet” (11,4 prosent), ”Oslo-historie” (10 prosent) og ”boligforhold” (9,3 prosent). Temavalget varierer i forhold til de ulike tidsperiodene. Antallet oppgaver om det flerkulturelle Oslo økte veldig i periode tre. I denne perioden omhandlet nærmere 40 prosent av oppgavene problemstillinger knyttet til det flerkulturelle. I periode fire var tallet nede i 24,2 prosent. Offentlig styring var først og fremst et tema i de to første periodene. Deretter er dette temaet nærmest fraværende. 33,3 prosent av oppgavene i periode én og 32,4 prosent av oppgavene i periode to omhandlet offentlig styring. Dette var et prioritert tema for Osloforskning i dette tidsrommet. Samtidig gjennomgikk Oslo kommune store organisatoriske omveltninger i denne perioden, og dette har vel også bidratt til å sette tematikken på dagsordenen.

Interessen for næringslivsrelaterte temaer hadde en topp i periode to. Dette var også et prioritert tema i Osloforsknings første år. Konsentrasjonen av oppgaver knyttet til enkelttema kan skyldes større forskningsprosjekter ved det enkelte fag. Blant annet statsvitenskap har hatt flere prosjekter der deltakende studenter har søkt Osloforskningsstipend (Kjølsrød 2009 [intervju]). Oslo-historiske oppgaver har vært en gjenganger helt siden stipendordningen ble lansert. I periode én valgte 11,1 prosent å skrive oppgaver om Oslo-historie. I periode to var tallet oppe i 17,6 prosent, mens det dalte til 7,1 prosent i periode tre. I den siste perioden var 9,1 prosent av oppgavene innenfor denne kategorien.

Boligforhold har ligget på over ti prosent i periode én, tre og fire, men var fullstendig fraværende i periode to. I siste periode omhandlet 15,2 prosent av oppgavene temaer knyttet til boligforhold. "Oslo og arkitektur" var imidlertid fraværende fram til periode fire.

Spørsmål 2.7 er formulert som et åpent spørsmål rundt temavalg: "Hvorfor valgte du dette temaet?" I etterkant har jeg utformet seks ulike svarkategorier: "interessant" (1), "arbeidserfaring/annen utdanning" (2), "prosjektdeltakelse" (4), "stipendmulighet" (5) og "involvert i feltet" (6). Sistnevnte kategori dreier seg om alt fra hun som skriver oppgave om borettslaget hvor hun bodde som barn, til hun som skriver om konsertscenen hun har et spesielt forhold til. Det er mulig at kategori én og seks er noe overlappende. 56,6 prosent av respondentene svarer at de valgte tema fordi det var "interessant". 14,7 prosent oppgir "arbeidserfaring/annen utdanning" som forklaring på temavalg. 11 prosent har blitt påvirket av muligheten for prosjektdeltakelse, 7,4 prosent har valgt tema etter innspill fra foreleser eller veileder, og 5,1 prosent fordi de på en eller annen måte har vært "involvert i feltet". Bare 4,4 prosent oppgir stipendmulighet som direkte årsak til valg av oppgavetema. Her kan jeg legge til at de første stipendmottakerne i 1988 hadde valgt oppgavetema før Osloforskning og den nye stipendordningen ble etablert. Dette er imidlertid snakk om en liten gruppe på åtte personer.

Tabell 4: begrunnelse

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	interessant	75	54,3	56,0	56,0
	arb.erfaring/ annen utdannelse	20	14,5	14,9	70,9
	prosjektdeltakelse	15	10,9	11,2	82,1
	stipendmulighet	6	4,3	4,5	86,6
	innspill	10	7,2	7,5	94,0
	foreleser/fagperson	7	5,1	5,2	99,3
	involvert i feltet	1	,7	,7	100,0
	annet	1	,7	,7	100,0
	Total	134	97,1	100,0	
Missing	System	4	2,9		
Total		138	100,0		

Kilde: stipendundersøkelsen 2007

Jeg har tidligere problematisert den åpne formuleringen av spørsmål 2.7 ("Hvorfor valgte du dette temaet?").¹⁴ Her kommenterte jeg blant annet den store og noe intetsigende "interessant"-kategorien. Som tidligere nevnt kan det hende at i overkant mange har svart "interessant" fordi dette var en lettvinnt løsning. Når det gjelder de drøye ti prosent som har latt seg påvirke av muligheten for prosjektdeltakelse, har jeg ingen kunnskap om hvor mange som hadde denne opsjonen som reell valgmulighet. Kategori to, som oppgir tidligere utdanning og/eller arbeidserfaring som bakgrunn for temavalg, burde være en forholdsvis uproblematisk gruppe. Det er rimelig å tro at foreleseres eller veilederes påvirkning på temavalget kan bestå av alt fra en spesielt inspirerende forelesning til samtaler med enkeltstudenter.

På spørsmål 3.2, som er et ja/nei-spørsmål om hvorvidt muligheten for stipend påvirket valg av oppgavetema, svarer 12,1 prosent bekreftende. Med andre ord er det et visst avvik mellom resultatene på svarene på dette spørsmålet og spørsmål 2.7 ("Hvorfor valgte du dette temaet?"). Likevel er det et overveldende flertall som i begge tilfeller svarer at de

¹⁴ Utformingen av spørsmålene er også omtalt i kapittel 4.

valgte oppgavetema ut fra andre årsaker enn muligheten for stipend. På denne måten fungerer de to spørsmålene som en kontroll i forhold til dataenes reliabilitet.

Osloforskning ønsker å påvirke studentene til å skrive Oslo-relaterte oppgaver, men synes i begrenset grad å lykkes med denne hensikten. I tabellen nedenfor er fag uavhengig variabel og "begrunnelse for oppgavevalg" avhengig variabel. Vi ser at Osloforskning treffer statsviterne og sosialøkonomene. 40 prosent av statsviterne svarer at de lot seg lokke av Osloforsknings økonomiske incitament. Innenfor dette faget spilte veilederne en betydningsfull rolle som informatør om stipendordningen, og det kan kanskje være vanskelig å vite hvilken betydning som bør tillegges veiledernes påvirkningskraft, og hva som faktisk skyldes tilbudet om stipend. Her vet vi dessuten at et større antall av stipendmottakerne deltok i forskningsprosjekter. I det store og hele velger studentene oppgavetema ut fra generell interesse, tidligere erfaringer, mulighet for tettere faglig oppfølging og gode råd. Etter dette kan en anta at de sender en stipendsøknad og håper det beste.

6.5.3 Nyanser uten betydning

Spørsmål 3.2 ("Påvirket muligheten for stipend ditt valg av tema for masterhovedfagsoppgaven?") og 3.3 ("Påvirket muligheten for stipend problemstillingen i oppgaven din?") ble, som nevnt i kapittel 4, til etter innspill fra tidligere stipendmottakere i forbindelse med testingen av spørreskjemaet. Begge informantene mine la vekt på at de hadde valgt oppgavetema uavhengig av Osloforsknings stipendordning. Når temaet vel var valgt, hadde imidlertid muligheten for stipend ført til at problemstillingene i oppgavene hadde fått en tydeligere Oslo-vinkling. Dette syntes jeg virket som en logisk beslutningsrekke. Tross alt er studentene som velger å skrive en Oslo-relatert oppgave, ikke garantert stipend. Med bakgrunn i dette forventet jeg å finne en viss forskjell mellom hvordan stipendordningen påvirket *temavalget* på den ene siden, og hvordan den påvirket oppgavenes *problemstilling* på den andre. Jeg hadde en arbeidshypotese om at studentene i stor grad valgte tema uavhengig av Osloforskning, men at mange ville påvirke muligheten for stipend ved å gi problemstillingen i oppgavene og vinklingen av dem en Oslo-vri. Det var imidlertid bare 9,4 prosent som svarte bekreftende på spørsmål 3.3 ("Påvirket muligheten for stipend problemstillingen i oppgaven din?"). På spørsmål 3.2 svarte 12 prosent at stipendmuligheten påvirket temavalget deres.

Min arbeidshypotese om en signifikant forskjell i svarene på spørsmål 3.2 og 3.3 ble altså ikke innfridd. Svarfordelingen var tvert om den motsatte av det jeg forventet. Det kan hende at flertallet mente tema og problemstilling hang så tett sammen at spørsmålet mitt ble merkelig, eller at nyansen forsvant. Det kan også være at respondentene ikke forsto forskjellen mellom de to spørsmålene, eller at dette er en type detaljer en ikke går rundt og husker femten år etter at oppgaven ble levert.

6.5.4 Hva skjer med oppgavene?

I forbindelse med testingen av spørreskjemaet uttrykte informantene mine overraskelse eller skuffelse over manglende interesse fra kommunen i etterkant av oppgaveinnlevering. I de innkomne svarene fant jeg også et skille mellom forventet og opplevd kommunal interesse. 29,5 prosent har opplevd at kommunen har kontaktet dem om oppgaven i etterkant av innlevering, eller at oppgaven på annen måte er benyttet eller lest i kommunen (spørsmål 4.3). På den andre siden hadde 33,8 prosent en forventning om en slik kommunal interesse. 34,5 prosent svarte ”vet ikke”, og 31,4 prosent hadde ingen slik forventning.

Dessverre stiller jeg ingen konkrete spørsmål om oppgaveskrivernes eventuelle relasjon til Oslo kommune. Eventuelt feltarbeid eller arbeidsforhold kommer i noen grad fram gjennom svar på andre spørsmål. For eksempel oppgir en del stipendmottakere arbeidserfaring i Oslo kommune som årsak til valg av oppgavetema. Ved å kryssjekke ulike svar har jeg imidlertid funnet noe informasjon rundt stipendmottakernes relasjon til kommunen. 35 prosent av stipendmottakerne som har opplevd kommunal interesse for oppgaven, har enten kommunal yrkeserfaring som samsvarer med oppgavetemaet, eller de har gjort feltarbeid i en kommunal institusjon eller etat i forbindelse med oppgaven. 40 prosent har ikke hatt denne typen tilknytning til Oslo kommune, og i de resterende tilfellene er dette vanskelig å avgjøre.

Som utenforstående er det vanskelig å avgjøre hvor stor del av oppgavene som kommunen ut fra rent faglige vurderinger kanskje burde vist nærmere interesse for. Imidlertid er det rimelig å anta at stipendmottakerne med kommunal arbeidserfaring knyttet til oppgavetemaet skriver forholdsvis matnyttige oppgaver. Denne gruppen har både bakgrunnskunnskap og kontakter innenfor feltet. En kunne også anta at en kommunal institusjon som har vært gjenstand for feltarbeid og deretter ender som tema i en

masteroppgave, ville sett nærmere på oppgaven – om ikke annet så av ren nysgjerrighet. Her viser imidlertid resultatene av spørreundersøkelsen at dette ikke nødvendigvis er tilfellet. En respondent oppgir faktisk at hun har jobbet innen feltet i kommunen både før og etter oppgaveskriving, men likevel opplevd at oppgaven ikke har blitt brukt. En annen hevder å ha gjennomført et prosjekt på oppdrag fra en bydel, men at bydelen ikke har vært interessert i oppgaven etter innlevering. Dette kan naturligvis skyldes praktiske omstendigheter som endring i bemanningssituasjonen eller driftsendringer som gjør oppgavens problemstilling uaktuell. Kanskje kan også oppdragsgiveren ha lest oppgaven uten at dette har blitt videreformidlet til studenten. Oppgaven kan ha holdt lav kvalitet eller vært av liten praktisk betydning for den aktuelle bydelen, slik at denne syntes videre kontakt med studenten ville være uinteressant. Studentenes mangel på posisjon og definisjonsmakt kan dessuten bidra til at oppgavene blir viet liten interesse. I en samtale våren 2009, ga styreleder Pål Hernæs uttrykk for at forklaringen kan skyldes at ansatte og etater i Oslo kommune til enhver tid har nok med løpende oppgaver og daglige utfordringer, slik at refleksjon rundt egen virksomhet ikke blir prioritert av driftsmessige hensyn. Det kan også tenkes at enkelte studentoppgaver for kommunens del trekker ubehagelige konklusjoner. Tidligere leder av Osloforskning, Tor Fredrik Rasmussen, hevder at dette har vært tilfellet (Rasmussen 2009 [intervju]).

I forhold til kommunal interesse spesifiserer for øvrig tre av stipendmottakerne at dette kun dreide seg om henvendelser fra bibliotek som ønsket et eksemplar i oppgaven i boksamlingen. Med andre ord var det ikke snakk om at kommunale etater ville trekke veksler på arbeidet i praktisk forstand.

6.5.5 Motiverende midler

Ikke overraskende opplevde majoriteten (73,6 prosent) stipendet som en kilde til motivasjon, selvtillit og optimisme knyttet til fag, oppgaveskriving og jobbsøking. 16,4 prosent oppgir at oppgaven har hatt direkte betydning i forbindelse med jobbsøking. Spennet av hva som defineres som ”betydning i forbindelse med jobbsøking” er imidlertid stort. De fleste oppgir at stipendet er blitt nevnt på søknader og CV-er, noen har trukket det fram i intervjusammenheng og fem stykker oppgir at oppgavene har gitt dem jobb.

Det er vanskelig å si noe konkret om stipendets betydning for den enkelte. Jeg har ikke funnet noe tallmateriale som sier noe om det generelle frafallet blant høyeregradsstudenter

ved UiO. Det har heller ikke vært mulig å finne en komplett oversikt over antallet stipendmottakere som har fullført oppgavene sine. Det finnes imidlertid informasjon om fullførte stipendoppgaver fra midten av 1990-tallet. Opplysningene er relativt kronglete å hente fram fra Osloforsknings datasystem, så jeg har nøyd meg med å kikke nærmere på tre tilfeldig valgte årganger. I 1997 fikk 11 studenter stipend, og to av disse har aldri levert. I 2000 ble det foretatt 31 stipendtildelinger og alle har fullført. I 2004 ble 21 studenter tildelt stipend og én av disse har ikke gjort oppgaven ferdig. Det synes med andre ord som om de aller fleste stipendmottakerne fullfører universitetsgraden sin. Stipendmottakerne er imidlertid en utvalgt gruppe. De har fått stipend blant annet på bakgrunn av karakterer, prosjektbeskrivelse og anbefaling fra veileder, og stiller dermed sterkt fra start.

6.5.6 Stipendmottakernes yrkessituasjon

I undersøkelsen er spørsmålet knyttet til yrke dessverre gitt en åpen formulering. Derfor måtte jeg opprette egne yrkeskategorier i analysen av materialet. Her var jeg primært opptatt av å avdekke hvor mange stipendmottakere som arbeider med forskning. Jeg ønsket også en mulighet til å skille mellom ulike arbeidsoppgaver innen det kommunale systemet. Dette hadde sin forklaring i Osloforsknings nedfelte ambisjon om å ”rekruttere til forskning” samt i ønsket om å rekruttere ansatte til Oslo kommune.

Kategorien ”forskning” rommer alle som oppgir at arbeidet deres omfatter forskningsvirksomhet. ”Undervisning” omfatter all undervisning – på alle nivåer. Ansatte ved høyskoler og universiteter som i sine svar har oppgitt både forskning og undervisning som sine arbeidsoppgaver, har blitt plassert i kategorien ”forskning”. Timelærere ved høyskoler som bare underviser, har blitt klassifisert under ”undervisning”. Kategorien ”ledelse” omfatter dem som har definert egen stilling som lederstilling.

Kategorien ”informasjon/forlag/forfattervirksomhet” er relativt selvforklarende. Grupperingen ”helse/omsorg” rommer alt fra psykologer i klinisk arbeid til miljøterapeuter. Kategorien ”marked” rommer ansatte innen markedsføring, PR, reklame og markedsanalyse. Innenfor ”museum” finner vi ansatte i museumsvesenet, og ”forvaltning” rommer saksbehandlere, rådgivere og administrativt ansatte. Arbeidstakere som behandler statistisk materiale, arbeider med analyser og konsekvensutredninger, er plassert i kategorien ”rådgivning/analyse”. Til slutt har vi en prest som er gitt egen kategori. Vedkommende tok ny utdanning etter avsluttet samfunnsvitenskapelig hovedfag.

Tabell 5: yrke

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	forskning	29	21,0	22,3	22,3
	undervisning	13	9,4	10,0	32,3
	ledelse	12	8,7	9,2	41,5
	informasjon/forlag/forfatter	9	6,5	6,9	48,5
	klinisk, helse/omsorg	10	7,2	7,7	56,2
	marked	2	1,4	1,5	57,7
	museum	4	2,9	3,1	60,8
	saksbehandler/rådgiver /admin	28	20,3	21,5	82,3
	statistikk/analyse/ rapportering/konsulent	22	15,9	16,9	99,2
	prest	1	,7	,8	100,0
	Total	130	94,2	100,0	
Missing	System	8	5,8		
Total		138	100,0		

Kilde: stipendundersøkelsen 2007

Jeg har sammenlignet mine funn med resultatene av en arbeidsmarkedsstudie fra 2000 (Nielsen, Fekjær, Aagnes og Helland 2000). Arbeidsmarkedsstudien omfatter blant annet daværende yrkessituasjon for hovedfagskandidater uteksaminert fra UiO i tidsrommet 1981–1996. De to undersøkelsene har noe ulik inndeling i forhold til yrkeskategorier. Studien fra 2000 opererer med næringskategorier. Dermed gir undersøkelsen opplysninger om bransje i stedet for stilling. I stipendundersøkelsen er det stillingskategorier som gjelder. Til tross for dette er det meningsfylt å sammenligne deler av resultatene knyttet til kandidatens yrkessituasjon. Blant annet gjelder dette for forskningsvirksomhet. I arbeidsmarkedsstudien er 11,8 prosent av de samfunnsvitenskapelige kandidatene sysselsatt i undervisning på høyskole eller universitet. 21,4 prosent av kandidatene fra Det humanistiske fakultet er å finne i samme sektor. I kategorien ”forskning og utvikling”, som blant annet rommer samfunnsvitenskapelige forskningsinstitutter, finner vi 10,8 prosent av SV-kandidatene og 1,3 prosent av HF-kandidatene. Dette betyr at 22 prosent av SV-kandidatene er å finne innenfor forskning/høyere utdanning og 22,7 prosent av HF-kandidaten (Nielsen, Fekjær, Aagnes og Helland 2000: 23). Resultater fra

stipendundersøkelsen viser at 22 prosent av er å finne under kategorien ”forskning”, og 15,7 prosent under ”rådgivning/analyse”. Da sistnevnte kategori i noen grad kan overlappe med kategorien ”forskning og utvikling” i arbeidsmarkedstudien, kan det synes som om Osloforsknings stipendiater (som i all hovedsak kommer fra SV- og HF-fakultetet) i noe større grad enn sine medstudenter rekrutteres til forskningsoppgaver.

Hvilke forskningsfelt respondentene mine arbeider innenfor, burde jeg naturligvis ha spurt dem spesifikt om i oppgaven. Det ble ikke gjort. Noen har likevel oppgitt dette i svaret, mens andre har vært noe knappere i formen. Ut fra de spesifiserte svarene jeg har fått, er det ingen resultater som indikerer at stipendtildelingene bidrar til rekruttering til Osloforskning eller annen storbyforskning.

6.5.7 Rekruttering til kommunal sektor

Resultatene fra stipendundersøkelsen viser at 65,7 prosent av respondentene er å finne innenfor offentlig sektor. 37,9 prosent er ansatt i staten, 2,1 prosent i fylkeskommunen og 22,9 prosent er kommunalt ansatte. 29,3 prosent er ansatt i privat sektor (omfatter aksjeselskap, enkeltpersonforetak og organisasjoner/stiftelser). 5 prosent er plassert under kategorien ”annet”. Denne kategorien omfatter blant annet pensjonister og arbeidstakere med deltidsarbeid i to eller flere ulike sektorer.

Tabell 6. sektor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kommune	31	22,5	23,5	23,5
	fylke	3	2,2	2,3	25,8
	stat	52	37,7	39,4	65,2
	aksjeselskap	11	8,0	8,3	73,5
	enkeltpers.	3	2,2	2,3	75,8
	organisasjon/stiftelse	25	18,1	18,9	94,7
	annet	7	5,1	5,3	100,0
	Total	132	95,7	100,0	
Missing	System	6	4,3		
Total		138	100,0		

Kilde: stipendundersøkelsen 2007

Arbeidsmarkedsundersøkelsen fra 2000 viser at 31,6 prosent av SV-kandidatene var ansatt i privat sektor i 1998. Dette tallet holdt seg ganske stabilt gjennom de fire årene undersøkelsen har data fra. Tilsvarende tall for HF-kandidatene lå på 21,5 prosent.

Oslo kommune ønsker å bruke stipendordningen som et rekrutteringstiltak til kommunale stillinger. Blant respondentene i undersøkelsen arbeider 73 prosent innenfor Oslo kommunes grenser. Av disse arbeider drøye 14 prosent (15 personer) i kommunal sektor. Fem av disse underviser i grunnskolen. Tre er miljøterapeuter eller driver booppfølging, og 13 arbeider i kommunal forvaltning/ledelse. Fra svarskjemaene vet jeg at tre av stipendmottakerne i sistnevnte kategori fikk kommunale stillinger som en direkte følge av oppgavene de skrev. Om dette hadde skjedd uavhengig av stipendet fra Osloforskning, er vanskelig å avgjøre. Det er heller ikke lett å vite om tallet på stipendmottakere ansatt i Oslo kommune er lavt eller høyt. Kommunen er en stor arbeidsplass – med 43 000 ansatte i 2006 (*Statistisk årbok for Oslo kommune 2006*), og det er derfor ikke rart at en del av de uteksaminerte kandidatene fra UiO innehar en stilling her i løpet av karrieren sin.

Selve oppgaveprosessen kan ha bidratt til mer kunnskap og interesse om forhold i Oslo, som har gjort kommunen til en mer attraktiv arbeidsplass. Det kan også være rimelig å anta at oppgavepresentasjonene i Oslo rådhus for enkeltes del kan ha fungert som en markedsføring mot kommunen, og som tidligere nevnt har et fåtall opplevd direkte rekruttering til kommunal stilling på bakgrunn av hoved-/masteroppgave. Det kan også tenkes at denne presentasjonsmuligheten har bidratt til et positivt bilde av kommunen og gjort kandidatene mer motiverte til å søke på kommunale stillinger.

6.5.8 Kvalifikasjoner og arbeid

Ingen av respondentene oppgir å være arbeidsledige. Jeg spør ikke direkte om dette i undersøkelsen, men i forbindelse med spørsmål 6.4, hvor respondentene blir bedt om å fylle inn sin egen yrkeshistorie, burde dette ha fremkommet.

Spørsmål 5.6 dreier seg om stipendmottakernes oppfatning av egen arbeidssituasjon. Spørreskjemaet gir tre svaralternativer: ”overkvalifisert” (gitt verdien 1), ”underkvalifisert” (gitt verdien 2) og ”jobben passer godt i forhold til kvalifikasjonene mine” (gitt verdien 3). Her svarer hele 80 prosent at arbeidet de utfører, står i et godt forhold til egne kvalifikasjoner. 19 prosent kjenner seg overkvalifiserte.

NIFU STEP's kandidatundersøkelse fra 2008 (Arnesen 2009: 14), som omhandler kandidater fra høyskoler og universiteter våren 2000, viser at bare 1,1 prosent av kandidater med høyere grads utdanning kjente seg overkvalifiserte i 2008. Da de samme kandidatene fikk dette spørsmålet i 2004, svarte 1,2 prosent at de kjente seg overkvalifiserte. Høsten 2000, altså bare et halvt år etter eksamen, oppga 7,8 prosent at de befant seg i stillinger de var overkvalifiserte for. Gruppen av overkvalifiserte er størst innen humanistiske og estetiske fag. Henholdsvis 3,2 prosent (2004) og 4 prosent (2008) innenfor denne kategorien mener de er overkvalifiserte.

Det blir ikke gitt noen definisjon av begrepet "overkvalifisert" i stipendundersøkelsen. I NIFU STEP-undersøkelsen er kategorien definert som følger: "(...) omfatter sysselsatte som mener at arbeidsoppgavene ikke krever høyere utdanning og som er i et yrke som ikke krever høyere utdanning." Kanskje kan åpningen for personlig tolkning gi et høyere antall overkvalifiserte i min undersøkelse, men jeg synes likevel forskjellen er stor. I NIFU STEP-undersøkelsen var det en markant forskjell mellom tallet på overkvalifiserte i første måling høsten 2000 og etter andre måling fire år senere. Mine tall viser imidlertid at det høyeste antallet overkvalifiserte finnes blant dem som fikk stipend i tredje periode, altså mellom 1998 og 2002. Her oppgir hele 28,6 prosent at de kjenner seg overkvalifiserte for egen stilling. Innenfor den siste perioden (2003 til 2006) oppgir 25,8 prosent at de er overkvalifiserte. Som det kommer fram av tabellen under, er det først og fremst sosiologene blant stipendmottakerne som kjenner seg overkvalifiserte.

På spørsmålet om oppgavens relevans for senere yrker svarer 83,3 prosent at de på et eller annet tidspunkt har hatt stillinger relatert til oppgavens tema. 69,5 prosent mener oppgaven har vært relevant i forbindelse med en eller flere jobber de har hatt.

6.6 Resultater – så langt

Osloforskning var det første kontaktpunktet og også i flere år det eneste regelmessige samarbeidsforumet som fungerte mellom Oslo kommune og UiO. Ifølge tidligere rektor Inge Lønning ble det parallelt med etableringen av Osloforskning gjort forsøk på å etablere faste møter mellom kommuneledelsen og UiO. Denne samarbeidsformen fant imidlertid ingen fast form og ble avvirket (Lønning 2006 [intervju]). Nettopp fordi Osloforskning var

et viktig kontaktpunkt mellom kommune og universitet, var det en relativt topptung møteplass de første årene. Osloforsknings samarbeidskomité, bestående av kommunens finansdirektør, universitetsdirektøren og en sekretær (Osloforsknings leder) møttes minimum hvert halvår fram til 1994 (Rasmussen 2009 [intervju]). Senere møttes de på årlig basis. Etter hvert mistet denne delen av samarbeidet sin betydning, og i 2005 endret en vedtektene slik at Osloforskning ikke lenger ble en fast møtearena på toppledernivå.

I forhold til UiOs ønsker om bedre kontakt med Oslo kommune har mye skjedd siden 1980-tallet. Fra å være preget av konflikt og egeninteresser er samarbeidet i dag inne i en positiv utvikling – både formelt og uformelt, hevdes det fra universitetshold (Stray Lien 2007 [e-post], Lønning 2006 [intervju], Saglie 2007 [intervju]).

Osloforskning har dessuten gått fra å være det eneste faste møtepunktet mellom partene til å bli ett av flere samarbeidsforum. Byrådsleder og universitetsledelse har de siste ti årene hatt årlige eller halvårlige møter (Collett 2009 [e-post]). Ifølge spesialrådgiver Stray Lien er det sannsynligvis ingen samlet oversikt over den faglige kontakten mellom kommunen og universitetet. Dette samarbeidet foregår i stor grad innenfor den enkelte fagsektor. Eksempelvis har Institutt for odontologi tett kontakt med byens tannhelsetjeneste, innen helsesektoren er både Det medisinske fakultetet og Psykologisk institutt engasjert, og hele skolesektoren har ulike former for dialog med blant annet Det utdanningsvitenskapelige fakultet. Universitetet er dessuten engasjert i byens næringsutviklingsarbeid gjennom ulike posisjoner innenfor næringsklynger som er under etablering. På kultursektoren er det ulike former for samarbeid, og mye av dette er kanalisert gjennom universitetets museer. Samtidig sitter kultursjefen i Oslo kommune i styringsgruppen for UiOs 200-årsjubileum. Også studentene har kontakt med kommunen. Dette foregår gjennom et eget samarbeidsforum med representanter for de tre store utdanningsinstitusjonene og kommunale myndigheter (Stray Lien 2007 [e-post]).

Det er vanskelig å vite hvor mye av æren som bør tilfalle samarbeidet om Osloforskning, men faktum er at denne organisasjonen i flere år var det eneste fungerende kontaktpunktet mellom de to partene. Samarbeidet innebar i utgangspunktet halvårlige møter mellom representanter fra toppledelsen både i kommunen og på universitetet, samt utvidet kontakt mellom partene på grunn av etterutdanningstilbud, seminarer og drift av Osloforskning. Det er derfor rimelig å anta at Osloforskning har spilt en rolle som kontaktskaper mellom

de to enhetene, og at dette samarbeidet kanskje har fungert som en døråpner for andre fellesprosjekter. Enkelte mener også at Osloforsknings rolle som bindeledd mellom kommune og universitet fremdeles har betydning:

For Oslo kommune er Osloforskning viktig som et bindeledd mellom kommunen og universitetet. Og det er et samarbeid som har gitt konkrete resultater. Litt markedsføring av kommunen på universitetet, og litt tilbakemeldinger via oppgaver til oss (Hernæs 2009 [intervju]).

Høsten 2008 fikk Osloforskning en utfordrer. Da ble samarbeidsalliansen Kunnskap Oslo etablert. Initiativtakerne bak nysatsingen var Oslo kommune, UiO, Høgskolen i Oslo og BI, men med seg på laget hadde de over 30 andre utdannings- og forskningsinstitusjoner i hovedstaden. Om målsettingen for det nye samarbeidet uttalte byrådsleder Erling Lae følgende på stiftelsesmøtet i november 2008:

Vi er opptatt av å synliggjøre sammenhengen mellom kunnskap og beslutninger; mellom ny, relevant kunnskap og gode beslutninger; og mellom academia og arbeids- og næringslivet. Vi tror det er klokt å være seg bevisst at kunnskap og beslutninger alltid står i et gjensidig avhengighetsforhold.
(<http://www.byradet.oslo.kommune.no/article126519-21137.html>)

Per mai 2009 var det nedsatt en utredningsgruppe som arbeidet med utkast til en fireårig kunnskapsstrategi for Kunnskap Oslo. Strategien skal utpeke hovedsatsingsområdene for alliansen i denne perioden. Forslaget til kunnskapsstrategi skal styrebehandles i løpet av første kvartal 2010. Oslo kommune vil bidra med en årlig gave på to millioner kroner til Kunnskap Oslo, og knyttet til denne gaven vil det utlyses to postdokstillinger. Samtidig skal det etableres en ordning for årlig premiering av to Oslo-relaterte forskningsprosjekter. Våren 2009 var en i ferd med å etableres en faggruppe som skal behandle søknader knyttet til pengegaven fra kommunen (Olafsen 2009 [telefonintervju]).

Styreleder i Osloforskning Pål Hernæs uttalte følgende om Kunnskap Oslo og Osloforskning i en samtale med meg våren 2009:

Det fantes nok en større forventning knyttet til dette samarbeidet (Osloforskning) tidligere. I dag er rammene for små til et mer omfattende samarbeid. Du kan kanskje si at Kunnskap Oslo er hva Osloforskning kunne ha vært, fordi dette er et større og mer strategisk samarbeid.

Universitetet inviterte kommunen inn i Osloforskning med løfte om at samarbeidet skulle resultere i nyttig kunnskapsproduksjon. På dette området skjedde det en viss satsing fram til midten av 1990-tallet. Universitetets representanter i Osloforskning var opptatt av å gripe fatt i storbyspesifikke problemstillinger, og det pågikk en ganske omfattende dialog med kommunen om hvilke temaer organisasjonen burde rette sin oppmerksomhet mot. Dette gjaldt både i forhold til premiering av hovedfagsoppgaver og annen virksomhet. På slutten av 1990-tallet besluttet en imidlertid å legge til side den opprinnelige ambisjonen om at samarbeidet Osloforskning primært skulle premiere storbyspesifikke temaer. Siden har alle som har skrevet hoved-/masteroppgaver om Oslo-relaterte temaer, i prinsippet hatt samme mulighet for å bli stipendmottakere. Osloforsknings faglige leder, professor Lise Kjølørød, begrunner denne strategien på følgende måte:

Det er usikkert om et forsøk på å styre studentenes temavalg ville gitt tilstrekkelig og faglig god respons. For det andre mener en at en generell kompetansebygging med Oslo som utgangspunkt er mer interessant og matnyttig for Oslo kommune enn fokus på utvalgte temaer. (Kjølørød 2007 [intervju]).

Osloforsknings stipendvirksomhet handler dermed ikke lenger om å belønne studentenes Osloforskning i streng forstand. Ifølge styreleder Pål Hernæs har mange av de siste årenes stipendoppgaver større verdi som underholdning enn som kunnskap (Hernæs 2009 [intervju]).

Ut over studentstipendene kulminerte kunnskapssamarbeidet tidlig på 1990-tallet med satsing på doktorgradstipendiater og etablering av vektallsgivende etterutdanningskurs for kommunalt ansatte i regi av universitetet. Ambisjonen om at Osloforskning skulle drive oppdragsforskning for Oslo kommune, eller fungere som et bindeledd for denne typen virksomhet, ble i begrenset grad realisert gjennom samarbeidet. Dette kan skyldes at Osloforskning aldri ble et fagmiljø av noen størrelse.

Når det gjelder opprinnelig ambisjon om å bygge et miljø for Oslo-forskning ved UiO og nåværende målsetting om å stimulere dette miljøet, så er det vanskelig å peke på resultater. De første årene ble det gjort forsøk i denne retningen, men det synes som om denne satsingen i praksis ble lagt død på midten av 1990-tallet. Årsakene kan være mange. Det hadde skjedd betydelige utskiftninger både i universitets- og kommuneledelsen. Det er ikke sikkert nykommerne delte forgjengernes engasjement for osloforskning. For universitetets

del hadde en oppnådd kontakt med den kommunale ledelsen, og dermed var det kanskje ikke lenger så viktig å opprette et osloforskningsmiljø. Rasmussen nærmet seg pensjonsalder og blant de øvrige vitenskapelige ansatte var det dessuten få som interesserte seg for storbyforskning. Samtidig var dette en periode da UiO var blitt mer restriktive i forhold til frittstående forskningssenter innenfor egne rekker. Fra Oslo kommunes side kan det hende en hadde mistet troen på at samarbeidet noen gang skulle lede til et større osloforskningsmiljø, eller føre til nyttig kunnskapsutvikling. Samtidig hadde det vært en konflikt om samarbeidets karakter mellom daværende finansdirektør i Oslo kommune og Osloforsknings leder Tor Fredrik Rasmussen. Den generelle samfunnsutviklingen i Norge på denne tida ga heller ikke incentiver til storsatsinger på relativt smale forskningsfelt. (Collett 2007 [intervju]).

Det synes imidlertid som om ideen om et storbyforskningsmiljø også var til stede i forbindelse med omleggingen på 1990-tallet. I løpet av denne prosessen valgte ledelsen ved UiO å vedta relativt ambisiøse mål for den videre satsingen. Det kan imidlertid synes som om Oslo kommune ikke støttet denne ambisiøse planen, og som om universitetet ikke var villig til å prioritere Osloforskning i egne budsjettforhandlinger (Holm 2007 [e-post], Saglie 2007 [e-post]). Kanskje var uenigheter rundt dette med på å forsinke undertegnelsen av en ny avtale på midten av 1990-tallet. Det nærmeste en i praksis kom vedtaket om en videreutvikling av organisasjonens faglige profil, var en ny doktorstipendiat i 2001. Doktorarbeidet ble aldri fullført, og i etterkant har organisasjonen konkludert med at denne typen satsinger koster for mye både organisatorisk og økonomisk i forhold til Osloforsknings rammer (Hernæs 2009 [intervju], Kjølørød 2007 [intervju]).

Min undersøkelse viser at stipendordningen spiller en begrenset rolle i forhold til studentenes valg av oppgavetema og slik sett ikke fungerer som et virkemiddel for rekruttering til storbyforskning. Det synes i stedet som om ordningen fungerer som en premiering av studenter som uavhengig av Osloforskning velger å skrive oslooppgaver.

Oslo kommune mener at Osloforskning på den ene siden har en kunnskapsprodusentrolle og på den andre siden en slags merkevare- og rekrutteringsfunksjon. På organisasjonens nettside er det bare den første av disse som er nevnt. Etersom Osloforsknings rekrutteringsfunksjon også trekkes fram av organisasjonens leder, professor Lise Kjølørød, synes det som om det her er snakk om et uoffisielt mål som nærmest har blitt offisielt.

Målet er jo ikke nødvendigvis at alle som får stipend skal jobbe i Oslo kommune, men det kan virke som en positiv markedsfører av Oslo kommune som en fremtidig arbeidsplass. Det er viktig for oss og synes på universitetet. Flere og flere organisasjoner og bedrifter driver aktiv rekruttering på utdanningsinstitusjonene. På det området er nok vi litt passive, men vi er i hvert fall til stede gjennom stipendet. Samtidig hender det at det dukker opp oppgaver som omhandler problemstillinger som kommunen plukker opp (Hernæs 2009 [intervju]).

Resultatene fra stipendundersøkelsen viser at 14 prosent av stipendmottakerne per januar 2007 var ansatt i Oslo kommune. Over halvparten var å finne i kommunal administrasjon/ledelse. Undersøkelsen ble dessverre ikke utformet med tanke på å undersøke stipendordningens rolle som rekrutteringsincitament. Rent generelt er det imidlertid faktorer som peker i retning av at Oslo kommune i liten grad benytter seg av stipendordningen som markedsføringskanal i forhold til rekruttering. Osloforsknings sider bærer fullstendig preg av å tilhøre UiO. Her finnes verken informasjon om jobbmuligheter i kommunen eller lenke til ledige stillinger. Kommunen er kun representert med lenke til egen nettside, og denne kan umulig fungere som en rekrutteringsmagnet. Selv om Oslo kommune er en kjent størrelse for studentene, er det slett ikke sikkert at alle er klar over arbeidsmulighetene som finnes i denne store organisasjonen. Dette kunne kommunen brukt ordningen til å informere om bortimot gratis. Til tross for at kommunen på mange måter er lite synlig for studentene, har Osloforskning likevel skapt en forventning om kommunal interesse for besvarelsene deres. 33,8 prosent av respondentene forventet interesse fra kommunen i etterkant av innlevering, men bare 29,5 prosent opplevde slik interesse. Respondentene som opplever interesse vil sannsynligvis få et godt inntrykk av Oslo kommune, men gruppa som hadde en forventning som ikke ble innfridd vil mest sannsynlig være skuffet.

Osloforskning har årlig eller halvårlig (med noen unntak) arrangert presentasjonsseminar med oppgavene i Oslo rådhus. Dermed får de ferske akademikerne og de potensielle arbeidsgiverne en mulighet til å møte hverandre. Dette er sannsynligvis vellykket i rekrutteringsøyemed. Det kan også antas at et stipend fra Osloforskning tar seg ekstra godt i en jobbsøknad til Oslo kommune.

Det er ingenting i mitt materiale som tyder på at stipendmottakerne rekrutteres til Oslo-/storbyforskning, men så er det heller ikke spurt spesifikt om dette i undersøkelsen.

Stipendmottakerne er fullt sysselsatt, og 83,3 prosent oppgir at de på et tidspunkt i arbeidslivet har hatt stilling som har vært relatert til temaet for oppgavene deres. 19,6 kjenner seg imidlertid overkvalifisert for den stillingen de hadde i januar 2007, og dett er et svært høyt tall sammenlignet med annen relevant data.

Når det gjelder andre resultater av samarbeidet, så synes det som om Osloforskningsstudentene i stor grad fullfører studieløpet sitt, men her finnes det ikke relevant sammenligningsgrunnlag. Respondentene oppgir også at stipendet fungerte som en inspirasjon og motivasjon i forbindelse med oppgaveskriving.

6.7 Oppsummering

Både universitetet og Oslo kommune synes å være fornøyd med Osloforsknings virksomhet. Etter 20 år bevilger begge parter fremdeles midler fra stramme budsjetter, og selv om organisasjonen har fått en utfordrer i Kunnskap Oslo, virker det ikke som om samarbeidet i første omgang er nedleggingstruet (Kjølørød 2009 [intervju], Hernæs 2009 [intervju]). Osloforskning ble etablert som en møteplass mellom universitetet og kommunen. Fra universitetshold var målet en bedre relasjon til Oslo kommune, som en igjen håpet ville gi universitetet bedre rammebetingelser og en lokal støttespiller. Osloforskning ble virkemidlet for å danne en formalisert relasjon til kommunen. Og kanskje var det litt tilfeldig at storbyforskning ble valgt som ramme for den gryende kontakten. Flere forhold påvirket sannsynligvis i denne retningen. Storbyforskning og forskningsbasert innovasjon var i vinden, både i Oslo rådhus, i andre norske storbyer og ledelsen ved UiO. Universitetet ønsket å gjøre seg attraktive for kommunen, og hva kan en utdanningsinstitusjon skilte med om ikke kunnskapsproduksjon? Det er heller ikke usannsynlig at professor Tor Fredrik Rasmussen påvirket dette valget ganske betydelig. Han hadde et sterkt personlig engasjement for storbyforskning og ønsket å skape et miljø for dette ved UiO.

Hvilken rolle Osloforskning spilte for forholdet mellom kommunen og universitetet er vanskelig å avgjøre, men det førte i hvert fall til et fast møteforum på ledelsesnivå mellom de to organisasjonene. Det var også den offisielle kontaktkanalen som ble opprettet mellom universitetet og kommunen. Det er derfor rimelig å anta at Osloforsknings rolle som

bindeledd har hatt en viss betydning. Dette understrekes også av informantene mine. Etter at Osloforskning ble etablert i 1987, vokste det på 1990-tallet fram en rekke andre ulike samarbeidsformer og møtefora mellom universitetet og kommunen. Dette dreide seg om alt fra aktiviteter på ledelsesnivå til kontakt mellom studenter og kommune. Har denne kontakten gitt universitetet bedre rammeforhold, slik ledelsen ved UiO i utgangspunktet ønsket? Universitetshistoriker John Peter Collett, mener i hvert fall at Oslo kommune i betydelig grad har endret holdning verdien av et ”eget” universitet og sist men ikke minst; studentene som finnes der. Fra å bli oppfattet som en lite lønnsom gruppe med, har studentene blitt en kjøpekraft å regne med. De bidrar med arbeidskraft, de belaster i liten grad kommunens helse- og sosialbudsjetter og de representerer verdifulle fremtidige ressurser. (Collett 2009 [e-post]).

Stipendordningen ble etablert for å skape interesse for forskning på Oslo-relaterte temaer hos studentene på Blindern. Ordningen var i utgangspunktet knyttet mot samfunnsfagene, og i utgangspunktet hadde en ambisjoner om at stipendoppgavene skulle omhandle såkalte storbyspesifikke problemstillinger. Temaer som byutvikling, offentlig styring og kommunikasjon ble trukket fram som ramme for studentforskningen. Organisasjonen hadde imidlertid problemer med å oppfylle disse idealene, og allerede blant stipendordningens første mottakere ble disse ambisjonene delvis satt til side. Senere har stipendkriteriene gradvis blitt utvidet, og i dag omfatter ordningen alle slags temaer som på en eller annen måte er knyttet mot Oslo.

Stipendundersøkelsen viser at få studenter velger oppgavetema på grunn av stipendordningen. Dermed fungerer ordningen snarere som en belønning enn en motivasjonsfaktor. Osloforskning opererer med en antatt årsakssammenheng mellom stipend og oppgavetema, som altså i begrenset grad viser seg å stemme. Videre antar organisasjonen en sammenheng mellom stipendmottakere og rekruttering til osloforskning. Her synes det som om organisasjonen legger til grunn mer sjenerøse rekrutteringsmuligheter til forskning enn hva som er tilstede i dagens universitetsvirksomhet.

Med unntak av et doktorgradsarbeid, et mindre antall rapporter og et semester med etterutdanningskurs for ansatte i Oslo kommune, har stipendoppgavene stått igjen som den eneste konkrete kunnskapsproduksjonen i samarbeidet. Per i dag er det heller ikke

ambisjoner om annen kunnskapsproduksjon innenfor organisasjonens rammer. Osloforskning nøyer seg med ”rekruttering til forskning”. Styreleder i Osloforskning Pål Hernæs vedkjenner at samarbeidet ikke resulterer i viktig kunnskapsproduksjon for kommunens del: ”Det hender vi får relevant kunnskap via oppgavene som presenteres, men det er klart at masteroppgaver gir begrenset innsikt. Dette er ikke forskning” (Hernæs 2009 [intervju]).

Dette kan forklare hvorfor Oslo kommune i begrenset grad er interessert i studentforskningen den sponser. I undersøkelsen oppgir bare 29,5 prosent at de har opplevd interesse fra kommunen i etterkant av oppgaveinnlevering. 35 prosent av disse oppgavene er direkte knyttet til en eller annen kommunal virksomhet. Fra kommunen side forklares som nevnt noe av den manglende oppfølgingen med de ansattes arbeidspress (Hernæs 2009 [intervju]).

Oslo kommune har imidlertid fremdeles ambisjoner om at samarbeidet skal tilføre kommunen nyttig kunnskap: ”Oslo kommune ønsker på sin side å nyttiggjøre seg universitetets kompetanse for å kunne drive fremtidsrettet styring,” heter det på Osloforskningens hjemmesider. Hvordan kommunen ønsker å gjøre dette er det imidlertid vanskelig å få tak på.

Da stipendordningen ble etablert, var tanken at stipendmottakerne skulle inngå som en del av et større forskningsmiljø og også på sikt bli en del av dette miljøet. Noe storbyforskningsmiljø kom imidlertid aldri på beina ved Universitetet i Oslo. Gjennom årsrapporter og samtaler med informanter har det kommet fram at det var vanskelig å engasjere vitenskapelig ansatte til storbyforskning. I forbindelse med omleggingen av Osloforskning på midten av 1990-tallet vedtar likevel universitetsledelsen at organisasjonen skal utvikle faglig profil gjennom stabs- og doktorgradsforskning og studietiltak som vekttallsgivende hovedfagskurs. Sannsynligvis er det lettere for universitetsledelsen å fatte slike vedtak enn å bevilge midler til drift av slike planer. Det indikeres likevel et ønske om å satse på storbyforskning. Spørsmålet er om dette ønsket ble delt, eller deles, av et tilstrekkelig stort antall av universitetets egne vitenskapelig ansatte. Erfaring gjennom mer enn 20 år viser at studentstipender uten fagmiljø er lite verdt hvis hensikten er å fremme storbyforskning eller skape et miljø for denne forskningen.

Osloforskning er en pragmatisk tilnærming som fungerer. Det er et samarbeid som krever lite og som ruller og går. I forskningssammenheng handler Osloforskning om marginale beløp, og det må være litt realisme i forhold til hva det er mulig å oppnå med disse midlene. Skulle vi bidratt med to millioner hver fra universitetet og Oslo kommune, ville ikke dagens drift vært tilstrekkelig i forhold til midlene som ble brukt (Hernæs 2009 [intervju]).

Styreleder Pål Hernæs i Osloforskning maner altså til realistiske forventninger. Han påpeker at Osloforskningens budsjett ikke legger grunnlag for storsatsinger. Dette er naturligvis et viktig poeng. Dagens lønnsutbetalinger nærmer seg 300 000 kroner på årsbasis, og det er begrenset hvor mye aktivitet en ville fått for det resterende beløpet. Det er imidlertid organisasjonen selv, med sine ambisiøse målformuleringer, som legger lista høyt. Og det er Osloforskning som har valgt å videreføre en stipendordning gjennom mer enn 20 år uten å undersøke om den fungerer etter hensikten.

Det er studentstipendene organisasjonen har valgt å bruke både arbeidskapasitet og økonomiske midler på. Det er imidlertid slik at før studentene kan søke stipend, må det foreligge en prosjektskisse og en anbefaling fra studentens veileder. Med andre ord må studenten gjøre et godt stykke arbeid før stipendsøknaden sendes til Osloforskning, og en søknad er naturligvis heller ingen garanti for stipend. Det er derfor kanskje ikke overraskende at bare 4,4 prosent oppgir at stipendmuligheten avgjorde oppgavetema. Det spiller en større rolle for studentenes temavalg at de får muligheten til å delta i et forskningsprosjekt enn at de kanskje kan få støtte fra Osloforskning. Stipendet fra Osloforskning spiller imidlertid ifølge mottakerne en relativt liten rolle i forhold til valg av oppgavetema. Det kan naturligvis være problematisk å huske tilbake til den utløsende faktoren knyttet til valg av oppgavetema, men det er plausibelt at andre faktorer har spilt en langt viktigere rolle i valgsituasjonen. Stipendmottakerne oppgav at både muligheter for prosjektdeltakelse, interesse og tidligere utdanning og arbeidserfaring spilte en større rolle for valg av oppgavetema enn Osloforskningens stipendordning.

En kan her stille seg spørsmålet om det er mulig og ønskelig for Osloforskning og være noe annet enn et stipendsamarbeid. Organisasjonen har små budsjetter og derfor begrenset handlingsrom, og det finnes heller ikke i dag noe aktivt storbyforskningsmiljø på Blindern som kunne fungert som alliansepartner og ekstern ressurs. Problemet er at Osloforskning har en målsetting som ikke harmonerer med dagens drift. I målsettingen for samarbeidet har en fremdeles ambisjoner om "(...) å fremme forskning og rekruttering til forskning

som henter sitt tema fra Oslo.” Virkemidlet en benytter, er stipendordningen. Dersom en gir forskningsbegrepet en vid definisjon, som også rommer masteroppgaver, viser resultatene fra min undersøkelse at stipendordningen ikke fungerer som incitament i så måte. Når det gjelder målet om å rekruttere til forskning på Oslo-tema, så kan jeg heller ikke se at organisasjonens virksomhet oppfyller denne hensikten. For det første fordi stipendordningen spiller en begrenset rolle for studentenes temavalg. For det andre fordi organisasjonen ikke tilbyr stipendiatstillinger eller lignende til studenter med fullført master- eller hovedfagsgrad, og fordi det derfor i realiteten finnes begrensede osloforskningsmuligheter for denne gruppen. For det tredje fordi Osloforsknings begrensede ressurser gjør det vanskelig for organisasjonen å støtte eventuelle tiltenkte eller pågående forskningsprosjekter som er Oslo-relaterte.

7. AVSLUTNING

Historien om Osloforskning er historien om to ulike organisasjoner som inngår et samarbeid basert på forskjellige motiver og med hva som kan synes som beskjedne forankring i begge organisasjoner. Universitetet i Oslo ønsket primært en alliansepartner og medspiller, mens Oslo kommune var opptatt av forskningsbasert utvikling og ønsket seg ”matnyttig forskning på relativt kort sikt”. Fra universitetets side hadde en også ambisjoner om å markedsføre seg som et alternativ til kommersielle selskaper i forbindelse med kommunal oppdragsforskning. Med denne bakgrunnen så en derfor at det kunne være hensiktsmessig å invitere til et samarbeid basert på forskning.

7.1 Mål

Osloforsknings offisielle mål har endret seg relativt lite i løpet av en drøy 20-årsperiode. En har hele tiden vært opptatt av rekruttering til osloforskning. Og en har vært opptatt av å henholdsvis bygge opp (opprinnelig målsetting) og stimulere (nåværende målsetting) et osloforskningsmiljø. Både opprinnelig og nåværende målformulering inneholder også ambisjoner om at samarbeidet skal resultere i nyttig kunnskap for Oslo kommune.

Det synes som om det var større samsvar mellom de offisielle og de reelle målsettingene i virksomhetens første år. I årenes løp har det skjedd en målforskyvning bort fra Oslo-relatert kunnskapsproduksjon, og mot stipendordningen, som synes å ha blitt Osloforsknings uoffisielle, men reelle hovedmål.

I forhold til dagens offisielle målsetting er det en utfordring at målene er mange, uklare og umulige å måle. For å nå disse målene har organisasjonen i realiteten bare ett virkemiddel; nemlig stipendordningen. Min undersøkelse viser imidlertid at dette virkemidlet ikke er spesielt godt egnet til formålet. Både fordi stipendet i begrenset grad påvirker studenter til å skrive Oslo-relaterte oppgaver, men også fordi årsakssammenhengen mellom tilførte ressurser, aktiviteter og mål som Osloforskning bygger virksomheten på, har flere svake sider.

7.2 Prosesser

Osloforskning er et samarbeid på organisasjons- og individnivå. På den ene siden preges samarbeidet av pågående prosesser og endringer i Oslo kommune og ved UiO, og på den andre siden av menneskene som til enhver tid på ulike måter er involvert i Osloforskning. Som utenforstående er det utfordrende å prøve å få et tilstrekkelig overblikk og en forståelse av prosessene i og rundt organisasjonen.

Hovedinntrykket er at Osloforskning aldri har blitt tilstrekkelig forankret i verken universitetsstrukturen eller internt i Oslo kommune. Hos universitetets egne ansatte har det vært lite interesse for storby-/Oslo-forskning, og den faglige dimensjonen ved samarbeidet stod og falt på Tor Fredrik Rasmussens personlige og faglige engasjement. Hans engasjement muliggjorde en viss faglig vekst knyttet til Osloforskning, men det ga ham også en dominerende stilling som enkelte involverte fant provoserende.

Ut over 1990-tallet så en Osloforsknings begrensninger. Budsjettene økte aldri, og ble derfor i realiteten mindre år for år. Oslo kommune var misfornøyde med resultatene og med organiseringen av samarbeidet, og fra universitetets side var det også ønske om en klarere struktur. Da Rasmussen gikk av med pensjon, benyttet en muligheten til å foreta en omorganisering. Dette gir organisasjonen en tilhørighet ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. For å skape ytterligere forankring vedtar en at Osloforskning skal ledes av en av instituttets faste ansatte. Problemet er at Oslo-forskning som fagfelt heller ikke på slutten av 1990-tallet er noe spesielt populært tema blant de ansatte på Blindern. Bare én av de fem lederne etter Rasmussen har en faglig bakgrunn knyttet til storby- og Oslo-forskning. Dermed oppstår en situasjon der en offisielt sett har valgt å videreføre ambisiøse mål for samarbeidet, men der Osloforsknings reelle inntekter blir stadig mindre og organisasjonens ledere mangler et personlig engasjement for fagfeltet som kanskje i noen grad kunne løfte samarbeidet. Eller kanskje ikke. Kanskje det har vært en fordel at organisasjonen har hatt ledere med hva som synes som en pragmatisk holdning for hva som er mulig innenfor samarbeidets rammer. Ledere som i begrenset grad har latt seg affisere av organisasjonens ambisiøse manifeste mål, men i stedet konsentrert seg om drift av en stipendordning som har vist seg overlevelsedyktig.

7.3 Effekt

I grove trekk kan resultatene av Osloforsknings virksomhet oppsummeres i kategorien ”kontakt”. Samarbeidet har i den første perioden sannsynligvis spilt en rolle som kontaktpunkt mellom toppledelsen i Oslo kommune og ved UiO. En periode førte det også til utvidet kontakt mellom de to organisasjonene i form av seminarer og etterutdanningstilbud. Samtidig har samarbeidet også vært et bindeledd mellom Oslo kommune og stipendmottakerne gjennom presentasjonsseminarer. Enkelte stipendmottakere har også oppgitt at stipendet fungerte som en døråpner i forbindelse med oppgavearbeid som var direkte knyttet til kommunal virksomhet. På samme måte kan en anta at stipendet har hatt en positiv effekt i forbindelse med søknader eller intervjuer til kommunale stillinger.

Kontakten mellom kommune og universitet har også resultert i en viss kunnskapsproduksjon, men resultatet ligger et stykke fra tidligere og nåværende manifeste målsettinger. Samarbeidet har medført en doktorgrad, et antall mindre hel- eller delfinansierte rapporter og ulike etterutdanningstilbud for kommunalt ansatte som gikk over en begrenset periode. På den andre siden har det skjedd betydelig studentforskning med støtte fra samarbeidet. Selv om det synes som om studentene i liten grad velger oppgavetema på bakgrunn av Osloforsknings stipendordning, så er det rimelig at rammene rundt ordningen bidrar til å gjøre Oslo kommune oppmerksom på oppgaver som kommunen kan ha nytte av. Dette har imidlertid dreid seg om en forholdsvis liten andel av stipendoppgavene. Osloforskning har altså medført kunnskapsproduksjon som har vært interessant for kommunen, men omfanget har vært beskjedent.

7.4 Avsluttende kommentar

Til slutt går det an å undre seg over hvorfor Osloforskning fremdeles driver etter et sett med offisielle målsettinger som tilsynelatende har lite å gjøre med organisasjonens reelle virksomhet. Kanskje skyldes det noe så enkelt som at samarbeidet har fått sin busjettpost, funnet sin form og ruller og går uavhengig av hvilke ambisiøse mål som står på en nettside eller i ett sett med vedtekter. En annen mulighet er at Osloforskning har en symbolsk

betydning som gjør målsettingene viktige fordi de signaliserer at dette er et omfattende kunnskapssamarbeid av strategisk betydning? Kanskje det er viktig for Universitetet i Oslo å gi inntrykk av at det finnes et Osloforskningsmiljø ved Blindern som en er opptatt av å stimulere, og at det stadig satses på forskning med Oslo som tema. Og kanskje det er tilsvarende viktig for Oslo kommune å signalisere at kommunen har forstått betydningen av kunnskapsbasert utvikling og styring på den ene siden – og studentene ved UiO på den andre siden.

KILDELISTE

Bøker og artikler

- Adamsen, Lis m.fl. (1986), *Vejledning i evaluering*. København: AKF Forlaget
- Arnesen, Clara Åse (2009), *Kandidatundersøkelsen 2008*. Rapport 29, Oslo: NIFU STEP
- Albæk, Erik (2001), ”Hvorfor nu al den evaluering?”. Kap. 2 i Peter Dahler-Larsen og Hanne Kathrine Krogstrup, *Tendenser i evaluering*. Odense: Odense universitetsforlag
- Almås, Reidar (1990), *Evaluering på norsk. Ei innføring i vurdering av prosjektarbeid og handlingsretta forskning*. Oslo: Universitetsforlaget
- Baklien, Bergljot (1993), ”Evalueringsforskning i Norge”. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 34: 261–374
- Baklien, Bergljot (1985), ”Evalueringsforskeren mellom barken og veden”. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 26: 457–475
- Baklien, Bergljot og Sidsel Sverdrup (2002), *Informasjon, kommunikasjon og forebygging: evaluering av "Om kultur, kropp og kommunikasjon"*. NIBR-rapport
- Baldersheim, Harald (1983a), ”Forord”. Side 7–9 i Harald Baldersheim (red.), *Bypolitikk i Norge – Historie, planlegging, styring og framtid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Baldersheim, Harald (1983b), ”Byutviklingens politiske økonomi i Norge”. Side 13–21 i Harald Baldersheim (red.), *Bypolitikk i Norge – Historie, planlegging, styring og framtid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Bergrem, Jørund Støre (2005), *Nye rammer for tradisjonsrike koblinger. En samtidshistorisk undersøkelse av tre tverrfaglige universitetsenter ved Universitetet i Oslo*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Hovedoppgave
- Bokmålsordboka* (2005), 3. utgave. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Brox, Ottar (1995), *Praktisk samfunnsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dahler-Larsen, Peter (2006), *Evaluering og magt*. 3. opplag. Aarhus: Aarhus universitetsforlag
- Fivelsdal, Egil, Jørgen Frode Bakka og Odd Bakka (2004), *Organisasjon og ledelse : struktur, prosesser, læring og kultur Nordhaug*. Oslo : Cappelen akademisk forlag
- Forgaard, Tanja Seland (2005), ”Flest flytter innenfor egen kommune”. *Samfunnsspeilet* nr. 5
- Hagen, Terje P. (1999), *Storbyenes finanser 1983–1997. Evaluering av det parlamentariske styringssystemet i Oslo*. NIBR-notat 105

-
- Haraldsen, Gustav (1999), *Spørreskjemametodikk etter kokebokmetoden*. Oslo: ad Notam Gyldendal
- Hellevik, Ottar (1994), *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hoel, Marit, Arne Mastekaasa og Clara Åse Arnesen (1990), *Overganger fra offentlig til privat sektor blant høgskoleutdannede. Lønnsforskjeller, lønnsnivå og yrkesmuligheter*. Oslo: NAVFs utredningsinstitutt
- Johannessen, Asbjørn (2003), *Introduksjon til SPSS*. Oslo: Abstrakt forlag
- Kalleberg, Ragnvald (2002), *Litt om hovedoppgaven og arbeidet med den*. Upublisert notat datert 22.03.2002
- Kjeldstadli, Knut (1992), *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kjølsrød, Lise (1993), *Jordmor der mor bor? : en sosiologisk studie av jordmoryrket etter 1945*. Oslo: Universitetsforlaget
- Larsen, Flemming (2001), "Evalueringers faktiske anvendelse – Arbeidsmarkedspolitikken som case". Kap. 14 i Peter Dahler-Larsen og Hanne Kathrine Krogstrup, *Tendenser i evaluering*. Odense: Odense universitetsforlag
- Lindøe, Preben H. (2003), *Erfaringslæring og evaluering*. Oslo: Tiden
- Lund, Bernt H. (1983), "Fra tigerstad til tiggerstad". Side 22–36 i Harald Baldersheim (red.), *Bypolitikk i Norge – Historie, planlegging, styring og framtid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Meyer, Siri og Sissel Myklebust (red.)(2002), *Kunnskapsmakt*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Nielsen, Roy A., Silje Fekjær, Bjarte Aagnes og Håvard Helland (2000), *Samfunnets støtter? Arbeidsmarkedet for hovedfagskandidater fra Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo*. Rapport 2:2000, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo
- Noack, Turid og Kenneth Aarskaug Wiik (2005), "Likestillingens siste skanse?" *Samfunnsspeilet* 5: 2–8
- Om Universitetet i Oslo* (1989). Bystyremelding nr. 2. Oslo: Oslo kommune. Byrådet
- Oslo-forskning 1991*. Oslo: Universitetet i Oslo, Oslo-forskning
- Røiseland, Asbjørn (1991), "Storby-økonomi, ledelse og styring som forskningsfelt". I *Oslo-forskning*. Oslo: Universitetet i Oslo
- Statistisk årbok for Oslo kommune* (2006). Oslo: Oslo kommune, Utviklings- og kompetanseetaten

- Sverdrup, Sidsel (2002), *Evaluering – Faser, design og gjennomføring*. Bergen: Fagbokforlaget
- Thagaard, Tove (1998), *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Titlestad, Torgrim (1982), *Når folket fortel. Ei handbok i intervjuetikk og tradisjonsinnsamling*. Bergen: Universitetsforlaget
- Widerberg, Karin (2001), *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt : en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget
- Øia, Tormod (uten årstall), "Evaluering av forebyggende tiltak for barn og unge". URL: www.forebygging.no/cwobjekter%5Coya_koss_metode.doc

Informanter

- Bergrem, Jørund Støre, sekretær for Osloforskning (2009). *Intervju og e-post-kommunikasjon med forf.*
- Bildeng, Morten (2006). *Intervju med forf.*
- Collett, John Peter (2006, 2007 og 2009). *Intervju og e-post-kommunikasjon med forf.*
- Hernæs, Pål (2009). *Intervju med forf.*
- Holm, Nils (2006, 2007 og 2009). *Intervju, telefonintervju og e-post-kommunikasjon med forf.*
- Lilleheil, Cecilie, tidligere sekretær for Osloforskning (2007 og 2009). *Intervju og e-post-kommunikasjon med forf.*
- Lønning, Inge (2006 og 2009). *Intervju og telefonintervju med forf.*
- Olafsen, Per Jørgen, spesialrådgiver, Oslo kommune (2009). *Telefonintervju med forf.*
- Rasmussen, Tor Fredrik, (2006 og 2009). *Intervju med forf.*
- Saglie, Tor (2006 og 2007). *Intervju og e-post-kommunikasjon med forf.*
- Solberg, Reidar Mide (2009) *Når vondt blir verre*, DN 10./11. Oktober Stray-Lien,
- Inger, spesialrådgiver ved universitetsdirektørens kontor (2007). *E-post-kommunikasjon med forf.*
- Wessel, Terje (2006). *Intervju med forf.*

Annet kildemateriale

Forskning om Osloregionen. Årsberetning 1987.

Høgskolen i Oslo, forelesning om prestasjons- og kvalitetsmålinger. URL:
<http://www.jbi.hio.no/bibin/bos22/Oversikt.html> (lesedato: 08.06.2009)

Innføringskurs i evaluering (2009). Senter for statlig økonomistyring, kursholdere Elma Gacanovic og Vigdis Olsen

Kurs om offentlighetsloven (2009). Direktoratet for forvaltning og IKT, kursholder Ole-Knut Løstegaaard, Justis- og politidepartementet

Notat (til rektor fra sekretariatet for eksternt finansiert virksomhet ved universitetsdirektørens kontor) (1988). Sign. Per-Arne Skogstad

Osloforskning (1993). Referat 05.02.1993

Osloforskning (1987). Notat.

Oslo-forskning. Årsberetning 1988–1989. Oslo: Fagkomiteen for Oslo-forskning

Osloforskning. Årsberetning 1990.

Osloforskning. Årsrapport 1990–1991.

Osloforsk. Årsmelding 92.

Osloforskningen. Årsrapport 1993.

Osloforskning. Årsrapport 1995.

Osloforskning. Årsrapport 1999.

Osloforskning. Årsrapport 2005.

Osloforsknings hjemmeside. URL: <http://www.iss.uio.no/forskning/osloforsk/> (lesedato: 01.03.2009)

Osloforskning: tema som gjenspeiler innsatsområdene til Osloforskning. URL:
<http://www.iss.uio.no/forskning/osloforskning/bibliografi/> (lesedato: 01.03.2009)

Rapport 1987. Programstyrets rapport fra storbyprogrammets første år (1987). Oslo: Storbyprogrammet

Referat fra innstiftelsen av Kunnskap Oslo. URL:
<http://www.byradet.oslo.kommune.no/article126519-21137.html> (lesedato: 02.06.2009)

Statistisk sentralbyrå konsumprisindekskalkulator. URL: www.ssb.no/vis/kpi/kpiregn.html (lesedato: 11.09.2009)

Strateginotat (1987). Universitetet i Oslo.

”Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt”

Antall ord: 32435

Vedlegg:

Utlysningstekst – Osloforskning:

"Styret i Osloforskning ønsker å gjennomføre en undersøkelse/masteroppgave. Sentrale spørsmål er hvor det er blitt av stipendmottakerne, det vil si om prosjektet ble fullført eller ikke og hva slags arbeidsorganisasjoner og arbeidsområder mottakeren har oppsøkt etter avsluttet hovedfag/mastergrad.

Det foreligger en oversikt over stipendmottakere, men det er nødvendig å finne ut hvor disse er i dag og kontakte dem for å innhente informasjon om yrkeshistoriene deres.

Undersøkelsen egner seg som tema for en masteroppgave.

Kontaktperson er faglig leder i Osloforskning, Lise Kjølørød
(lise.kjolsrod@sosiologi.uio.no)

osloforskning

utlyser stipend til høyeregrads studenter

Osloforskning

Osloforskning er et samarbeid mellom Oslo kommune og Universitetet i Oslo, som skal bidra til å fremme forskning og rekruttering til forskning som henter sitt tema fra Oslo.

Universitetet i Oslo ønsker å stimulere osloforskningsmiljøet og satser på både høyeregradsstudenter og etablerte forskere. Oslo kommune ønsker på sin side å nyttiggjøre seg universitetets kompetanse for å kunne drive fremtidsrettet styring.

Studenter og ansatte ved Universitetet i Oslo oppfordres til å fremme prosjektforslag og utforme forskningsprogrammer.

Stipend og belønning

Et virkemiddel for å stimulere Osloforskning, er å gi økonomisk støtte i form av mindre stipend til forskningsprosjekter, hovedfags- og masteroppgaver og artikler.

Mange temaer og fagområder er aktuelle, og alle spennende prosjektforslag vil bli seriøst vurdert. Som eksempler på temaer kan nevnes; helse, miljø og levekår, boligforhold og fremmede kulturer.

Administrasjon

Osloforskning er organisert som et program. Programmet er lokalisert, ledet og administrert ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.

Søknadsfrist for stipend er 31. januar og 15. september hvert år.

Ytterligere informasjon og søknadsskjema fins på hjemmesiden:
<http://www.iss.uio.no/forskning/osloforsk/>

UNIVERSITETET
I OSLO

UNIVERSITETET I OSLO
DET SAMFUNNSVITENSKAPELIGE FAKULTET

skjema nr:

Til mottakere av stipend fra Osloforskning

I 2007 er det 20 år siden Osloforskning ble opprettet. Du er blant dem som har mottatt stipend fra Osloforskning i forbindelse med hovedfags- eller masteroppgave i løpet av disse to tiårene. Nå ønsker vi å vite mer om alle som har fått stipend fra oss. Derfor ber vi deg om å svare på vedlagte spørreskjema. Spørsmålene dreier seg om hovedfags-/masteroppgaven din, stipendet fra Osloforskning og ditt senere yrkesliv.

Deltakelse i studien er frivillig. Svarene vil danne grunnlag for en hovedfagsoppgave i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Veileder for prosjektet er professor Lise Kjølørød. Vi håper du vil fylle ut spørreskjemaet, og at du returner det så raskt som mulig i den frankerte svarkonvoluten.

Takk for at du tar deg tid til å besvare spørsmålene!

Vennlig hilsen

Øyunn Syrstad Høydal
hovedfagsstudent

Lise Kjølørød
professor i sosiologi/faglig ansvarlig for Osloforskning

Personvern

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). I henhold til forvaltningsloven § 13 litra e er både student og veileder underlagt taushetsplikt. Alle data behandles konfidensielt, og i prosjektperioden oppbevares datamaterialet aidentifisert. Ved prosjektslutt i mai 2007 vil datamaterialet bli anonymisert. Ingen enkeltpersoner vil være gjenkjennelige i hovedoppgaven.

Du kan trekke deg underveis i prosjektet, uten å begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg, vil alle innsamlede data om deg bli slettet.

Eventuelle spørsmål kan du rette til:

Øyunn Syrstad Høydal
Bentsebrugata 13b, 0476 Oslo
oyunnh@student.sv.uio.no

Lise Kjølørød
Pb. 1096 Blindern, 0317 Oslo
lise.kjolsrod@sosiologi.no

Spørreskjema til stipendmottakere

1. Personopplysninger

..... Kvinne
..... Mann
Oppvekstkommune:

2. Om oppgaven

2.1 Hvilket år mottok du stipend fra Osloforskning?

2.2 Ble master-/hovedfagsoppgaven din fullført?

..... JA NEI

2.3 Hvis oppgaven ble fullført, hvilket år ble den levert Universitetet i Oslo?

2.4 I hvilket fag ble oppgaven levert?

2.5 Hva var oppgavens tema? Sett ett kryss.

..... Oslohistorie
..... Oslos kunst- og kulturhistorie
..... Oslo og arkitektur
..... Oslo og næringsliv
..... Oslospråk
..... Det flerkulturelle Oslo
..... Oslohelse
..... Boligforhold i Oslo
..... Oppvekst i Oslo
..... Byplanlegging i Oslo
..... Offentlig styring i Oslo
..... Kommunikasjon i Oslo
..... Annet

2.6 Vær vennlig og gi en kort beskrivelse av temaet:

.....
.....

2.7 Hvorfor valgte du dette temaet?

.....

3. Stipend fra Osloforskning

- 3.1 Hvordan fikk du informasjon om Osloforsknings stipendordning?
..... Fra veileder
..... Fra medstudenter
..... Fra oppslag eller annet infomateriell fra Osloforskning
..... Annet
- 3.2 Påvirket muligheten for et stipend fra Osloforskning ditt valg av tema for master-
/hovedfagsoppgaven?
..... JA NEI
Hvis JA, hvordan?.....
.....
.....
- 3.3 Påvirket muligheten for et stipend fra Osloforskning problemstillingen i
master-/hovedfagsoppgaven din?
..... JA NEI
Hvis JA, hvordan?.....
.....
.....
- 3.4 Hadde stipendet annen enn økonomisk betydning under arbeidet med oppgaven?
..... JA NEI
Hvis JA, hva slags betydning? Sett ett eller flere kryss.
..... Økt motivasjon i forhold til arbeidet med oppgaven
..... Økt faglig selvtillit
..... Økt optimisme i forhold til jobbmuligheter
..... Annet:
- 3.5 Har stipendet fra Osloforskning hatt betydning for deg i forbindelse med
jobsøking?
..... JA NEI
Hvis JA, hvordan?

3.6 Har stipendet på annen måte hatt betydning for deg i arbeidslivet?

..... JA NEI

Hvis JA, hvordan?

4. Etter innlevering

4.1 Har du blitt bedt om å holde foredrag basert på oppgaven din, skrive kronikk om temaet eller på annen måte opplevd interesse for oppgaven etter innlevering?

..... JA NEI

Hvis JA, hvordan?

4.2 Har du på eget initiativ markedsført oppgaven din?

..... JA NEI

Hvis JA, hvordan?

4.3 Osloforskning er et samarbeid mellom Universitetet i Oslo og Oslo kommune. Har noen i Oslo kommune kontaktet deg om oppgaven etter innlevering, eller har du på annen måte fått inntrykk av at oppgaven din er lest/benyttet av Oslo kommune?

..... JA NEI

Hvis JA, hvordan?

4.4 Forventet du at Oslo kommune skulle vise interesse for oppgaven din etter innlevering?

..... JA

..... NEI

..... VET IKKE

5. Nåværende arbeidssituasjon

- 5.1 Har du lønnet arbeid utenfor hjemmet?
..... JA NEI (Gå til punkt 6)
Hvis JA, er virksomheten/bedriften du jobber i
..... kommunal
..... fylkeskommunal
..... statlig
..... aksjeselskap
..... enkeltpersonforetak
..... en organisasjon, stiftelse eller lignende
..... annet
- 5.2 Hvilken kommune ligger virksomheten/bedriften i?
.....
- 5.3 Hva er stillingen din i denne virksomheten?
.....
- 5.4 Gi en beskrivelse av arbeidsoppgavene dine:
- 5.5 Synes du hovedfags-/mastergradsutdannelsen din er relevant i forhold til arbeidsoppgavene dine?
..... JA NEI
Hvis NEI, hvorfor ikke?
- 5.6 I forhold til jobben din, kjenner du deg:
..... overkvalifisert
..... underkvalifisert
..... jobben passer godt i forhold til kvalifikasjonene mine
- 5.7 Hvordan fikk du din nåværende jobb? Sett kryss.
..... Søkte utlyst stilling
..... Ble tipset om stillingen av noen i nettverket mitt
..... Ble anbefalt å søke av arbeidsgiver
..... Annet:.....
-

6. Yrkehistorie

6.1 Har du noen gang etter avsluttet utdanning hatt en stilling der du jobbet med et tema relatert til det du behandlet i oppgaven din?

..... JA NEI

6.2 Har temaet du skrev master-/hovedfagsoppgave om, vært relevant for en eller flere jobber du har hatt?

..... JA NEI

6.3 Hva vil du si har preget karrieren din? (Ranger alternativene vha. tall. La tallet 1 markere den faktoren som har hatt størst betydning for karrieren din.)

..... Tilfeldigheter

..... Planlegging

..... Praktiske forhold som bosted, familieforhold, behov for fast stilling mm.

..... Annet:

.....

6.4

Vi vil gjerne høre mer om yrkehistorien din, og ber deg derfor spesifisere hvilke jobber du har hatt etter levert master-/hovedfagsoppgave. Regn bare med hovedarbeidsforhold (ikke ekstrajobber) og arbeidsforhold utenfor hjemmet som har vart i minst tre måneder. Begynn i dag og gå bakover til eksamensåret.

Eksempel:

ÅR	STILLING	TYPE VIRKSOMHET	KOMMUNEN ARBEIDSPLASSEN LIGGER I
2006 <i>lektor</i> <i>høyskole</i> <i>Skien kommune</i>

Til utfylling:

ÅR	STILLING	TYPE VIRKSOMHET	KOMMUNEN ARBEIDSPLASSEN LIGGER I
2005
2004
2003
2002
2001
2000

- 1999
- 1998
- 1997
- 1996
- 1995
- 1994
- 1993
- 1992
- 1991
- 1990
- 1989
- 1988
- 1987

Takk for at du tok deg tid til å svare på undersøkelsen!

Vennligst returner skjemaet i den vedlagte svarkonvolutten.